

9-167

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 1 (Janvier).

Rok V.

1912.

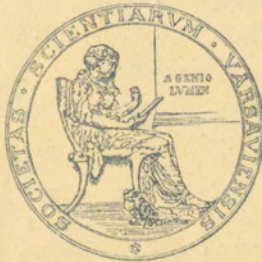
Zeszyt 1.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

Styczeń.



WARSZAWA.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 1.

(Table des matières).

Wydział językoznawstwa i literatury.

Nr 1. Posiedzenie z dnia 10 Stycznia 1912 r.		<i>Str.</i>
1. Br. Chlebowski: Stanowisko Kraszewskiego w literaturze i życiu społeczeństwa	1-3	
2. Fr. Pułaski: Pieśni religijne XV w.	3-21	

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Nr 1. Posiedzenie z dnia 12 Stycznia 1912 r.	
Erazm Majewski: Wstęp do ekologii cywilizacji	1-25

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Nr 1. Posiedzenie z dnia 11 Stycznia 1912 r.	
Wł. Dziewulski: Ś. p. Jan Kowalczyk (wspomnienie pośmiertne)	1-5
Przemówienie inauguracyjne doroczne:	
Sławomir Miklaszewski: Rzut oka na rozwój pojęć geoboznawczych	6-19
1. Jan Tur: Badania nad anomaliami jajnika ssaków . .	19-40
" Résumé: Recherches sur les anomalies de l'ovaire des Mammifères	41-58
2. St. J. Thugutt: O dzeolitach fonolitu maryenberskiego w Uściu Czeskiem	59-64
" Sur les zéolites du phonolite de Marienberg à Aussig	64-69
(Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).	

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusyę; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokółarną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładekowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzem Wydziałów na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, doty-

czące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedzeniu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi, należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Autorzy zamiejscowi otrzymują zawsze tylko jedną korektę. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

SPRAWOZDANIE KASOWE
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego
za rok 1911.

PRZYCHÓD

Rachunek przycho

	Ruble	k.	Ruble	k.
Pozostałość z dnia 31 grudnia 1910 r.			22435	21
Wkład jednorazowy (Wykaz Szczegółowy 1)	200	—		
Składki członków (W. S. 2)	510	—		
Naddatki członków (W. S. 3)	479	—		
Ofiary na cele ogólne (W. S. 4)	7735	—		
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	96	36	9020	36
Ofiary na fundusze wieczyste:				
im. B. i A. z Pohoskich Bernerów (Wykaz Kapitałów I, 1)	50000	—		
im. W. Kropiwnickiego (W. K. I 3.)	10000	—	60000	—
Ofiary na f. Instytutu Biologicznego (W. K. II)			37795	74
Ofiary na fundusze specjalne:				
Wydziału II (W. K. III, 2)	5200	—		
„ III (W. K. III, 3)	150	—		
Komisyi Historycznej (W. K. III, 4)	231	—		
Biblioteczny (W. K. III, 6)	1000	—	6581	—
Procenty na fundusz nagrodowy im. Ad. Krasin- skiego (W. K. IV, 2)			384	76
Ofiary i procenty na fundusze wydawnictw:				
J. T. Lubomirskiego (W. K. V, 1)	11834	86		
„Źródła dziejowe“ (W. K. V, 2)	1055	23		
„Teki Pawińskiego“ (W. K. V, 3)	123	22	13013	31
Fundusz Administracyi Domu № 5258 (W. K. VII)			6569	27
Procenty na fundusz obrotowy (W. K. VIII)			1795	72
			<u>157595</u>	<u>37</u>

dów i rozchodów.

ROZCHÓD

	Ruble	k.	Ruble	k.
Utrzymanie biura	874	—		
Urządzenie lokalu	2552	22		
Pensye	856	—		
Wydawnictwo „Sprawozdań“ i „Prac“ za r. 1910	1095	72		
„ „ „ „ za r. 1911	2240	16		
Wydatki Wydziału II (Komisya Antropologiczna)	18	17		
„ „ Wydziału III (p. Z. Wóycickiemu na badanie florystyczne)	150	—	7786	27
Z Funduszu Instytutu Biologicznego (Wykaz Kapitałów II).	783	11		
„ Wydziału I (W. K. III, 1)	282	55		
„ Komisji Historycznej (W. K. III, 4)	50	—		
„ Monografii Potockiego (W. K. III, 5)	250	—		
„ Bibliotecznego (W. K. III, 6)	1077	92		
„ J. T. Lubomirskiego (W. K. V, 1)	1680	—		
„ „Źródła Dziejowe“ (W. K. V, 2)	300	—	4423	58
„ Administracyi Domu № 5258 (W. K. VII)			5048	78
Pozostałość w dniu 31 grudnia 1911 r.			140336	74
			157595	37

WYKAZY SZCZEGÓŁOWE.

1. Wkład jednorazowy.

p. Władysław Rothert rb. 200

2. Składki członków.

Za rok 1909.

p. Sosnowski J. rb. 10

Za rok 1910.

„ Banachiewicz T. rb. 10
 „ Biernacki W. „ 10
 „ Bouffał Br. „ 10
 „ Gorczyński Wł. „ 10
 „ Grabowski Ed. „ 10
 „ Handelsman M. „ 10
 „ Jabłonowski W. „ 10
 „ Korbut G. „ 10
 „ Lutostański K. „ 10
 „ Radziszewski H. „ 10
 „ Stołyhwo K. „ 10
 „ Zdziechowski M. „ 10 rb. 120

Za rok 1911.

„ Banachiewicz T. „ 10
 „ Biernacki W. „ 10
 „ Boguski J. J. „ 10
 „ Bogusławski E. „ 10
 „ Bouffał B. „ 10
 „ Brudziński J. „ 10
 „ Chodyński St. ks. „ 10
 „ Chlebowski Br. „ 10
 „ Danielewicz Bol. „ 10
 „ Dydyński T. „ 10
 Do przeniesienia . rb. 100 rb. 130

Z przeniesienia . rb. 100 rb. 130
 p. Dziewulski Wł. „ 10
 „ Goldflam S. „ 10
 „ Holewiński Wł. „ 10
 „ Jabłonowski A. „ 10
 „ Jakowski M. „ 10
 „ Janowski W. „ 10
 „ Kamocki W. „ 10
 „ Korbut G. „ 10
 „ Kosiński J. „ 10
 „ Kowalczyk J. „ 10
 „ Kryński A. A. „ 10
 „ Kucharzewski F. „ 10
 „ Landau A. „ 10
 „ Loth E. „ 10
 „ Majewski E. „ 10
 „ Mayzel W. „ 10
 „ Méyet L. „ 10
 „ Rejchman M. „ 10
 „ Rowiński M. „ 10
 „ Siemieński J. „ 10
 „ Sokołowski A. „ 10
 „ Smoleński W. „ 10
 „ Struve H. „ 10
 „ Suligowski A. „ 10
 „ Święcicki J. A. „ 10
 „ Thugutt St. „ 10
 „ Wierzbowski T. „ 10
 „ Wóycicki Z. „ 10 rb. 380
 Razem rb. 510

3. Naddatki Członków.

p. Banachiewicz T.	rb. 30	Z przeniesienia	rb. 204
„ Chodyński St. ks.	„ 40	p. Kosiński J.	„ 15
„ Goldflam S.	„ 15	„ Kucharzewski F.	„ 90
„ Jakowski M.	„ 15	„ Majewski E.	„ 140
„ Janowski W.	„ 90	„ Méyet L.	„ 10
„ Kamocki W.	„ 10	„ Rejchman M.	„ 15
„ Korbut G.	„ 4	„ Rowiński M.	„ 5
Do przeniesienia	rb. 204	Razem	rb. 479

4. Ofiary na cele ogólne.

p. Babski Feliks	rb. 10 k. —
„ Belza Stanisław	„ 100 „ —
Cukrownia Brodecka	„ 200 „ —
p. Dziewulska Stefanowa	„ 157 „ 20
„ Hryniewiecki Bolesław	„ 10 „ —
„ Jarnuszkiewiczowa Marya	„ 3000 „ —
„ Kiślański Władysław	„ 1000 „ —
„ Kraushar Aleksander.	„ 500 „ —
„ Lewy M.	„ 10 „ —
„ Maasowa Leontyna.	„ 13 „ —
Oficyaliści dóbr Józefa hr. Potockiego	„ 1054 „ 20
p. Popiel	„ 10 „ —
Pracownicy zakł. hutn. Nikopol-Mariupol	„ 55 „ —
p. Rakowski Floryan.	„ 500 „ —
„ Rosenblumowa Amelia	„ 50 „ —
Uczennice kl. VI pensyi p. Sikorskiej	„ 15 „ 60
Warsz. Tow. Ubezpieczeń od Ognia	„ 750 „ —
p. Winarski Wł.	„ 300 „ —
Razem	rb. 7735 k. —

WYKAZ KAPITAŁÓW.

I. Fundusze wieczyste.

1. *Fundusz im. Roberta i Aleksandry z Pohoskich Bernerow.*

Ofiarowane przez p. Zofię Klugową 27 kwietnia 1911 r., 4 $\frac{1}{2}$ /₀ Listy Zastawne Ziemskie Rb. 50000, złożone zostały w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 20295/11849.

Procenty od tego funduszu Rb. 2137 k. 50 zaliczone zostały w połowie Rb. 1068 k. 74 na fundusz obrotowy a w drugiej połowie Rb. 1068 k. 76 na fundusz Instytutu Biologicznego.

2. *Fundusz im. Adama hr Krasińskiego.*

Wniesione 25 listopada 1909 r. przez Ks. Seweryna Czetwertyńskiego, zebrane przezeń, 4^o/_o Listy Zastawne Ziemskie Rb. 10000, złożone zostały w Banku Handlowym, za kwitem depozytowym Nr. 19068/11849.

Procenty od tego funduszu w kwocie Rb. 427 k. 50, po potrąceniu 10^o/_o t. j. Rb. 42 k. 74 na fundusz obrotowy, zaliczone zostały na fundusz nagrodowy im. Adama hr. Krasińskiego.

3. *Fundusz im. Witolda Kropiwnickiego.*

Ofiarowane przez p. Stanisławową Kropiwnicką 28 listopada 1911 r. 5^o/_o Listy Zastawne m. Warszawy Rb. 10000, złożone zostały w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 20866/11849.

II. Fundusz Instytutu Biologicznego.

W ciągu r. 1911 wpłynęły ofiary:

p. Baranowski Ignacy	Rb. 3000 k. —
„ Bezimienny (przez p. Edwarda Natansona)	5000 „ —
„ Białostocki dr.	10 „ —
„ Bieliński Ryszard	61 „ 40
„ Bukowski Alfons (1500 rb. 4 ¹ / ₂ ^o / _o L. Z. Z.)	1374 „ —
„ Chełchowski Kazimierz (500 rb. 5 ^o / _o L. Z. M.)	487 „ —
„ Chybczyński Ludwik	300 „ —
„ Dmochowski Zdzisław	1000 „ —
„ Ehrlich Bracia	10 „ —
„ Flatau Edward	1000 „ —
„ Glezmer Stanisław	500 „ —
„ Jakowski Stefan Maryan	100 „ —
„ Janowski Władysław	1000 „ —
„ Kalinowski i Przepiórkowski	500 „ —
„ Karpiński Franciszek	1000 „ —
„ Landstein Ignacy	200 „ —
„ Łopaciński Euzebiusz	100 „ —
„ Maasowa Leontyna	10 „ —
„ Malinowski Feliks	25 „ —
„ Natanson Edward	1000 „ —

Do przeniesienia rb. 16677 k. 40

Z przeniesienia rb. 16677 k. 40

p. Orzeszko W.	25	„ —
„ Palmirski Władysław.	1000	„ —
„ Pawłowski Józef	500	„ —
„ Reichman Mikołaj	1000	„ —
„ Sawicki Bronisław	200	„ —
„ Scheibler Karol	10000	„ —
„ Silberstein M.	1000	„ —
Szpital Starozakonnych (p. d-ra Szwajcera)	1300	„ —
p. Szuch Stanisław	100	„ —
Towarzystwo Lekarzy gub. Lubelskiej	100	„ —
Towarzystwo Lekarskie gub. Siedleckiej	100	„ —
„Trawniki“ cukrownia	150	„ —
p. Tryjarski	52	„ —
Urzednicy Kasy Przemysłowców	110	„ 50
Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla	2400	„ —
p. Watraszewski Ksawery	100	„ —
„ Wojciechowski Stanisław	100	„ —
„Wołyń“ Tow. Akc. fabr. cementu	100	„ —
p. Zawadzki Józef na pracownię antropologiczną	8	„ 10
„Zdrowie“ Zakład chirurg.-ginekologiczny	100	„ —
p. Zieliński A.	50	„ —
„ Zieliński Edward	1000	„ —

W ciągu r. 1911 wpłynęły procenty:

Połowa procentu od fund. im. Bernerów	1068	k. 76
5 ⁰ / ₀ z rach. Banku Handl. Nr. 695	734	„ 28
Razem	1803	k. 04
strącono 10 ⁰ / ₀ na fund. obrotowy	180	„ 30
	1622	k. 74
	37795	k. 74
Wydano na urządzenia	783	„ 11
Pozostałość	37012	k. 63

pomieszczoną jest w złożonych na lokacyi w Banku Handlowym, za kwitem depozytowym Nr. 55733/416 Rb. 25000 i na rachunku przekazowym Nr. 695, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło Rb. 11790 k. 91.

III. Fundusze specjalne.

1. Fundusz Wydziału I.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił	Rb. 800	k. —
wypłacono prof. Al. Brücknerowi	282	„ 55
Pozostaje na rok 1912	517	k. 45

2. *Fundusz Wydziału II.*

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 300 k. —

W ciągu r. 1911 wpłynęły ofiary:

p. Popławski August	Rb. 5000	
„ Goldstein (na wydaw. prawn.)	„ 200	„ 5200 „ —
		<hr/>
Pozostaje na r. 1912	Rb. 5500 k.	—

3. *Fundusz Wydziału III.*

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 25 k. —

W r. 1911 wniósł ofiarę p. Władysław Janowski „ 150 „ —

Pozostaje na r. 1912 Rb. 175 k. —

4. *Fundusz Komisji Historycznej.*

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 501 k. —

W ciągu 1911 r. wnieśli ofiary:

p. Fabiani Cels	rb. 50	
„ Powichrowski Włodzimierz	„ 75	
„ Strumiłło Kazimierz	„ 50	
„ Woyde Aleksander	„ 6	
„ Życki Edward	„ 50	Rb. 231 k. —

Razem Rb. 732 k. —

Wyplacono p. St. Krzemińskiemu „ 50 „ —

Pozostaje na r. 1912. Rb. 682 k. —

5. *Fundusz wyd. „Monografii Potockiego“.*

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 250 k. —

W ciągu r. 1911 wydatkowano. „ 250 „ —

6. *Fundusz Biblioteczny.*

W r. 1911 p. Alicya Hasfortowa złożyła Rb. 1000 k. —

Na urządzenie biblioteki wydano „ 1077 „ 92

Niedobór Rb. 77 k. 92 pokryto tymczasowo z funduszu obrotowego.

IV. Fundusze nagrodowe.

1. *Ofiara prof. Ig. Baranowskiego.*

Według poprzedniego sprawozdania wynosiła Rb. 3000 k. —
i mieści się w sumie Rb. 3300 złożonej na lokacji w Banku Handlowym za
kwitem depozytowym Nr. 42491/416.

2. *Procenty od fund. Ad. hr. Krasieńskiego.*

Według poprzedniego sprawozdania wynosiły . . .	Rb.	477 k.	13
W r. 1911 wpłynęło procentów . . .	Rb.	427 k.	50
po potrąceniu 10% na fund. obrotowy . . . „	42 „	74 „	384 „ 76
Pozostaje na r. 1912. . . .	Rb.	961 k.	89

pomieszczone w Banku Handlowym na rachunku przekazowym Nr. 52, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło Rb. 801 k. 49.
 Procenty od tego funduszu za r. 1911 w kwocie rb. 31 k. 98 zaliczone zostały do funduszu obrotowego.

V. Fundusze wydawnictw.

1. *Fundusz im. J. T. Lubomirskiego.*

W ciągu 1911 r. wnieśli ofiary:

p. Baranowski Ignacy	Rb.	500 k.	—
„ Chrzanowski Ignacy	„	250 „	—
„ Dziewulski Stefan.	„	500 „	—
„ Ostrowski Józef	„	200 „	—
„ Ostrowski Robert	„	100 „	—
Towarzystwo Kredytowe m. Warszawy	„	10000 „	—
Procent z rach. Nr. 327 w Banku Handlowym	Rb.	316 k.	51
po potrąceniu 10% na fundusz obrotowy . . . „	31 „	65	Rb. 286 „ 86
Razem	Rb.	11834 k.	86
Wyplacono p. J. Kochanowskiemu	„	1680 „	—
Pozostaje na r. 1912	Rb.	10154 k.	86

pomieszczone na lokacji w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 55734/416 rb. 7000 i na rachunku przekazowym Nr. 357, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 3215 k. 26.

2. *Fundusz wydawnictwa „Źródła Dziejowe“.*

Według poprzedniego sprawozdania wynosił	Rb.	792 k.	60
W ciągu r. 1911 wpłynęło:			
Zebrane przez p. Al. Jabłonowskiego	Rb.	1000 k.	—
Procenty	„	67 „	60 „ 1067 „ 60
Razem	Rb.	1860 k.	20
Podniesione przez p. Al. Jabłonowskiego	Rb.	300 k.	—
10% od dochodu za lata 1910 i 1911 zapisano			
na fundusz obrotowy	„	12 „	37 „ 312 „ 37
Pozostaje na rok 1912	„	1547 k.	83

Fundusz ten pomieszczony jest na rachunku przekazowym w domu S. Natanson i Synowie.

Saldo tego rachunku w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 1560 k. 20.

3. Fundusz wydawnictwa „Teki Pawińskiego“.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił	Rb. 3224 k. 25
W r. 1911 wpłynęły procenty	Rb. 153 k. 15
10 ⁰ / ₀ od dochodu za lata 1910 i 1911 zapisa-	
sano na fundusz obrotowy	„ 29 „ 93 „ 123 „ 22
Pozostaje na r. 1912	<u>Rb. 3347 k. 47</u>

Fundusz ten pomieszczony jest na rachunku przekazowym w domu S. Natanson i Synowie.

Saldo tego rachunku w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 3377 k. 40.

VI. Fundusz zasobowy.

Według sprawozdania poprzedniego fundusz ten stanowiący połowę wkładów jednorazowych członków rzeczywistych pp. Ig. Baranowskiego, Ig. Chrzanowskiego, S. Dicksteina i Ad. hr. Krasińskiego wynosił Rb. 400

W r. 1911 wpłynęła na ten fundusz połowa wkładu jednorazowego p. Wł. Rotherta	„ 100
Pozostaje	<u>Rb. 500</u>

Fundusz ten pomieszczony jest w 5⁰/₀ Liście Zastawnym Miejskim rb. 500, nabytym za rb. 487 i złożonym w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 20383/11849.

Procent od tego funduszu w kwocie Rb. 11 k. 87 zaliczony został do funduszu obrotowego.

VII. Fundusz administracji domu № 5258.

W ciągu r. 1911 wynosiły:

dochody	Rb. 6569 k. 27
wydatki	„ 5048 „ 78
Pozostaje na r. 1912	<u>Rb. 1520 k. 49</u>

VIII. Fundusz obrotowy

Według sprawozdania poprzedniego wynosił	Rb. 2565 k. 23
W r. 1911 wpłynęły: wkład jednorazowy, składki, nad- datki, ofiary i prenumerata	Rb. 9020 k. 36
Odpisano na fundusz zasobowy poło- wę wkładu jednorazowego	„ 100 „ — „ 8820 „ 36
Procenty z fund. Bernerów	Rb. 1068 k. 74
„ fund nagr. Ad. Krasieńskiego „	31 „ 98
„ „ zasobowego	11 „ 87
10 ⁰ / ₀ z fund. im. Ad. Krasieńskiego	42 „ 64
„ „ Instyt. Biologicznego	180 „ 30
„ im. J. T. Lubomirskiego.	31 „ 65
„ „Żródła Dziejowe“	12 „ 37
„ „Teki Pawieńskiego“	29 „ 93
Procenty od fund. obrotowego	386 „ 14 „ 1795 „ 72
	Rb. 13281 k. 31
Wydano na biuro, urządzenie lokalu, pensye, wydaw- nictwa, wydziały.	„ 7786 k. 27
	Rb. 5495 k. 04
Niedobór fund. bibliotecznego.	„ 77 „ 92
Pozostaje na r. 1912	„ 5417 „ 12

WINIEN

Bilans w dniu

		Ruble	k.	Ruble	k.
Odsyłacze do Wykazu Kapitałów					
I. Papiery procentowe w Banku Handlowym.					
(I 1)	4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ List. Zast. Ziems. rb. 50000 f. Bernerów dowodu Nr. 20295	50000	—		
(I 2)	4 ¹ / ₂ List. Zast. Ziems. rb. 10000 f. im. Ad. Krasieńskiego dow. Nr. 19068	10000	—		
(I 3)	5 ⁰ / ₀ Lišt. Zast. Miejsc. rb. 10000 f. im. W. Kropiwnickiego dow. Nr. 20866	10000	—		
(VI)	5 ⁰ / ₀ List. Zast. Miejsk rb. 500 f. zasobowy Nr. 20383	487	—	70487	—
II. Lokacje 5¹/₂⁰/₀ w Banku Handlowym.					
(II)	Lokacya z f. Instytutu Biologicznego dow. Nr. 55733	25000	—		
(V 1)	Lokacya z f. J. T. Lubomirskiego dow. Nr. 55734	7000	—		
(IV 1)	Lokacya z f. ofiary prof. I. Baranowskiego dow. Nr. 42491	3300	—		
(III, VIII)	Lokacya z f. obrotowego i specjalnych Nr. 45967	2000	—		
(III, VIII)	Lokacya z f. obrotowego i specjalnych Nr. 55732	6000	—	43300	—
III. Rachunki przekazowe w Banku Handlowym.					
(II)	Rachunek Instytutu Biologicznego Nr. 695	11790	91		
(II 2)	Rachunek procentów od f. im. A. Krasieńskiego Nr. 52	801	49		
(V 1)	Rachunek wydawn. J. T. Lubomirskiego Nr. 327	3215	26		
(III, VIII)	Rachunek f. obrotowego i specjalnych Nr. 741	5564	18	21371	84
IV. Rachunek przekazowy w Domu S. Natanson i S-wie.					
(V, 2)	Rachunek wyd. „Źródła Dziejowe“	1560	20		
(V, 3)	Rachunek wyd. „Teki Pawińskiego“	3377	40	4937	60
V. Kasa.					
	U skarbnika	94	47		
	U urzędnika biura ;	145	83	240	30
				<u>140336</u>	<u>74</u>

1) Szacunek nieruchomości Nr. 5258 oraz ruchomości Towarzystwa, nie objęty powyższym

31 grudnia 1911 r.¹⁾

MA.

	Ruble	k.	Ruble	k.
I. Fundusze wieczyste.				
1. Fundusz im. R. i A. Bernerów	50000	—		
2. Fundusz im. Adama Krasińskiego	10000	—		
3. Fundusz im. Witolda Kropiwnickiego	10000	—	70000	
II. Fundusz Instytutu Biologicznego			37012	63
III. Fundusze specjalne.				
1. Wydziału I	517	45		
2. Wydziału II	5500	—		
3. Wydziału III	175	—		
4. Komisji Historycznej	682	—	6874	45
IV. Fundusze nagrodowe.				
1. Ofiara prof. Ig. Baranowskiego	3000	—		
2. Procenty od f. im. Ad. Krasińskiego	961	89	3961	89
V. Fundusze wydawnictw.				
1. J. T. Lubomirskiego	10154	86		
2. „Źródła Dziejowe“	1547	83		
3. „Teki Pawińskiego“	3347	47	15050	16
VI. Fundusz zasobowy			500	—
VII. Fundusz adm. domu Nr. 5258			1520	49
VIII. Fundusz obrotowy			5417	12
			<u>140336</u>	<u>74</u>

bilasem, wprowadzony będzie do sprawozdania rachunkowego za r. 1912.

DOCHODY

Budżet tymczasowy

	Ruble	kop.
Składki członków	500	—
Naddatki członków	400	—
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	100	—
Procenty	1500	—
Niedobór do pokrycia z funduszu obrotowego	3973	—
	6473	—

Sekretarz generalny

Franciszek Pulaski.

Członek Zarządu Skarbnik

Feliks Kucharzewski

na rok 1912.

WYDATKI

	Ruble	kop.
Utrzymanie biura	800	—
Inwentarz biblioteki i ruchomości	300	—
Pensye	910	—
Wydz. II Komisya Historyczna	213	—
Wydz. III Komisya Meteorologiczna	750	—
Wydawnictwa	3500	—
	6473	—

Warszawa dnia 2 Lutego 1912 r.

Komisya Rewizyjna

*Ign. Baranowski.**B. Danielewicz.**A. Sokołowski.**J. A. Święcicki.*

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

	<i>Str.</i>
3. St. J. Thugutt: O nowych złożach epinatrolitu.	69—72
” Résumé: Sur quelques nouveaux gisements de l'épinatrolite.	72—73
4. St. J. Thugutt: O mordenicie tyrolskim i farserskim.	74—76
” Résumé: Sur la mordenite tyrolienne et fa- roërienne	76—79
5. E. F. Lubecki: O budowie przewodów płciowych ślimaka winniczka (<i>Helix pomatia</i> L.)	79—86
” Résumé: Sur la structure des conduits gé- nitaux chez l' <i>Helix pomatia</i> L.	86—87
Od redakcyi	I—II

Dodatek:

Sprawozdanie Kasowe
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego za rok 1911.

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 1-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

9.167

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 2 (Février).

Rok V.

1912.

Zeszyt 2.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

L u t y.



W A R S Z A W A.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 2.

(Table des matières).

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Nr 2. Posiedzenie z dnia 9 Lutego 1912 r. Str.

Kazimierz Stołhwo: Przyczynek do historii antropologii w Polsce	27—37
---	-------

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Nr 2. Posiedzenie z dnia 8 Lutego 1912 r.

1. Wł. Dziewulski: O jasności komety 1911 c (Brooks'a)	89—92
" Résumé: Sur l'éclat de la comète 1911 c (Brooks)	93
2. St. J. Thugutt: Przyczynek do mikrochemii lintonitu, faroeli- tu, galaktytu i zebachitu	93—100
" Résumé: Études microchimiques sur la lin- tonite, la féroélite, la galactite et la seebachite	100—103
3. St. J. Thugutt: O pochodzeniu analcymu skał wulkanicznych	103—107
" Résumé: Sur l'origine de l'analcime des ro- ches volcaniques	107—111
4. Ludomir Sawicki: Przyczynki do morfologii południowo- zachodniej Anglii	112—123
" Zusammenfassung: Die Einebnungsflächen in Wales und Devon	123—134
5. Aleksander Matuszewski: Przyczynek do znajomości flory mchów okolic Kalisza	134—153

(Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołów załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach według porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokólną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, doty-

czące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedzeniu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Autorzy zamiejscowi otrzymują zawsze tylko jedną korektę. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

6. **W. Sierpiński:** O szeregu potęgowym, który na swem kole zbieżności jest zbieżnym w jednym tylko punkcie. 153—155
" Résumé: Sur une série de puissances qui converge sur son cercle de convergence dans un point seulement. 155—157
7. **Edmund Malinowski:** O formowaniu się warstwy glonów w młodych półkach porostów naskalnych. . 157—163
" Résumé: Sur la formation de la couche gonidiale dans les jeunes compartiments des lichens épilithiques 163—165
- Od redakcyi I—II.
-

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 2-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

9.167

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 3 (Mars).

Rok V.

1912.

Zeszyt 3.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

M a r z e c.



W A R S Z A W A.

NAKLADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 3.

(Table des matières).

Wydział językoznawstwa i literatury.

Nr 2. Posiedzenie z dnia 27 Marca 1912 r. *Str.*

1. **Br. Chlebowski:** Edward Grabowski. Wspomnienie pozgonne 23—25
2. „ Leopold Méyet. Wspomnienie pozgonne. . . 25—26
3. **St. Krzemiński:** Hugo Kollařaj jako uczony 26

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Nr 3. Posiedzenie z dnia 15 Marca 1912 r.

- J. K. Kochanowski:** Nad Renem i nad Wisłã—antyteza dziejowa 39—41
- „ Zusammenfassung: Am Rhein und an der Weichsel—geschichtliche Gegensätze. . . . 42—44

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Nr 3. Posiedzenie z dnia 7 Marca 1912 r.

1. **Zygmunt Wóycicki:** O utworach „mitochondrialnych“ w gonotokontach i gonach pyłku u *Malva silvestris* L. 167—181
 - „ Zusammenfassung: Über die mitochondrienähnliche Gebilde in den Gonotokonten und Gonen bei *Malva silvestris* L. 181—182
- (Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokółarną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, doty-

czące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedzeniu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokółem ewentualnej dyskusyi i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionemi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubemi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Autorzy zamiejscowi otrzymują zawsze tylko jedną korektę. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego po jedyńczego zeszytu **kop. 50**.

	<i>Str.</i>
2. Czesław Łopuski: Przyczynki do znajomości fauny kredowej gub. Lubelskiej. (Notatka druga) . . .	182—207
" Résumé: Contributions à l'étude de la faune crétacée du plateau de Lublin	208—219
3. Hugo Steinhaus: O pewnym szeregu trygonometrycznym rozbieżnym	219—223
* Résumé: Sur une série trigonométrique divergente	223—227
Od redakcyi	I—II.

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 3-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

9.167

COMPTE RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 4 (Avril).

Rok V.

1912.

Zeszyt 4.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

K w i e c i e ń.



W A R S Z A W A.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 4.

(Table des matières).

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

№ 4. Posiedzenie z dnia 26 kwietnia 1912 r.	<i>Str.</i>
Józef Bieliński: Działalność naukowa Stosława Łaguny. . .	45—61

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

№ 4. Posiedzenie z dnia 18 Kwietnia 1912 r.	
1. E. Malinowski: O heterothallii kilku porostów	229—232
" Résumé: Sur la hétérothallie des quelques lichens	232
2. W. Sierpiński: Dowód przeliczalności ekstremów właściwych	232—235
" Résumé: Démonstration de la dénombrabilité des valeurs extrêmes d'une fonction . . .	235—237
3. R. Hertz: Przyczynek do nauki o komórkach plazmatycznych	237—247
4. J. Kaulbersz: Fotorecepcya u Równonogów i Obunogów (Isopoda i Amphipoda)	247—265
Od redakcyi	I—II.

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusyę; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokólną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, doty-

czące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedzeniu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Autorzy zamiejscowi otrzymują zawsze tylko jedną korektę. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 4-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.
V Année (1912), fascicule 5 (Mai).

Rok V.

1912.

Zeszyt 5.

SPRAWOZDANIA
z posiedzeń
Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

M a j.



W A R S Z A W A.
NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.
Skład główny
w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuta).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 5.

(Table des matières).

Wydział językoznawstwa i literatury.

№ 3. Posiedzenie z dnia 29 Maja 1912 r.		Str.
A. Brückner:	Uwagi o słowniku etymologicznym słowiańskim.	27—54
„	Zusammenfassung: Über ein slavisches etymologisches Wörterbuch	54—56

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

№ 5. Posiedzenie z dnia 2 Maja 1912 r.		
1. Szymon Dzierzgowski:	W sprawie powstawania antytoksyny przeciwbłoniczej u koni w warunkach ich życia naturalnego	267—284
2. Jan Tur:	Przypadek zarodków bliźniaczych kurczęcia.	284—289
„	Résumé: Sur un cas de gémellité embryonnaire chez le Poulet	290—291
3. Jan Lewiński:	Badania geologiczne wzdłuż drogi żelaznej Herby-Kielce.	291—318
„	Résumé: Explorations géologiques dans la région traversée par le chemin de fer Herby-Kielce	318—327
4. Władysław Gorczyński:	Wiadomość o pomiarach insolacyjnych, dokonanych w Warszawie podczas częściowego zaćmienia słońca w dn. 17 kwietnia 1912 r.	327—338
„	Résumé: Note sur les mesures de l'insolation effectuées à Varsovie pendant l'éclipse du soleil le 17 avril 1912	338 340

(Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokólną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, doty-

czące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedzeniu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślania: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi, należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Autorzy zamieścowi otrzymują zawsze tylko jedną korektę. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

Str.

5. **Sławomir Miklaszewski**: Gleba pola doświadczalnego
w Lipnowskim w gub. Płockiej 341—343
„
Résumé: Le sol du champ d'expériences dans
l'arrondissement Lipno gouv. Płock 343—344
6. **Sławomir Miklaszewski**: Gleba w okolicach Chodcza
w powiecie Włocławskim w gub. Warszaw-
skiej. 344—346
„
Résumé: Le sol dans les environs du lac de
Chodecz dans l'arrondissement Włocławek
gouv. de Varsovie 346—348
- Od redakcyi I—II.
-

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 5-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

9. 167

COMPTE RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 7 (Octobre).

Rok V.

1912.

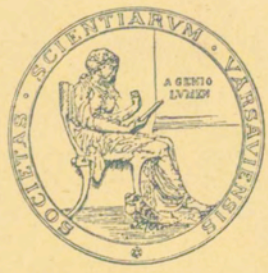
Zeszyt 7.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

Październik.



WARSZAWA.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 7.

(Table des matières).

Wydział językoznawstwa i literatury.

Nr 4. Posiedzenie z dnia 9 Października 1912 r. *Str.*

Ignacy Chrzanowski: Kult Skargi w Polsce w ciągu trzech wieków	57—61
---	-------

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Nr 7. Posiedzenie z dnia 3 Października 1912 r.

1. Jan Tur:	Przypadek kurczenia potwornego z „zółtkiem dodatkowem“ i pygomelią.	389—392
„	Résumé: Un cas de Poulet monstrueux atteint d'endocymie vitelline et de pygomélie	392—393
2. Jan Tur:	O nader wczesnej potworności podwójnej w zarodku jaszczurki <i>Lacerta muralis</i> Laur.	393—396
„	Résumé: Sur un monstre double très jeune dans le blastoderme de <i>Lacerta muralis</i> Laur.	397—398
3. Sławomir Miklaszewski:	Gleba pola doświadczalnego w Pódziszkach w powiecie Wylkowyskim gubernii Suwalskiej oraz Czarna ziemia litewska z Szaudyniszek w pow. Wylkowyskim gub. Suwalskiej	399—402
„	Résumé: Le sol du champ d'expériences à Pódziszki dans l'arrondissement de Wylkowyszki gouv. de Suwałki et La terre noire de Lithuanie à Szaudyniszki dans l'arrondissement de Wylkowyszki gouv. de Suwałki (Royaume de Pologne)	402—405
	(Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).	

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stałe listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokółarną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu „Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładkowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów, na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, dotyczące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedze-

niu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą. w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

Str.

4. **Sławomir Miklaszewski**: Gleba pola doświadczalnego w Osieclnach w powiecie Włocławskim gub. Warszawskiej 405—409
" Résumé: Le sol du champ d'expériences à Osiećciny dans l'arrondissement de Włocławek gouv. de Varsovie. 409—412
5. **Adam Czartkowski**: W sprawie powstawania antocyjanu u trzykrotek o liściach pstrych (*Tradescantia loekensis* Hort. et *Tradescantia Geschkei*) . . 412—415
" Zusammenfassung: Ueber die Bildung des Anthocyans bei *Tradescantia*—Arten mit panaschierten Blättern (*Tradescantia loekensis* Hort. et *Tradescantia Geschkei*) 415—417
- Od redakcyi I—II.
-

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena Zeszytu 7-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

Q. 167

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 8 (Novembre).

Rok V.

1912.

Zeszyt 8.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

Listopad.



WARSZAWA.

NAKLĄDEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 8.

(Table des matières).

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Nr 5. Posiedzenie z dnia 22 Listopada 1912 r. *Str.*

- Józef Siemieński:** Porządek i zasady sejmikowania w 2-iej
połowie XVI-go wieku. 63—64

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Nr 8. Posiedzenie z dnia 7 Listopada 1912 r.

1. **R. Merecki:** Wpływ zmiennej działalności słońca na czyn-
niki meteorologiczne ziemskie 419—451
" Résumé: Études sur l'influence de l'activité
variable du soleil relative à la marche des
éléments météorologiques terrestres 451—452
 2. **Tadeusz Chrostowski:** Kolekcya ornitologiczna ptaków
parańskich 452—490
" Résumé: Collection ornithologique faite
à Paraná en 1910 et 1911. 490—500
 3. **Jan Lewiński:** Utwory jurajskie na zachodniem zboczu gór
Świętokrzyskich 501—566
" Résumé: Les dépôts jurassiques du versant
occidental des montagnes de Święty Krzyż . 566—599
- Od redakcyi I—II.

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadewszystko: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stałe listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokółarną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładkowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów, na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, dotyczące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedze-

niu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych klisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stale pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena zeszytu 8-go kop. 50.

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

9. 167

COMPTES RENDUS DES SÉANCES DE LA SOCIÉTÉ SCIENTIFIQUE DE VARSOVIE.

V Année (1912), fascicule 9 (Décembre).

Rok V.

1912.

Zeszyt 9.

SPRAWOZDANIA

z posiedzeń

Towarzystwa Naukowego
Warszawskiego.

Grudzień.



WARSZAWA.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDEGO i S-ki (T. Hiża i A. Turkuła).

1912.

TREŚĆ ZESZYTU 9.

(Table des matières).

Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

№ 6. Posiedzenie z dnia 12 Grudnia 1912 r.		Str.
1.	Ign. Tad. Baranowski: Statut Toruński	65—67
2.	Władysław Biegański: Sposobowość logiczna w świetle algebry logiki	67—78
”	Zusammenfassung: Logische Modalität vom Standpunkte der Algebra der Logik.	78—79

Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

№ 9. Posiedzenie z dnia 5 Grudnia 1912 r.	
1.	Jadwiga Niemirycz-Lothowa: O rzadkim przypadku przebiegu listewek skórnych na stopie murzyna. 601—604
”	Résumé: Sur un cas d'une disposition très rare des lignes papillaires du pied d'un nègre d'Amérique du Nord 604—605
2.	Stanisław Lencewicz: Przyczynek wskaźnika szerokościowo-długościowego czaszek z ziem Polskich 605—614
”	Résumé: Contribution à la connaissance de l'indice céphalique des crânes recueillis sur le territoire polonais 614—622
3.	Marya Sachsowa: Przyczynek do morfologii aparatu Weber'a u podrodziny Barbidae. 622—639
”	Zusammenfassung: Zur Morphologie des Weber'schen Apparates bei der Unterfamilie Barbidae der Cyprinoiden. 639—642

(Ob. c. d. na str. 3-ej okładki).

OD REDAKCYI.

1. „Sprawozdania“ wychodzą w postaci zeszytów miesięcznych i zawierają protokoły posiedzeń naukowych Wydziałów T-wa, drukowane z zachowaniem oddzielnej paginacji dla każdego Wydziału. W miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu „Sprawozdania“ nie wychodzą.

2. Obok działu naukowego, obejmującego nadeszły: komunikaty i referaty, jako też pokazy naukowe oraz dyskusję; w „Sprawozdaniach“ podaje się nadto stale listę obecności oraz streszczenie protokołu załatwianych na posiedzeniach spraw bieżących.

Obok komunikatów i referatów, wygłaszanych na posiedzeniach wedle porządku dziennego, mogą być drukowane również i prace nadsyłane, o ile pochodzą one od członków T-wa w odpowiednich Wydziałach i o ile otrzymane rękopisy gotowe są do druku.

3. Poszczególne artykuły nie mogą w „Sprawozdaniach“ przekraczać zakresu 2 arkuszy druku. W przeciwnym razie mogą być drukowane tylko w charakterze rozpraw naukowych w seryi „Prac“ odpowiedniego Wydziału, w „Sprawozdaniach“ zaś podaje się wzmiankę protokółarną.

4. Komplet wydanych w ciągu roku zeszytów „Sprawozdań“ stanowi rocznik, uzupełniony dodaniem zeszytu Sprawozdania rocznego z działalności T-wa oraz karty okładkowej i spisu rzeczy.

5. Komunikaty i referaty jako też objaśnienia pokazów drukuje się, stosownie do życzenia autorów, wraz ze streszczeniami w jednym z czterech języków obcych: francuskim, angielskim, włoskim lub niemieckim.

6. Na koszt redakcyi mogą być umieszczane w „Sprawozdaniach“ tylko rysunki tekstowe, o ile nadają się do reprodukcji cynkograficznej.

7. Do czasu ustalenia się pisowni polskiej przestrzega się prawideł pisowni Akademii Umiejętności w Krakowie. Wyjątki w tym względzie czyni się jedynie dla autorów prac z zakresu językoznawstwa, o ile nietykalność pisowni została przez nich osobiście zastrzeżona.

8. Przemówienia w dyskusyi składa się sekretarzom Wydziałów, na posiedzeniu. Teksty przemówień w dyskusyi, nadsyłane po posiedzeniu, drukowane nie będą. Rękopisy komunikatów i referatów oraz objaśnienia, dotyczące pokazów, należy składać najpóźniej po upływie tygodnia po odbytem posiedze-

niu; w przeciwnym razie w „Sprawozdaniach“ podaje się tylko tytuł. W tym terminie autorzy winni dostarczyć gotowych kłisz cynkograficznych.

9. Autorzy drukowanych w „Sprawozdaniach“ prac otrzymują bezpłatnie 50 zwykłych odbitek łącznie z protokołem ewentualnej dyskusji i streszczeniem w języku obcym. Na żądanie większej liczby odbitek, wyrażone na rękopisie oraz na ostatniej korekcie, mogą otrzymać więcej, lecz nie wyżej ponad 100.

10. Materiał, przeznaczony do druku, winien być pisany na jednej stronie, z pozostawieniem marginesu i wolnego miejsca przed tytułem do notat redakcyjnych.

11. Podkreślenia: Nazwiska, wyrazy lub zdania, które autor chce mieć wydrukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślać linią punktową. Nazwy techniczne, gatunkowe i t. d. wyróżnia się w druku kursywą, w rękopisie zaś podkreśla się linią pojedynczą. Wyrazy lub znaki wyjątkowego znaczenia, mające być wydrukowane czcionkami grubymi należy podkreślać linią podwójną.

Wszelkie tytuły przy nazwiskach będą stałe pomijane.

12. Autorzy winni zwracać drukarni przysyłane im korekty w możliwie krótkim czasie; mają też prawo, w przypadkach wyjątkowych, żądać od drukarni przysłania powtórnej korekty. Na ostatniej korekcie autor winien położyć swój podpis oraz wyrazić życzenie co do oddzielnych odbitek.

Cena rocznika w prenumeracie wynosi **rs. 4**; cena każdego pojedynczego zeszytu **kop. 50**.

SPRAWOZDANIE ROCZNE

ze stanu i działalności

Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

za rok piąty.

(od dnia 1 lipca 1911 r. do dnia 30 czerwca 1912 r.),
przedstawione przez Sekretarza gen. Towarzystwa,

na

Zebraniu Ogólnem

dnia 25 listopada 1912 r.



WARSZAWA.

NAKLADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDE i S-ka (T. Hiż i A. Turkuł).

1912.

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

SPIS RZECZY.

	<i>Str.</i>
I. Skład Towarzystwa	1
A. Urzędnicy T-wa	1
1. Zarząd	1
2. Prezydya Wydziałów.	2
3. Prezydya Komisji stałych.	3
4. Komisya rewizyjna	4
B. Członkowie T-wa.	4
1. Honorowi	4
2. Rzeczywiści	4
3. Członkowie Komisji przy Wydziałach	7
C. Komisya urządzająca Instytut Biologiczny im. Marcellego Nenckiego.	9
D. Pracownie naukowe przyrodnicze	9
E. Obserwatorium im. Jędrzejewicza	9
F. Pracownia Historyczno-geograficzna	9
G. Biblioteka	9
H. Biuro Administracji Domu T-wa	10
I. Biuro T-wa.	10
J. Sprzedaż wydawnictw	10
II. Sprawozdanie z czynności naukowych T-wa	11
A. Działalność Wydziałów	11
B. Działalność Komisji stałych	16
1. Komisya językowa	16
2. " do badań nad historią literatury	16
3. " antropologiczna	17
4. " historyczna	17
5. " do badań astronomicznych, geofizycznych i me- teorologicznych	17
C. Działalność pracowni naukowych	18
Pracownia historyczno-geograficzna.	18
" antropologiczna	18
" neurobiologiczna	20

	<i>Str.</i>
III. Sprawozdanie z czynności administracyjnych T-wa	23
IV. Ofiary na rzecz T-wa	56
V. Stosunki zewnętrzne	61
VI. Wydawnictwa T-wa	65
VII. Biblioteka	68
VIII. Sprawozdanie kasowe.	73
IX. Posiedzenie publiczne 25 listopada 1911 r.	88
1. Zagajenie Protektora T. N. W. Józefa hr. Potockiego	88
2. Sprawozdanie Sekretarza generalnego Franciszka Pułaskiego z działalności T. N. W. za rok 1911/12.	91
3. Bronisława Chlebowskiego: Znaczenie Szkoły Głównej Warszawskiej w dziejach umysłowości nauki polskiej (przemówienie).	108

Sprawozdanie
ze stanu i działalności
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego
za rok piąty
(od d. 1 lipca 1911 r. do d. 30 czerwca 1912 r.),
przedstawione przez Sekretarza Towarzystwa, na
Zebraniu Ogólnem
dnia 25 listopada 1912 r.

Dodatek do „Sprawozdań z posiedzeń“.
Rok 5 — 1912.

I.

Skład

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
w lipcu 1912 r.

Protektor:

Józef Hrabia POTOCKI (25. XI. 11¹⁾).

A. Urzędnicy Towarzystwa.

1. **Zarząd.**

Prezes:

Aleksander Jabłonowski (25. XI. 07; 27. XI. 10).

Wiceprezes:

Władysław Janowski (25. III. 12).

¹⁾ Liczby oznaczają daty wyboru.

Sekretarz:

Franciszek Pułaski (25. XI. 09; 27. XI. 10).

Przewodniczący Wydziału I-go:

Bronisław Chlebowski (1. IV. 08; 27. XI. 10).

Przewodniczący Wydziału II:

Jan Karol Kochanowski (27. XI. 10).

Przewodniczący Wydziału III:

Jan Lewiński (3. VI. 09; 27. XI. 10).

Członkowie¹⁾:

1. Brudziński Józef (6. I. 12).
2. Jakowski Maryan (15. XI. 08; 25. XI. 11).
3. Konic Henryk (25. XI. 11).
4. Kucharzewski Feliks (2. II. 08; 25. XI. 09).
skarbnik
5. Miklaszewski Sławomir (2. II. 08).
6. Tur Jan (15. XI. 08; 25. XI. 10).
redaktor.

2. Prezydya Wydziałów.

a) Wydział I-y językoznawstwa i literatury.

Przewodniczący:

Bronisław Chlebowski (1. IV. 08, 27. XI. 10).

Sekretarz:

Gabryel Korbut (7. XII. 10).

b) Wydział II nauk antropologicznych, społecznych,
historii i filozofii.

Przewodniczący:

Jan Karol Kochanowski (27. XI. 10).

Sekretarz:

Aleksander Kraushar (25. XI. 07; 2. XII. 10).

¹⁾ W myśl § 21 Ust. ustępuje corocznie dwu członków Zarządu 1. I. 1913 ustępują pp. Henryk Konic i Feliks Kucharzewski, 1. I. 1914, pp. Sł. Miklaszewski i Jan Tur; 1. I. 1915, pp. Józef Brudziński i Maryan Jakowski.

c) Wydział III nauk matematycznych i przyrodniczych.

Przewodniczący:

Jan Lewiński (3. VI. 09; 27. XI. 10).

Sekretarz:

Jan Tur (25. XI. 07; 8. XII. 10).

3. Prezydya Komisji stałych przy Wydziałach.

a) Przy Wydziale I-ym:

KOMISYA JEZYKOWA:

Przewodniczący:

Gabryel Korbut.

Sekretarz:

Stanisław Szober.

KOMISYA DO BADAŃ NAD HISTORIA LITERATURY:

Przewodniczący:

Bronisław Chlebowski.

Sekretarz:

Manfred Kridl.

b) Przy Wydziale II-im:

KOMISYA ANTROPOLOGICZNA:

Przewodniczący:

Erazm Majewski.

Sekretarz:

Kazimierz Stołyhwo.

KOMISYA HISTORYCZNA:

Przewodniczący:

Jan K. Kochanowski.

Sekretarz:

Józef Siemieński.

e) Przy Wydziale III-im:

KOMISYA METEOROLOGICZNA, ASTRONOM. i GEOFIZYCZNA:

Przewodniczący:

Samuel Dickstein.

Sekretarz:

Władysław Gorczyński.

4. Komisya Rewizyjna od d. 28 lutego 1909 r.

Ignacy Baranowski.

Bolesław Danielewicz.

Walenty Kamocki.

Alfred Sokołowski.

Julian Adolf Świącicki.

B. Członkowie Towarzystwa.

1. Honorowi.

Baranowski Ignacy (25. XI. 08).

Potocki Józef (25. XI. 11).

2. Rzeczywiści.

a) Wydział I-y językoznawstwa i literatury.

Appel Karol (z)¹⁾

Benni Tytus (19. I. 08).

Brückner Aleksander (6. I. 12).

Chlebowski Bronisław (z)

Chrzanowski Ignacy "

Gostomski Walery (19. I. 08).

Jabłonowski Władysław (25. XI. 08).

Korbut Gabryel (z)

Kridl Manfred (25. XI. 11).

Kryński Adam Antoni (z)

Krzemiński Stanisław (19. I. 08).

Ptaszycki Stanisław (19. I. 08).

¹⁾ (z) = członek założyciel.

Pułaski Franciszek	(25. XI. 08).
Rowiński Michał	(19. I. 08).
Sienkiewicz Henryk	(z)
Słoński Stanisław	(25. XI. 08).
Święcicki Julian Adolf	(19. I. 08).
Szober Stanisław	(25. XI. 08).
Zdziechowski Maryan	(27. XI. 10).

Razem członków Wydziału I-go 19.

b) Wydział II-gi nauk antropologicznych, społecznych,
historyi i filozofii.

Askenazy Szymon	(21. XI. 11).
Baranowski Ignacy Tadeusz	(25. XI. 09).
Biegański Władysław	(z)
Bieliński Józef	"
Bogusławski Edward	(19. I. 08).
Bouffał Bronisław	(27. XI. 10).
Chodyński ks. Stanisław	(z)
Dunin Karol	"
Dydyński Teodor	"
Grabski Władysław	"
Handelsman Marceli	(19. I. 08).
Holewiński Władysław	(z)
Jabłonowski Aleksander	"
Kętrzyński Stanisław	(19. I. 08).
Kochanowski Jan	(z)
Konic Henryk	(19. I. 08).
Konopczyński Władysław	"
Kraushar Aleksander	(z)
Kucharzewski Jan	(25. XI. 11).
Loth Edward	(26. II. 11).
Lutostański Karol	(19. I. 08).
Majewski Erazm	"
Miklaszewski Walenty	"
Ochimowski Feliks	"
Pułaski Franciszek	(25. XI. 08).
Radziszewski Henryk	"
Rundstein Szymon	(19. I. 08).
Siemieński Józef	(25. V. 11).

Smoleński Władysław	(z)
Smolikowski Seweryn	(2. II. 08).
Stołyhwo Kazimierz	(25. XI. 08).
Suligowski Adolf	(z)
Wachowski Kazimierz	(19. I. 08).
Wierzbowski Teodor	(z)

Razem członków Wydziału II-go 34.

o) Wydział III-ci nauk matematycznych i przyrodniczych.

Banachiewicz Tadeusz	(19. I. 08).
Baranowski Ignacy	(z)
Biernacki Wiktor	"
Boguski Józef Jerzy	"
Brudziński Józef	(12. VI. 10).
Danielewicz Bolesław	(19. I. 08).
Dickstein Samuel	(z)
Dmochowski Zdzisław	"
Dziewulski Władysław	(25. XI. 09).
Dzierzgowski Szymon	(6. I. 12).
Eismond Józef	(z)
Ernst Marcin	(25. XI. 09).
Flatau Edward	(19. I. 08).
Goldflam Samuel	"
Gorczyński Władysław	"
Heryng Teodor	"
Hryniewiecki Bolesław	(6. I. 12).
Jakowski Maryan	(19. I. 08).
Janowski Władysław	(z)
Kamocki Walenty	(19. I. 08).
Kosiński Julian	(z)
Kryński Leon	"
Kucharzewski Feliks	"
Landau Anastazy	(12. VI. 10).
Lewiński Jan	(z)
Mayzel Waclaw	(19. I. 08).
Merecki Romuald	"
Miklaszewski Sławomir	"
Natanson Władysław	(6. I. 12).
Nusbaum Henryk	(25. XI. 08).

Nusbaum Józef	(21. IV. 12).
Pawiński Józef	(6. I. 12).
Pruszyński Jan	(19. I. 08).
Przewoski Edward	(z)
Reichman Mikołaj	(19. I. 08).
Rothert Władysław	(6. I. 12).
Serkowski Stanisław	(19. I. 08).
Sieberowa Nadzieja	(21. IV. 12).
Sierpiński Wacław	(19. I. 08).
Silberstein Ludwik	"
Skłodowska-Curie Marya	(21. IV. 12).
Sokołowski Alfred	(19. I. 08).
Sosnowski Jan	(z)
Thugutt Stanisław Józef	(19. I. 08).
Tur Jan	(z)
Weyberg Zygmunt	"
Wóycicki Zygmunt	(19. I. 08).

Razem członków Wydziału III-go 47.

Ogółem członków rzeczywistych Towarzystwa 100.

W roku sprawozdawczym zmarli następujący członkowie:
Edward Grabowski i Leopold Méyet badacze historii literatury;
Henryk Struve, filozof zasłużony; Jan Kowalczyk astronom.

3. Członkowie Komisji przy Wydziałach.

a) Przy Wydziale I-ym.

KOMISYA JEZYKOWA:

Appel Karol.
Korbut Gabryel.
Słoński Stanisław.
Szober Stanisław.

KOMISYA DO BADAŃ NAD HISTORIA LITERATURY:

Chlebowski Bronisław.
Korbut Gabryel
Krzemiński Stanisław.
Pułaski Franciszek.

b) Przy Wydziale II-im.

KOMISYA ANTROPOLOG., ARCHEOLOGICZNA i ETNOLOGICZNA:

Baranowski Ignacy.	Pułaski Franciszek.
Baranowski Ignacy Tadeusz.	Smolikowski Seweryn.
Bogusławski Edward.	Stołyhwo Kazimierz.
Majewski Erazm.	Tur Jan.
Miklaszewski Walenty.	

KOMISYA HISTORYCZNA:

Baranowski Ignacy Tadeusz.	Konic Henryk.
Bogusławski Edward.	Konopczyński Władysław.
Chrzanowski Ignacy.	Kraushar Aleksander.
Dickstein Samuel.	Krzemiński Stanisław.
Holewiński Władysław.	Miklaszewski Walenty.
Jabłonowski Aleksander.	Pułaski Franciszek.
Jabłonowski Władysław.	Smoleński Władysław.
Janowski Władysław.	Wachowski Kazimierz.
Kętrzyński Stanisław.	Wierzbowski Teodor.
Kochanowski Jan.	

c) Przy Wydziale III-im.

KOMISYA METEOROLOGICZNA, ASTRONOMICZNA I GEOFIZYCZNA:

Banachiewicz Tadeusz.	Janowski Władysław.
Biernacki Wiktor.	Kucharzewski Feliks.
Danielewicz Bolesław.	Lewiński Jan.
Dickstein Samuel.	Merecki Romuald.
Gorczyński Władysław.	

C. Komisya urządzająca pracownie naukowe
i Instytut Biologiczny

im. Marcelego Nenckiego.

Przewodniczący:

Władysław Janowski (czł. 23. III. 11, przew. 4. IV. 12).

Sekretarz:

Sławomir Miklaszewski (23. III. 11)

Członkowie:

1. Jan Lewiński (25. IV. 12).

- | | |
|-----------------------|----------------|
| 2. Franciszek Pułaski | (23. III. 11). |
| 3. Jan Tur | " |
| 4. Edward Flatau | (23. IV. 12). |
| 5. Leon Kryński | " |
| 6. Jan Sosnowski | " |
| 7. Kazimierz Stołyhwo | " |

D. Pracownie naukowe.

PRACOWNIA ANTROPOLOGICZNA.

Kierownik:

Kazimierz Stołyhwo.

Asystenci:

Stanisław Lencewicz (7. VI. 12).

Regina Typlówna "

Laborantka:

Marya Stołyhwo (7. VI. 12).

PRACOWNIA NEUROLOGICZNA:

Kierownik:

Edward Flatau (8. VI. 11).

Asystent:

Teofil Simchowicz.

E. Obserwatorium im. Jędrzejewicza.

(Warszawa, ulica Mokotowska 6).

Kierownik:

(vacat).

F. Pracownia historyczno-geograficzna.

przy Wydziale II-gim.

Kierownik:

Aleksander Jabłonowski.

G. Biblioteka.

Pełniący obowiązki Bibliotekarza:

Eugeniusz Sokołowski (16. V. 12).

Pracownicy:

1. Helena Drège (1. X. 11).

2. Jadwiga Kiślańska (1. X. 11).
3. Helena Kraskiewiczówna (15. VI. 12).
4. Maryan Kuczyński (1. X. 11).
5. Waław Rymkiewicz (17. X. 11).

H. Biuro administracji domu T-wa Naukowego.

Przewodniczący:

Franciszek Pułaski (23. III. 11).

Sekretarz:

Sławomir Miklaszewski (23. III. 11).

Członkowie:

1. Władysław Janowski (23. III. 11).
2. Kazimierz Kaczkowski ”
3. Jan Tur ”
4. (vacat).

Administrator domu:

Wincenty Grochowski (23. III. 11).

I. Biuro Towarzystwa.

Urządnik biura:

Wincenty Grochowski (1. I. 09).

Pomocnik:

Witold Snieżko (1. III. 12).

Woźny:

Grzegorz Jasiński (1. I. 09).

J. Sprzedaż wydawnictw.

W Warszawie w księgarni E. Wendego.

Krakowskie-Przedmieście 9.

II.

Sprawozdanie z czynności naukowych T-wa.

W ciągu roku bieżącego, 5-ego od założenia, działalność Towarzystwa wyraziła się w następujących Zebraniach:

Zebrania Ogólne	5
Posiedzenia Zarządu	19
„ Komisji urządzającej pracowni naukowe	7
„ Biura administracji domu	2
„ Wydziału I-go	8
„ „ II-go	7
„ „ III-go	11
„ Komisji do badań na historią literatury	5
„ „ antropologicznej.	1
„ „ historycznej.	5
„ „ meteor., astronom. i geofizyczn.	3
„ „ rewizyjnej.	2

Ogółem więc odbyło się w ciągu roku sprawozdawczego w T-wie Naukowym posiedzeń 75.

A. Działalność Wydziałów.

1) W Wydziale I-ym na 8 posiedzeniach przedstawiono następujące komunikaty:

1. Appel K. Stanowisko językoznawstwa pośród innych nauk.

2. Brückner A. Uwagi nad słownikiem etymologicznym słowiańskim Berneckera.

3. Chlebowski Br. Edward Grabowski. Wspomnienie pozgonne. Leopold Méyet. Wspomnienie pozgonne.
4. Tenże. Stanowisko Kraszewskiego w literaturze i w życiu społeczeństwa.
5. Korbut G. Pogromca obskurantów z przed stu lat. (Jan Gorczykowski).
6. Krzemiński St. Hugo Kołłątaj jako uczony.
7. Nitsch Kaz. Z historii polskich rymów.
8. Pułaski Fr. Pieśni religijne XV w. Z rękopisu Biblioteki Kraszińskich.
9. Słoński Stanisław. Rękopis psalterza Puławskiego i jego homograficzny przedruk Pilińskich z r. 1880.
10. Szober St. O wartości funkcjonalnej i wymawianiowej spółgłosek współczesnego języka polskiego.
11. Wóycicki K. Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego.

2) W Wydziale II-im na 7 posiedzeniach, przedstawiono następujące komunikaty:

1. Bieliński Józef. Działalność naukowa Stosława Łaguny.
2. Kochanowski J. K. Nad Renem i nad Wisłą—antyteza dziejowa.
3. Tenże. Sprawozdanie I-e z prac przygotowawczych nad „Kodeksem Dyplomatycznym Mazowsza“.
4. Konopczyński Wł. Uwagi nad powstawaniem zasady większości w życiu politycznym ludów nowożytnych.
5. Kraushar Aleksander. Mniemane ostatnie votum kanclerza Jana Zamoyskiego na sejmie warszawskim 1605 r.
Dyskusya: pp. Bogusławski, Siemieński, Wierzbowski, Krzemiński, J. K. Kochanowski.
6. Lencewicz St. Charakterystyka antropologiczna ludności Smardzewic.
7. Loth E. Kilka waryacyi uzębienia u małp.
8. Tenże. O potrzebie jednolitego systemu przy opracowywaniu antropologicznem części miękkich.
9. Majewski Erazm. Wstęp do ekologii cywilizacyi.

10. Maliniak Wł. *Appetitus societatis*. Przyczynek do krytyki współczesnych teorii więzi społecznej i genezy państwa.
11. Sawicki Lud. *Studia nad Abisynią*.
12. Stołyhwo Kazimierz. Przyczynek do historii antropologii w Polsce.

3) W Wydziale III-cim na 11 posiedzeniach przedstawiono następujące komunikaty:

1. Biernacki W. W sprawie ciśnienia energii promienistej.
2. Błądowski R. O autotomii u *Arenicola marina* L.
3. Tenże. O regeneracji regulacyjnej u pijawki *Nephelis octoculata* (przedstawił J. Tur).
4. Czarnocki J. i Samsonowicz J. O górnym dewonie na g. Miedziance.
5. Czartkowski A. Wpływ światła na działanie diastazy, a znaczenie biologiczne diastazy (przedstawił Z. Wóycicki).
6. Dmochowski Z. Kilka myśli o istocie i powstawaniu nowotworów.
7. Dzierzgowski Sz. O odporności koni przeciwko błonicy w warunkach życia naturalnych.
8. Dziewulski Wł. Ś. p. Jan Kowalczyk (wspomnienie pośmiertne).
9. Tenże. O jasności komety 1911 c (Brooks'a).
10. Gorczyński Wł. Notatka o pomiarach insolacyjnych, dokonanych w Warszawie podczas częściowego zaćmienia słońca w dn. 17 kwietnia 1912 r.
11. Tenże. O opadach w Warszawie.
12. Tenże. O zmienności opadu według obserwacji warszawskich od 1803 r.
13. Tenże. Pierwsze prace w Obserwatorium Meteorologicznem pod Grodziskiem.
14. Hertz R. Przyczynek do nauki o komórkach plazmatycznych.
15. Kaulbersz J. Fotorecepcya u Równonogów i Obunogów (*Isopoda* i *Amphipoda*).
16. Kucharzewski Feliks. Zegarmistrzostwo Kochańskiego.

17. Lencewicz St. Przyczynek do znajomości utworów lodowcowych okolic Miechowa.

18. Lichtenstein L. Uwaga o równaniach różniczkowych pochodnych cząstkowych nieliniowych drugiego rzędu typu eliptycznego. Ciągi zbieżne rozwiązań.

19. Lubecki E. F. O budowie przewodów płciowych ślimaka winniczka (*Helix pomatia* L.).

20. Łopuski Czesław. Przyczynki do znajomości fauny kredowej gub. Lubelskiej. (Notatka druga).

21. Malinowski Edmund. Mozaika porostów naskalnych.

22. Tenże. O formowaniu się warstwy glonów w młodych półkach porostów naskalnych.

23. Tenże. O heterothalii kilku porostów.

24. Matuszewski A. Przyczynek do znajomości flory mchów okolic Kalisza.

25. Miklaszewski Sł. Gleby w gubernii Kowieńskiej.

26. Tenże. Gleba pola doświadczalnego w Kisielnicy w pow. Kolneńskim w gub. Łomżyńskiej.

27. Tenże. Gleby w okolicach Chodcza w pow. Włodawskim gub. Warszawskiej.

28. Tenże. Gleby w pow. Puławskim gub. Lubelskiej.

29. Tenże. Rzut oka na rozwój pojęć gleboznawczych.

30. Tenże. Ślady lodowca na górze Ś-to Krzyckiej.

31. Możejko B. Zatoki Dohrn'a u minogów i stosunek ich do układu żylnego ogona.

32. Oczesalski K. i Sterling St.. O zmianach we krwi królików, szczepionych krwią wewnątrz-otrzewnową (przedstawił Wł. Janowski).

33. Ruziewicz St. Sur une classe de séries potentielles, pantachiquement convergentes et pantachiquement divergentes sur son cercle de convergence.

34. Sawicki Ludomir. Przyczynki do morfologii południowo-zachodniej Anglii.

35. Sierpiński W. Dowód przeliczalności ekstremów właściwych.

36. Tenże. O pewnem odwzorowaniu ciągiem nieróżniczkowalnym.

37. Sierpiński W. O szeregu potęgowym, który na swem kole zbieżności jest zbieżnym w jednym tylko punkcie.

38. Tenże. O szeregu zbieżnym funkcji ciągłych, którego suma posiada pantachiczne nieciągłości 2-go rodzaju.

39. Tenże. Przyczynek do zbieżności szeregów potęgowych.

40. Tenże. Przykład funkcji ciągłej, wszędzie pantachicznie oscylującej, będącej różnicą dwu funkcji monotonicznych.

41. Silberstein Ludwik. Kwaterninowa postać teorii względności.

42. Steinhaus Hugo. O pewnym szeregu trygonometrycznym rozbieżnym.

43. Thugutt St. J. O dzeolitach fonolitu maryenberskiego w Uściu Czeskiem.

44. Tenże. O mordenicie tyrolskim i faroerskim.

45. Tenże. O nowych złożach epinatrolitu.

46. Tenże. O pochodzeniu analcytu skał wulkanicznych.

47. Tenże. Przyczynek do mikrochemii lintonitu, fareolitu, galaktytu i zebachitu.

48. Tur Jan. Badania nad anomalią jajnika ssaków.

49. Tenże. Spostrzeżenia na owotomię wewnątrzjajnikową u ssaków.

50. Tenże. „Vilellus in foetu“ z pygomelią.

51. Weyberg Zygmunt. O bromosodalicie glinowosodowym.

52. Tenże. Przyczynek do składu chemicznego apatytów.

53. Wóycicki Zygmunt. O utworach „mitochondrialnych“ w gonotokontach i gonach pyłku u *Malva silvestris* L.

54. Tenże. O zasięgu skrobi i szczawianów wapnia w organach kwiatowych ślazu leśnego (*Malva silvestris* L.) i o zmianach, zachodzących w okresie tworzenia się owoców i nasion tegoż ślazu.

55. Tenże. W sprawie wzrostu opon pyłkowych u Ślazu leśnego (*Malva silvestris* L.).

B. Działalność Komisji stałych.

Wydział I.

1. Komisja językowa.

Komisja językowa opracowywała w roku sprawozdawczym w dalszym ciągu słowniki języków Jana i Jędrzeja Śniadeckich i Juliusza Słowackiego. Ułożyła odpowiedź na odezwę Komisji T-wa Prawniczego, przygotowującej nowy przekład Kodeksu Napoleona w sprawie słownictwa wprowadzonego do tego przekładu i wypowiedziała opinię swoją o niem.

2. Komisja do badań nad historią literatury.

Komisja do badań nad historią literatury, odbyła w roku sprawozdawczym 4 posiedzenia (29. XI. 1911; 28. II, 2. IV i 12. VI. 1912), na których zdawano sprawę z postępów prac nad inwentaryzacją rękopisów. Przejrzano i opisano:

1. W bibl. Krasieńskich rękopisów 30, pomiędzy którymi znaleziono 5 nieznanych listów Mickiewicza oraz niedrukowany dotychczas pamiętnik łaciński Mikołaja Malinowskiego.

2. W bibl. Przeździeckich rękopisów również około 30, między nimi materyały do Wiszniewskiego (obszerna korespondencja), nieznany artykuł Przeclawskiego o Oleszkiewiczu oraz autobiografie Chłopickiego i Prądzyńskiego.

3. W bibl. Zamoyskich rękopisów 50, między nimi dwie nieznane „peregrynacje“ z w. XVI, autografy wierszy Trembeckiego i Węgierskiego, drukowanych błędnie.

4. W bibl. uniwersyteckiej zajęto się dokładnem skopiowaniem autografu „Zofiówki“ Trembeckiego.

W najbliższym czasie Komisja ma zamiar wydać 1-szy zeszyt swoich „Prac“, na który złożą się:

1. Mickiewicziana: a) nieznane listy, b) drukowane już ale nieumiejętnie, c) Relacja Służalskiego o śmierci Mickiewicza.

2. Pamiętnik łaciński Malinowskiego.

3. „Zofiówka“ (pierwsze wyd. z autografu).

4. Trembeciana i Węgiersciana.

5. Praca ks. Rokosznego o rękopisie „Panteonu“ Gotfryda z XIV w. (z bibl. klasztornej w Sandomierzu).

W drugim, przygotowywanym zeszycie „Prac“ ukazać się katalogi (obszerne, krytyczne opisy) rękopisów literackich bibl. Zamoyskich i Przeździeckich.

Wydział II.

3. Komisya antropologiczna.

Działalność komisji antropologicznej zogniskowała się w roku sprawozdawczym w otwartej przy T. N. W. pracowni antropologicznej, będącej pod kierunkiem p. Kazimierza Stołyhwy. (Ob. sprawozdanie z działalności tej pracowni na str. 18).

4. Komisya historyczna.

Komisya historyczna odbyła w roku sprawozdawczym 5 posiedzeń.

Posiedzenie 1 i 4 poświęcone były wysłuchaniu sprawozdań p. J. Kochanowskiego z prac przygotowawczych do Kodeksu Mazowieckiego.

Posiedzenie 3-ie dyskusji o metodzie wydawniczej dyaryuszów XVIII st.

Na posiedzeniu 5-em omawiano potrzebę założenia pracowni nauk pomocniczych dla historii przy Tow. Nauk.

Posiedzenie 2 w całości, wyżej wymienione częściowo, poświęcone były omawianiu projektów wydawniczych oraz metody podjętych wydawnictw.

W ciągu roku sprawozdawczego postanowiono drukować: t. II-gi dyaryuszów sejmowych XVIII st., dyaryusz sejmu 1809 oraz Tom II-gi Ksiąg Referendarskich.

Przyjęto w zasadzie projekt wydania t. III-go dyaryuszy XVIII st. przez p. Jastrzębską, korespondencyi ks. Józefa przez p. Skałkowskiego i materyałów do dziejów dyplomacji polskiej za Stanisława Augusta, przez p. Dzwonkowskiego.

Wydział III.

5. Komisya do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych.

Komisya do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych, stanowi ciąg dalszy Komisji Stałej Meteorologicznej, która w okresie sprawozdawczym rozszerzyła swą nazwę.

W czasie od 1 lipca 1911 r. do 30 czerwca 1912 r. Komisya odbyła 3 posiedzenia, na których przedstawiono i odczytano następujące komunikaty i referaty:

1) W. Szaniawski. Pierwsze prace fotograficzne dokonane w Obserwatorium Astronomicznem w Przegalinach.

2) J. Krassowski. Stan obecny i potrzeby Obserwatorium im. Jędrzejewicza.

3) Stan. Landau. Optyka ciał poruszających się z punktu widzenia danych doświadczalnych.

4) B. Danielewicz. O zastosowaniu rachunku prawdopodobieństwa do badań nad zmiennością opadu.

5) R. Merecki. Wyniki ostatnich poszukiwań nad zmiennością działalnością słońca.

6) Wł. Szaniawski. O obserwacjach zaćmienia słońca w Obserwatorium Astronomicznem w Przegalinach.

7) Wł. Gorczyński. Zaćmienie słońca w dniu 17-y kwietnia 1912 r. pod względem meteorologicznym.

Pozatem wspomnieć należy, że staraniem Komisji wydana została w okresie sprawozdawczym książka p. t. „Materiały do poznania opadów w Królestwie Polskiem“ pod redakcją p. Wł. Gorczyńskiego.

C. Działalność pracowni naukowych.

Wydział II.

1. Pracownia historyczno-geograficzna.

Pracownia historyczno-geograficzna, założona przy T-wie Naukowym przez p. A. Jabłonowskiego i pozostająca pod jego kierunkiem w roku sprawozdawczym, miała za zadanie prowadzenie przygotowawczych studyów dla zebrania materiału do pierwszej części atlasu historycznego Rzeczypospolitej z epoki przełomu wieku XVI na XVII. Część II-ga wydana w 1904 r. przez p. A. Jabłonowskiego obejmuje „Ziemie Ruskie“ Rzeczypospolitej. Część I-sza, będąca w przygotowaniu, obejmie ziemie rdzennie polskie. W roku sprawozdawczym materiał dotyczący Podlasia, Mazowsza i w-dztw Małopolskich, został w znacznej już części wyzyskany i przeniesiony na mapę.

Wydział III.

2. Pracownia antropologiczna.

Pracownia antropologiczna, założona w 1905 r. przez p. K. Stołyhwę przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie,

została przekazana T-wu Naukowemu w Październiku 1911 r. wraz z całym inwentarzem, instrumentami, zbiorami i biblioteką liczącą 1113 dzieł (wartości 3000 rb.). Znajduje się ona pod kierunkiem p. K. Stołyhwy, a chociaż brak środków nie pozwala na przedsięwzięcie szerszej planowanych robót, działalność jej stale się rozwija. W roku sprawozdawczym następujące prace wyszły z tej pracowni:

1) St. Lencewicz. Charakterystyka antropologiczna ludności Smardzewic. (Sprawozd. T. N. W. 1911).

2) K. Stołyhwo. Un nouvel instrument pour les études osteographiques („L'Antropologie“ 1911. Paris).

3) Tenże. Zur Frage einer neuen poligenistischen Theorie der Abstammung des Menschen („Zeitschrift f. Ethnologie 1912. Berlin).

4) Tenże. Przyczynek do historii antropologii w Polsce („Spraw. T-wa Naukowego Warszaw.“ 1912).

P. K. Stołyhwo korzystając z przyznanego mu przez komitet „Elisabeth Thompson Science Fund“ w Bostonie, przeprowadził w czerwcu r. b. przy udziale p. B. Brudzyńskiego badania paleoantropologiczne w grocie w Łazach, oraz w Grodzisku na Sokołej Skale w Będkovicach (gub. Kielecka). Znaleźiska z tej wycieczki pochodzące włączone zostały do zbiorów pracowni. P. St. Lencewicz prowadził obserwacje antropologiczne w szkole utrzymywanej przez T-wo Kredytowe m. Warszawy, oraz badania antropologiczne nad ludnością Witkowic w pow. Sochaczewskim, badał wreszcie pod względem wskaźnika szerokości-długościowego czaszki pochodzące z ziem polskich a znajdujące się w zbiorach pracowni. P. St. Poniatowski gromadził materiały do pracy swej nad kością skokową stopy; p. B. Rosiński prowadził studia nad listewkami skórnymi dłoni, p. M. Rzewuska pracowała nad stosunkiem długości kości czołowej do jej szerokości; p. J. Szymański opracowywał materiały kraniologiczne z zakresu Bovidae; p. R. Tylplówna, stosując metodę osteograficzną prowadziła badania nad kością ramieniową, będące w związku z ostatnimi pracami prof. H. Klatatscha; p. Niemirycz-Lothowa korzystała ze zbiorów pracowni do pracy swej nad otworami poprzecznymi kręgów szyjowych. Nadto pracownia antropologiczna porozumiewała się i w miarę możności okazała pomoc fachową p. A. Jarośńskiemu ze Sterdyni (pow. Sokołowski) w gromadzeniu materiału an-

tropologicznego, p. Pieniążkowi z Łodzi w sprawie zorganizowania pracowni antropologicznej przy T-wie lekarskim w Łodzi, p. F. Przypkowskiemu z Jędrzejowa w gromadzeniu materiału antropologicznego.

Inwentaryzacja zbiorów pracowni i czynności administracyjne były dokonywane przy udziale pp. B. Brudzyńskiego, St. Lencewicza, M. Rzewuskiej, M. Stołyhwo i R. Tylplówny.

Zbiory pracowni zostały powiększone w roku sprawozdawczym darami otrzymanymi od: United States National Museum w Waszyngtonie, polskiego T-wa Krajoznawczego i oddziału tegoż T-wa w Lublinie oraz od pp. F. Chłapowskiego, S. J. Czarnowskiego, K. Domaradzkiego, Górniewicza, K. Kaczkowskiego, L. Krzywickiego, S. Lencewicza, E. Lotha, J. Markowskiej, W. Olechnowicza, L. Sawickiego, O. Sosnowskiego i K. Stołyhwy.

3. Pracownia neurobiologiczna.

Pracownia neurobiologiczna założona przez p. E. Flatau a przy T-wie Psychologicznem, w maju 1911 r. została przez toż T-wo przekazana T-wu Naukowemu wraz z całym inwentarzem, instrumentami, zbiorami (wartości 3488 rb.). Nadto T-wo Psychologiczne przyznało tej pracowni zasiłek rb. 2000 na pierwszy rok istnienia jej przy T-wie Naukowem.

Pracownia ta ma na celu badania z zakresu anatomii normalnej i porównawczej ustroju nerwowego, fizjologii, anatomii patologicznej, patologii doświadczalnej oraz terapii doświadczalnej w zakresie układu nerwowego.

Obecnie prowadzone są prace w kierunku wyświetlenia tych spraw, które wydają się najistotniejsze w powstawaniu chorób układu nerwowego, a mianowicie nad gruczolami wewnątrz-wydzielniczymi i nad znaczeniem opon mózgowo-rdzeniowych.

P. Teofil Simechowiez prowadzi badania nad zmianami w układzie nerwowym, powstającymi pod wpływem przemożnym zwiększonej lub osłabionej funkcji gruczolów o wydzielaniu wewnętrznem, ze szczególnem uwzględnieniem gruczolu tarczowego. Nadto rozpoczął badania nad innym tworem gruczolowym w mózgu, a mianowicie nad splotem naczyniastym.

P. Józef Handelsman pracuje w tymże kierunku i prowadzi dalej doświadczenia, rozpoczęte wspólnie z prof. Horsley'em nad przysadką mózgową.

Cały szereg pracowników jest zajęty badaniami nad rolą, jaką odgrywają opony mózgu i rdzenia w stanie normalnym i chorobowym. Nauka nowożytna wskazuje bowiem na te opony jako na siedlisko najrozmaitszych cierpień nerwowych, których dawniej nie umiano dostatecznie ocenić i rozpoznać. W tym kierunku pracuje p. Jan Koelichen, badając naczynia chłonne ośrodkowego układu nerwowego.

Pp. Ed. Flatau i Józ. Handelsman prowadzą doświadczenia w celu wykrycia wpływu bakterji na opony mózgu i rdzenia ze szczególnem uwzględnieniem drętwicy karku.

P. Julian Rotstat dokonał badań nad płynem mózgowo-rdzeniowym, jako reakcją ze strony tychże opon na rozmaite cierpienia układu nerwowego ośrodkowego.

Oprócz powyższych tematów głównych, czyli programowych, w pracowni są dokonywane badania, dążące do wyświetlenia paralelizmu między funkcją nerwową a zmianami histologicznymi w tkance. Jest rzeczą ważną wykryć te zmiany, które są widocznym równoważnikiem zmienionej czynności, wykazać te granice zmian, w których możliwym jest jeszcze powrót tkanki do stanu normalnego i określić punkt zwrotny, który na tę restytucję już nie pozwala. Prace w tym kierunku prowadzi p. Maurycy Bornstein.

Wreszcie zapoczątkowano w roku sprawozdawczym badania doświadczałne nad nowotworami mózgu. Prace te prowadzi p. Bronisław Frenkel.

Z innych badań wymienić należy badania z dziedziny chirurgii układu nerwowego (p. Aleksander Wertheim), z dziedziny nowotworów rdzenia (p. Jan Koelichen). P. Maurycy Bornstein badał chorobę Landry'ego, Teof. Simchowicz chorobę Alzheimer'a, p. Gepner badał wpływ nukleinowych preparatów oraz salwarsanu na ustrój nerwowy, p. Mandelbaum badał wpływ wysokości na układ nerwowy zwierząt, szczególnie w następujących po sobie pokoleniach, p. Gust. Krukowski pracuje nad jamistością rdzenia.

W pracowni powstaje muzeum, zawierające zbiory preparatów makro i mikroskopowych, specjalna laborantka przygotowuje szereg preparatów normalnych i patologicznych, z których mogą korzystać wszyscy pracownicy. Ogólna liczba pracowników stałych łącznie z kierownikiem p. Flatauem i asystentem p. Simchowiczem wynosiła osób 14. Ponadto korzystali z pracowni lekarze, którzy pragnęli zużytkować naukowo posiadane materiały. W tym charakterze pracowali pp. Henryk Higier, Teodor Łapiński, Br. Sawicki i Józef Skłodowski.

III.

Sprawozdanie z czynności administracyjnych.

Zarząd, Komisya Rewizyjna, Zebrania Ogólne, Komisya urządzająca pracownie naukowe, Biuro administracji domu, Biblioteka i Biuro T-wa.

Zebranie doroczne z dn. 25 listopada 1911 r. wybrało na członka honorowego, a następnie na Protektora T-wa, Józefa hr. Potockiego, który w tymże dniu objął swoje stanowisko i przewodniczył, na pierwszym publicznem zebraniu T-wa, odbytem w tym dniu, jako w czwartą rocznicę jego założenia.

Wiceprezes T-wa Zdzisław Dmochowski, powołany na katedrę patologii w Uniwersytecie Lwowskim, złożył swój urząd wiceprezesa; na opróżnione po nim stanowisko, Zebranie Ogólne z dn. 25 marca 1912 r. powołało p. Władysława Janowskiego. W uznaniu poważnych zasług p. Dmochowskiego dla T-wa na Zebraniu Ogólnem z dn. 21 kwietnia r. b. wręczono mu adres.

P. Teodor Dydyński, członek Zarządu, ustąpił z powodu choroby, na jego miejsce wybrano w dniu 25 listopada 1911 r. p. Henryka Konica. Tegoż dnia ustępujących z Zarządu w myśl § 21 Ustawy p.p. M. Jakowskiego i W. Janowskiego wybrano powtórnie. Pan Władysław Janowski w grudniu ustąpił z tego stanowiska, na jego miejsce wybrano 6 stycznia 1912 r. p. Józefa Brudzińskiego.

Na redaktora wybrano na rok 1912 p. Jana Tura, na zastępcę sekretarza p. Sławomira Miklaszewskiego, na skarbnika p. Feliksa Kucharzewskiego.

Na sekretarza Komisji do badań nad historią literatury wybrano p. Manfreda Kridla. Na przewodniczącego Komisji historycznej p. J. K. Kochanowskiego, na sekretarza p. Józefa Siemieńskiego. Poprzedniemu prezydium Komisji historycznej wyrażano gorące podziękowanie.

W okresie sprawozdawczym na Zebraniach Ogólnych powołano na członków rzeczywistych: 1) Szymona Askenazego (25. XI. 1911), 2) Aleksandra Brücknera (6. I. 1912), 3) Maryę Curie-Skłodowską (21. IV. 12), 4) Szymona Dzierżogowskiego (6. I. 1912), 5) Bolesława Hryniewieckiego (6. I. 1912), 6) Manfreda Kridla (25. XI. 1911), 7) Jana Kucharzewskiego (25. XI. 1911), 8) Władysława Natansona (6. I. 1912), 9) Józefa Nusbauma (21. IV. 1912), 10) Józefa Pawińskiego (6. I. 1912), 11) Władysława Rothertha (6. I. 1912) i 12) Nadzieję Sieberową (21. IV. 1912).

1. Szymon Askenazy, urodzony w roku 1867 w Zawichoście, ukończył II-gie gimnazjum w Warszawie i wydział prawny na uniwersytecie warszawskim; stopień kandydata praw otrzymał po złożeniu rozprawy pod tyt. „Poglądy polityczne encyklopedystów“. W 1894 r. po dwuletnich studiach nad historią powszechną na uniwersytecie w Getyndze, otrzymał tamże stopień doktora filozofii po złożeniu rozprawy pod tytułem „Die letzte polnische Königswahl“. Wkrótce potem zostaje docentem, nadzwyczajnym, wreszcie w 1907 r. zwyczajnym profesorem historii nowożytnej na uniwersytecie lwowskim. W d. 6 maja 1907 r. wybrany członkiem korespondentem, a w d. 23 maja 1910 r. członkiem czynnym Akademii Umiejętności w Krakowie.

Ważniejsze prace jego ogłoszone drukiem: 1) Studja historyczno-krytyczne (Warszawa 1897); 2) Przymierze polsko-pruskie (Warszawa 1901); 3) Wczasy historyczne (t. I Warszawa 1902, t. II tamże 1904); 4) Dwa stulecia XVIII i XIX (t. I Warszawa 1901, t. II tamże 1910); 5) Książę Józef Poniatowski (Warszawa 1905, 2-gie wyd. 1910 r.); 6) Rosya—Polska (Lwów 1907); 7) Łukasiński (2 tomy—Warszawa 1908); 8) Nowe Wczasy (Warszawa 1910 r.).

Nadto jest wydawcą „Monografii w zakresie dziejów nowożytnych“.

2. Aleksander Brückner, urodz. w 1856 r. w Tarnopolu, ukończył szkoły i studia we Lwowie r. 1875, doktoryzował się w Wiedniu 1876 r., poczem odbywał studia w Lipsku, Berlinie i Wiedniu. Docent gramatyki języków słowiańskich w Wiedniu i Lwowie (1878 — 1880), powołany z końcem r. 1880 na profesora nadzwyczajnego języków i literatur słowiańskich w Berlinie, r. 1892 mianowany na tejże katedrze profesorem nadzwyczajnym. Jest członkiem korespondentem Akademii w Białogrodzie, Petersburgu i Pradze i członkiem czynnym Akademii Umiejętności w Krakowie.

Ważniejsze prace jego ogłoszone drukiem: 1) Die slavischen Lehnwörter (Weimar 1877); 2) Die Siedelungen der Slaven in der Altmark und im Mag-

deburgischen (Leipzig 1879). 3) Od roku 1881 należy do redakcji czasopisma: „Archiv für slavische Philologie“, w którego rocznikach umieścił kilkanaście artykułów, między innymi: Die Magdeburger Urteile, Ein weissrussischer Codex Miscellaneus aus der Raczyńskischen Bibliothek, Die älteren Denkmäler des Polnischen, Böhmische Studien, Fremde Vorlagen slavischer Texte, Polnischrussische Intermedien, i in. Po polsku: 1) Kazania Świętokrzyskie (1891); 2) Literatura religijna w Polsce średniowiecznej (Biblioteka Dzieł Chrześcijańskich, Warszawa 1903 — 4, 3 tomy); 3) Dzieje języka polskiego (1908); 4) Różnowiercy w Polsce (1905); 5) Mikołaj Rej (1905); 6) O literaturze rosyjskiej i naszym do niej stosunku (1906); 7) Dzieje literatury polskiej (2 tomy 1908); 8) Starożytna Litwa—Ludy i Bogi; 9) Jana Hr. Potockiego Prace i Zasługi (Tow. Nauk. Warsz. 1911 r.). - Prócz tego wiele rozpraw w wyd. Ak. Um. w Krakowie: Spuścizna rękopiśmienna po Wacławie Potockim, Psalterze polskie do połowy XVI w., Apokryfy średniowieczne, Esopy Polskie, i w. in.

3. **Marya Skłodowska-Curie**, ur. w Warszawie w r. 1867, odbyła tamże studia gimnazjalne, a następnie w Paryżu studia uniwersyteckie na wydziałach fizyczno-chemicznym i matematycznym. W 1893 r. uzyskała licencjat nauk fizycznych w uniwersytecie Paryskim, w 1894 r. tamże licencjat nauk matematycznych, w 1896 r. prawo wykładania w średniej szkole żeńskiej, w latach: 1898, 1900, 1902 nagrodę im. Gegnera i medal Berthelota od Paryskiej Akademii Umiejętności, w 1903 r. doktorat nauk fizycznych fakultetu matematyczno-przyrodniczego uniwersytetu Paryskiego, w tymże r. 1903 nagrodę Nobla (wraz z Becquerelem i Piotrem Curie) oraz medale od miasta Paryża (razem z P. Curie), od włoskiego T-wa Naukowego w Rzymie, im. Devy'ego od T-wa Królewskiego w Londynie (Royal Society), 1904 nagrodę im. Ozirysa, w tymże roku 1904 mianowana członkiem honorowym Royal Institution of Great Britain for the Promotion, Diffusion and Extension of Science and of useful knowledge, członkiem zagranicznym T-wa Chemicznego w Londynie (Chemical Society) i T-wa popierania Przemysłu i Handlu w Warszawie, członkiem honorowym T-wa fizycznego w Meksyku, w 1906 r. członkiem korespondentem T-wa Naukowego w Argentynie (Sociedad Científica Argentina) w Buenos-Aires; w r. 1907 doktorem honoris causa uniwersytetu w Edyburgu, członkiem zagranicznym hollenderskiego T-wa Naukowego, w tymże roku otrzymuje nagrodę „Actionian Prize“ od Royal Institution of Great Britain w Londynie; w 1908 r. zostaje członkiem honorowym T-wa Przyrodniczego w Brunświku (Verein für Naturwissenschaft in Braunschweig), członkiem korespondentem Cesarskiej Akademii Umiejętności w Petersburgu, tegoż roku otrzymuje medal złoty Kuhlmana od T-wa Przemysłowego w Lille; w r. 1909 zostaje doktorem honoris causa uniwersytetu Genewskiego, członkiem korespondentem Akademii Umiejętności w Bolonii (R. Accademia delle scienze dell' Istituto), członkiem honorowym zagranicznym Czeskiej Akademii Umiejętności, członkiem czynnym zagranicznym Akademii Umiejętności w Krakowie, tegoż roku otrzymuje medal Elbiott'a Cresson'a od instytutu Franklina i profesurę na wydziale matematyczno-przyrodniczym (katedrę fizyki ogólnej) w uniwersytecie Paryskim; w 1910 r. zostaje członkiem Amerykańskiego T-wa Filozoficznego (American Philosophical Society for promoting useful knowledge) w Filadelfii, członkiem zagranicznym Królewskiej Szwedzkiej Akademii, członkiem honorowym Ame-

rykańskiego T-wa Chemicznego (Americal Chemical Society) w Nowym-Yorku, członkiem honorowym T-wa Fizycznego w Londynie (Physical Society), członkiem korespondentem T-wa Naukowego w Chili, tegoż 1910 r. otrzymała medal im. Alberta od „Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures and Commerce“ w Londynie; w 1911 r. została członkiem korespondentem Akademii Umiejętności w Lizbonie, członkiem honorowym „Society for Psychical Research“ w Londynie, tegoż roku otrzymała nagrodę Nobla; w 1912 r. została członkiem honorowym T-wa chemicznego Belgijskiego (Société chimique de Belgique), członkiem współpracownikiem Cesarskiego Instytutu medycyny doświadczalnej w Petersburgu, doktorem honorowym Uniwersytetu Lwowskiego.

Ogłosiła drukiem: 1) Sur la radioactivité du thorium (1899); 2) Sur une nouvelle substance radioactive (le polonium) (1898); 3) Sur une nouvelle substance radioactive (le radium) (1898); 4) Sur la radioactivité provoquée par les rayons de Becquerel (1899); 5) Sur les effets chimiques des rayons du radium (1899); 6) Sur la charge électrique des rayons du radium (1900); 7) Sur la pénétration des rayons de Becquerel non déviables (prace pod 1 — 7 wykonane razem ze ś. p. Prof. P. Curie, a ogłoszone w Comptes rendus de l'Acad. des Sciences, Paris); 8) Sur le poids atomique du radium (1899, 1900, 1902, 1907); 9) Action de la pesanteur sur le dépôt de la radioactivité induite (C. R. de l'Ac. des Sc., 1907); 10) Action de l'émanation sur les solutions des sels cuivre (razem z p-ną Gleditsch, 1908); 11) Sur les nouvelles substances radioactives (teza doktorska, 1903); 12) Travail sur les propriétés magnétiques des aciers trempés (Bull. de la Soc. d'Encouragement pour l'Industrie Nationale, 1898); 13) Traité sur la radioactivité, Paris 1910, 2 tomy.

4. **Szymon Leonard Dzierzgowski**, urodz. w Lipnie gub. Płockiej 1866 r.; pierwsze nauki pobierał w gimnazjum w Płocku, poczem ukończył szkołę realną w Łowiczu (1886 r.). Na politechnice w Zürichu ukończył z dyplomem Wydział chemii technicznej w r. 1889. W r. 1890 udał się do Berna (w Szwajcaryi) aby pod kierunkiem prof. Kostaneckiego zająć się pracą teoretyczną w dziedzinie barwników. Tegoż roku zostałznaczony asystentem prof. M. Nenckiego przy katedrze chemii lekarskiej. Po ogłoszeniu pracy doktorskiej p. t. „Über die Stoffwechselproducte des sporadischen Galt bewirkenden Streptococcus Mastilidis sporadicae“ otrzymał stopień d-ra filozofii na uniwersytecie w Zürichu. We wrześniu 1891 r. powołany przez prof. Nenckiego do Petersburga został mianowany asystentem przy wydziale chemii w Cesar skim Instytucie Medycyny Doświadczalnej w Petersburgu, a w 1894 r. zarządzającym w tymże Instytucie pracownią dla przygotowywania surowic leczniczych,— w maju 1910 r. został mianowany rzeczywistym czł. Instyt. Med. Doświadczalnej.

Ważniejsze prace ogłoszone drukiem:

- 1) Über die Stoffwechselproducte des sporadischen Galt bewirkenden Streptococcus Mastilidis sporadicae. Inaugural-Dissertation. Bern 1891.
- 2) Centralbl. f. Bakteriologie Parasitenkunde XI. Band 1892. № 22: Ein Apparat, um Flüssigkeiten bei niederer Temperatur keimfrei abzdampfen.
- 3) Recherches sur la transformation des milieux nutritifs par les bacilles de la diphtérie et sur la composition chimique de ces microbes. Arch. sc. biol. t. I, fr. 167 rus. 166, 1892.

- 4) Изслѣдованіе новыхъ домашнихъ фильтровъ Бенкенфельда. *Врачъ* № 9, 1893.
- 5) Über die Landinbestimmung nach dem Verfahren von H. Helbing und Dr. F. W. Passmore. *Ph. z. f. R.* № 20, 1893.
- 6) О нѣкоторыхъ основныхъ производныхъ хлорацетопирокатехина и хлораллоцетофенона. *Ж. Р. Ф. X. O.* 8 апрѣля 1893.
- 7) О синтезѣ нѣкоторыхъ эфировъ и кетонровъ изъ феноловъ и галлодозамѣщенныхъ жирныхъ кислотъ. *Ж. Р. Ф. X. O.* 4 марта 1893.
- 8) Über die Condensationsproducte von Salicyl und Paraoxybenzaldehyd mit Chinaldin. *B. d. d. ch. G. Bd. XXVII*, p. 1879, 1894.
- 9) Zur Kenntniss der aus Phenolen und halogensubstituirten Fettsäuren erhaltenen Ester und Ketone. *B. d. d. ch. G. Bd. XXVII*, p. 1987, 1894.
- 10) Sur la filtration des substances albuminoïdes à propriétés actives. *Arch. sc. bl. t. IV*, 1895.
- 11) О причинахъ помутнѣнія противодифтерійной сыворотки. *Врачъ* № 51, 1895.
- 12) По поводу заготовленія противодифтерійной сыворотки. *Врачъ* № 22, 1895.
- 13) Über den Gehalt an Antitoxin in den Körperflüssigkeiten und den einzelnen Organen der gegen Diphtherie immunisirten Pferde. *Ar. f. ex. P. u. Ph. Bd. XXXVIII* 186, 1896.
- 14) Contribution à la question de la préparation des sérums médicaux. *Arch. sc. bl. t. IV*, 1899.
- 15) Zur Frage „Über das Verhalten des Diphtherieheilserums bei der Filtration durch das Chamberland'sche Filter“ *Centralblatt f. Bakteriologie, Parasitenkunde u. Infektionskrankheiten. XXI Band*, 1897, № 8/9.
- 16) Къ вопросу объ опредѣленіи силы противодифтерійной сыворотки. *Г. VI. В. I. А. Б. Н.* Июль 1897 г.
- 17) Экспериментальныя изслѣдованія по вопросу объ отношеніи нѣкоторыхъ органовъ къ дифтерійнымъ токсинамъ. Июль 1897. *А. Б. Н. Г. VI. В. I.*
- 18) О способахъ опредѣленія силы противодифтерійной сыворотки. *Врачъ* № 52, 1897.
- 19) Къ вопросу о судьбѣ дифтерійнаго яда въ тѣлѣ животнаго. *Врачъ* № 13, 1898.
- 20) Объ отношеніи пищеварительныхъ ферментовъ къ противодифтерійной сывороткѣ и о судьбѣ ея въ кишечномъ каналѣ. *А. Б. Н. Т. VII. Вып. 4*, 1899.
- 21) Къ вопросу объ обеззараживаніи жилыхъ помѣщеній. *Врачъ* № 2, 1899.
- 22) Къ вопросу объ отношеніи противодифтерійной сыворотки къ дифтерійному токсину. *А. Б. Н. Т. VI. Вып. 4*, 1898.
- 23) Zur Frage „Über das krystallinische Fibrin“ *Zeitschrift für physiologische Chemie. XXVIII. Heft 1-2*, 1892.
- 24) О необходимости введенія въ Россіи общаго и для всѣхъ станцій обязательнаго способа опредѣленія силы противодифтерійной сыворотки. *Врачъ* № 32, 1899.

25) О мѣрахъ дезинфекціи, примѣнявшихся въ селѣ Колобовкѣ во время послѣдней эпидеміи. Ж. О. Х. Н. 3, 1900.

26) Уставъ С.-Петербургскаго Товарищества Калильнаго Освѣщенія „Эосъ“. Сборникъ указовъ за 1899 г.

27) Къ вопросу о наслѣдственности искусственнаго иммунитета противъ дифтерита. А. Б. Н. Вып. 3. Т. VIII, 1900.

28) Къ вопросу о наслѣдственности иммунитета противъ дифтерита.

29) Къ вопросу о дѣйствіи пищеварительныхъ ферментовъ на фибринъ и о судьбѣ его въ желудочномъ кишечномъ каналѣ. А. Б. Н. Т. VIII. Вып. 5, 1901.

30) Über die Ammoniakabspaltung bei der Erwirkung von Trypsin und Pepsin auf Eiweisskörper. Centralblatt für Physiologie v. 3 Aug. 1901. Heft 9.

31) Къ вопросу о наслѣдственности искусственнаго иммунитета противъ дифтерита. Больн. Газета Боткина, 1903.

32) Объ отношеніи антитоксическихъ свойствъ крови къ общимъ явленіямъ иммунитета животныхъ противъ дифтерии. Ж. Р. Общ. Охр. Нар. Здр. 18 февраля 1903 г.

33) Къ вопросу о т. наз. кислородной водѣ. Русскій Врачъ № 16, 10 мая 1903 г.

34) Къ вопросу о возникновеніи дифтерійнаго антитоксина при естественныхъ условіяхъ жизни животныхъ и при искусственной ихъ иммунизаци. Больн. Газета Боткина, 1902 г.

35) Докладъ на конгрессѣ по гигиенѣ и демографіи въ Брюсселѣ 1903 г. „L'immunisation actif des hommes par injection de toxin diphthéritique“.

36) Die Wirkung von Nickelsalzen auf den tierischen Organismus. Biochemische Zeitschrift. II Band, 3 Heft, 1906.

37) Докладъ по гигиенѣ городовъ въ Парижѣ. „L'épuration biologique des eaux d'égoût“, 1904.

38) Проектъ организаціи дезинфекціи при холерѣ. Отчетъ С.-Петербургской Санитарной Комиссіи. Стр. 193, 1905.

39) Zur Frage von der Bedeutung des Septiktants für die biologische Abwasserreinigung. Sonder-Abdruck aus dem „Gesundheits-Ingenieur“, 1907.

40) О результатахъ опытной биологической очистки сточныхъ водъ въ Царскомъ Селѣ. Докладъ Седьмому Русскому Водопроводному Съѣзду въ Москвѣ 1905 г.

41) De la désinfection des eaux d'égoût. A. des Sc. Biologiques, t. XII, № 3, 1906.

42) Zur Theorie künstlicher biologischer Filter. „Gesundheits-Ingenieur“, 1907.

43) Докладъ С.-Петербургской Санитарной Комиссіи по вопросу о петербургскихъ выгребяхъ по примѣненіи разрушеніи въ септиктавкахъ биологическимъ путемъ увозимыхъ изъ выгребовъ нечистотъ. Отчетъ С.-Петербургской Санитарной Комиссіи, стр. 417, 1905 г.

44) Изслѣдованіе сточной воды Политехническаго Института въ казенной дачѣ Сосновка за періодъ времени съ 8 часовъ утра до 12 часовъ ночи 24—25 ноября 1904 г. Извѣст. С.-Петербург. Политехн. Инстит. 1909 г.

45) О некоторых методах очистки сточных водъ, применяемыхъ въ Россіи. Вѣстникъ Общ. Гигіены, судебной и практической медицины, стр. 724, 1907.

46) Къ вопросу объ условіяхъ обеззараживанія питьевой воды помощью озона. Вѣстникъ Общ. Гигіена судебной и практической медицины 1908 г.

47) Значеніе загнивателей (септикъ-тавковъ) для очистки сточныхъ водъ. Русскій Врачъ № 23, 1907.

48) Изслѣдованіе сточной воды Политехническаго Института въ казенной дачѣ Сосновка. Извѣст. С.-Петербург. Полит. Инст. 1900 г.

49) Къ вопросу объ обеззараживаніи питьевой воды озономъ. Ар. Біол. Наук. Т. XIII. Вып. 4 и 5, 1907.

50) О значеніи септическихъ приспособленій для очистки сточныхъ водъ. Докладъ Восьмому Русскому Водопровод. Съѣзду 1908 г.

51) Аппараты Клайтона и Маро какъ приборы для обеззараживанія и уничтоженія наскомоыхъ. Вѣстникъ Гигіены судебной и практической медицины 1907 г.

52) Concentration du serum antidiphthérique. Arch. des Sciences Biologiques, t. XVI, № 1—2, 1909.

53) Savon de naphte en qualité de désinfectant. Arch. des Scien. Biologiques, t. XIV, № 4, 1909.

54) Результатъ годового изслѣдованія „Fosse septique“. Отчетъ на первомъ съѣздѣ Комиссіи по изученію системы ассенизаціи желѣзнодорожной станціи, стр. 39—55, 1898.

55) О качествѣ водопроводной воды С.-Петербург. Политехн. Инстит. въ химическ. и бактериологич. отношеніи. Извѣст. С.-Петербург. Инстит. 1909. Т. XII.

56) Результаты анализовъ сточныхъ водъ изъ выгребовъ шамбо и септикъ-тавковъ, произведенныхъ по порученію II-о подкомиссіи. Докладъ члена II-о подкомиссіи 1910 г.

57. Къ методикѣ заготовленія вакцинъ. А. Б. Н. Т. XV. Выпускъ 2, 1909.

58) Изслѣдованіе санитарнаго состоянія рѣки Фонтанки, Мойки и Екатерининскаго канала. Вѣстникъ Общ. Гигіены судеб. и прак. медицины 1910.

59) Къ вопросу объ активной иммунизациі челоѣка противъ дифтерита. Рус. Врачъ № 22, 1910.

60) Къ вопросу объ обеззараживаніи водопроводной сѣти и питьевой воды хлоромъ. Рус. Врачъ № 37, 1910.

61) Результаты анализовъ водъ, отдѣляемыхъ раздѣлителемъ и критическая ихъ оцѣнка. Отчетъ о 3 съѣздѣ Комиссіи по ассенизаціи желѣзнодорожныхъ станціи. Москва, 1910.

62) Септический Бассейнъ какъ разрушитель органическихъ веществъ, загрязняющихъ сточныя воды. Архивъ Біол. Наукъ. Т. XVI, Вып. 1, 1910 г.

63) Дезинфекція при чумѣ. Журналъ Рус. Общества Врач. Народ. Здоровія № 1, 1911.

64) Къ вопросу о заготовлении лечебныхъ сыворотокъ и государственномъ ихъ контролъ. Рус. Врачъ № 3, 1911.

5. **Bolesław Hryniewiecki**, magister botaniki, docent prywatny Uniwersytetu i wicedyrektor Ogródu Botanicznego w Dorpacie, ur. w r. 1875 w Międzyrzeczu (g. Siedleckiej); po skończeniu 2 wydziałów: chemicznego i przyrodniczego w Uniwersytecie Dorpackim, w r. 1901 został mianowany asystentem przy katedrze botaniki, w r. 1904 docentem prywatnym; od tego czasu wykłada anatomię i fizjologję roślin oraz prowadzi praktyczne zajęcia z anatomii roślin.

Ważniejsze prace ogłoszone drukiem: 1) Die Flora des Urals; 2) Поѣздъ въ Кавказію лѣтомъ 1900 г.; 3) Результаты 2-хъ ботан. путешествій по Кавказѣ въ 1901 г.; 4) Przyczynek do flory gub. Kowieńskiej (Pamiętnik Fyzyograficzny, 1904); 5) Отчетъ о ботанико-географическомъ путешествіи въ Закавказьи лѣтомъ 1903 г.; 6) Enumeratio plantarum rariorum vel minus cognitarum in Armenia rossica et Korubach Anno 1906 lectorum; 7) Исслѣдованія надъ геотропизмомъ корней.

Referaty naukowe w następujących czasopismach: 1) Труды Ботан. Сада Имп. Юрьев. Унив., 2) Botanisches Centralblatt, 3) Kosmos, 4) Wszechświat, 5) Przegląd Filozoficzny, 6) Chemik Polski.

Prace popularno-naukowe we Wszechświecie, Przegl. Farm., Ogniwie, Gazecie Świątecznej, Farmacyi. Osobno wyszła książka dla ludu: „Nasze lasy“.

Przekłady: 1) Część Chemii Organicznej, Bernthseny; 2) Hugo de Vries: Nowa teoria powstawania gatunków; 3) Max Vervorn: Kwestye zasadnicze w naukach przyrodniczych.

6. **Manfred Kridl**, ur. we Lwowie 1882 r. Szkoły średnie i uniwersytet ukończył we Lwowie, poczem wyjechał na dalsze studia do Fryburga i Paryża. W r. 1909 otrzymał stopień doktora filozofii Uniw. Lwowskiego.

Ważniejsze prace jego, ogłoszone drukiem: 1) Mickiewicz i Lamennais; 2) Mickiewicz w świetle nieznanych pism. Prócz tego pisuje referaty i recenzje w czasopismach; jest kierownikiem działu hist. lit. i krytyki literackiej w czasopiśmie „Książka“.

7. **Jan Kucharzewski**, urodz. 1876 r. Po ukończeniu gimnazjum w Łomży, wstąpił na Wydział Prawny Uniwersytetu Warszawskiego; w roku 1898 uzyskał stopień Kandydata. Następnie udał się do Berlina, gdzie studyował prawo i filozofję. Po powrocie do Warszawy został adwokatem przy sięgłym; od r. 1906 objął wykłady nauk prawnych i społecznych na Kursach Naukowych.

Ważniejsze prace ogłoszone drukiem: 1) Początki prawa małżeńskiego (Wyd. Kasy Mianowskiego, 1900 r.); 2) Socjalizm prawniczy (1906); 3) Sprawa polska w parlamencie Frankfurckim 1848 r. (Przegl. Nauk. 1908 r.); 4) Maurycy Mochnacki (1909); 5) Czasopiśmiennictwo polskie w. XIX w Królestwie, na Litwie i Rusi oraz na emigracyi (Warszawa, 1911).

8. **Władysław Natanson**, ur. 1864 r. w Warszawie. Po skończeniu gimnazjum w mieście rodzinnym, studyował na Uniwersytecie w Petersburgu (1882 – 86), następnie w Gracu i Cambridge (1886 – 88). W r. 1887 uzyskał w Dorpacie tytuł magistra, w roku 1888 zaś doktora fizyki. W r. 1891

habilitował się jako docent na Uniwersytecie Jagiellońskim; w r. 1894 został prof. tytularnym, a w r. 1899 profesorem zwyczajnym fizyki matematycznej na tymże uniwersytecie. W r. 1893 wybrany członkiem korespondentem, w r. 1900 członkiem zwyczajnym Akademii Umiejętności w Krakowie. W r. 1901 objął kierownictwo „Komisyi Bibliograficznej“ ustanowionej przy wydz. matematyczno-przyrodniczym tejże Akademii.

Ważniejsze prace ogłoszone drukiem:

- 1) (Wspólnie z p. Edwardem Natansonem). Studya nad dysocjacją dwutlenku azotu. „Kosmos“, 1885.
 - Tłomaczenie niemieckie: „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 24, p. 454, 1885.
- 2) (Wspólnie z p. Edwardem Natansonem). Dalsze badania nad dysocjacją dwutlenku azotu. „Kosmos“, 1886.
 - Tłomaczenie niemieckie: „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 27, p. 606, 1886.
- 3) (Wspólnie z p. Ed. Natansonem). O jedności materji. „Ateneum“, 1886.
- 4) (Wspólnie z p. Ed. Natansonem). Sprawozdanie ze spostrzeżeń, czyniomych podczas zaćmienia słońca, w Wilnie, 1887 r. „Wszecławiat“ 1887.
- 5) Die kinetische Theorie unvollkommener Gase. Rozprawa na stopień Magistra Fizyki. Dorpat, 1887.
 - O teorii kinetycznej gazów niedoskonałych. „Kosmos“, 1888 (odm. red.).
 - Tłomaczenie niemieckie: „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 33, p. 683, 1888.
- 6) Studya nad prawem Maxwella. „Prace matemat.-fizyczne“, t. 1, p. 26, 1888.
- 7) O zadaniu Taita. „Prace matemat.-fizyczne“, tom. 1, p. 46, 1888.
- 8) Über die Geschwindigkeit mit welcher Gase den Maxwell'schen Zustand erreichen (odmienna redakcja prac 6 i 7). „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, t. 34, p. 970.
- 9) Sur l'explication d'une expérience de Joule, d'après la Théorie Cinétique des Gaz. „Comptes Rendus“ Ak. Nauk w Paryżu, Vol. 107, p. 164, 1888.
- 10) Über die Kinetische Theorie der Joule'schen Erscheinung. Rozprawa na stopień Doktora Fizyki. Dorpat, 1888.
 - Teorya kinetyczna Zjawiska Joule'a (odmienna redakcja. „Prace matematyczno-fizyczne“, tom 2, p. 75, 1890.
 - Über die Wärmeerscheinungen bei der Ausdehnung von Gasen. „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 37, p. 341, 1889.
- 11) O podstawach kinetycznej Teorii Gazów. „Prace matemat.-fizyczne“, t. 1, p. 137, 1888.
- 12) Uwagi nad drugim prawem Mechanicznej Teorii Ciepła. „Kosmos“, 1888.
- 13) Ze świata cząsteczek. „Ateneum“, 1888.
- 14) Przyczynek do Teorii Dysocjacji. „Kosmos“, 1888.
- 15) Drugi przyczynek do Teorii Dysocjacji. „Kosmos“, 1888.
 - Über die Kinetische Theorie der Dissociationserscheinungen in Gasen (odmienna redakcja prac 14 i 15). „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 38, p. 288, 1889.
 - Tłomaczenie (przez p. Howarda) na język angielski: „Philosophical Magazine“, Vol. 29, Jan. 1890.

- 16) (Wspólnie z p. J. J. Boguskim). Barometr odczytywany elektrycznie „Kosmos“, 1888.
- Tłomaczenie niemieckie: „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, tom 36, p. 761, 1888.
- 17) O wpływie spotkań, w których uczestniczy znaczna liczba cząsteczek, na równowagę cieplną gazu. „Kosmos“ 1889.
- 18) Sur la correspondance des équations caractéristiques. „Comptes Rendus“ Akad. Nauk w Paryżu, Vol. 109, Déc. 1889.
- 19) Sur les températures, les pressions et les volumes spécifiques. „Comptes Rendus“ Akad. Nauk w Paryżu, Vol. 109, Déc. 1889.
- 20) Władysław Gosiewski. „Wszechświat“, 1889.
- 21) Wstęp do Fizyki Teoretycznej. Warszawa, 1890, in 8^o, str. XI i 458. Wydawnictwo Redakcyi „Prac Matemat.-Fizycznych“.
- Introduction à la Physique Théorique (streszczenie głównych zarysów pomienionego pod № 21 dzieła) „Bulletin Int. de l'Académie des Sciences de Cracovie“, Octobre 1890.
- 22) Thermodynamische Bemerkungen: „Annalen der Physik und Chemie“ von Wiedemann, t. 42, p. 178, 1891.
- 23) O jedności linii ortobarycznych dla roztworów i płynów jednorodnych:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Juin 1891.
- b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 23, p. 390, 1891.
- 24) O rozpraszaniu energii. „Kosmos“, XVI, p. 30, 1891.
- 25) Helmholtz. „Wszechświat“, 1891.
- 26) O prawie zgodności termodynamicznej „Kosmos“, XVII, p. 131, 1892.
- Über das Gesetz der thermodynamischen Übereinstimmung und die Anwendung desselben in der Théorie der Lösungen. (Odmienna redakcyja pracy № 26). „Zeitschrift für phys. Chemie“, 1892.
- Tłomaczenie tej pracy na język francuski: „Archives des Sciences Physiques et Naturelles“. Genève, 1892.
- 27) O potencyalach termodynamicznych:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, 1893.
- b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 24, p. 137, 1893.
- c) Tłomaczenie pracy (b) na język niemiecki: „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 10, p. 733, 1892.
- 28) Dynamical Illustration of the Isothermal Formula:
- a) „Philosophical Magazine“, Vol. 33, March 1892.
- b) Tłomaczenie na język francuski: „Archives des Sc. Phys. et Naturelles“. Genève, 1892.
- 29) (Wspólnie z ś. p. Wład. Gosiewskim). O Teorii Światła Sir W. Thomsona. „Prace Matemat.-Fizyczne“, t. III, p. 163, 1892.
- 30) On the probabilities of molecular configurations. „Philosophical Magazine“, Vol. 34, July 1892.
- 31) Studya nad teorią roztworów:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Octobre 1892.
- b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 24, p. 311, 1892.
- c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 10, p. 748, 1892.

- 32) O temperaturze (odczyt publiczny). „Wszechświat“, 1892, oraz w osobnej odbitce, Warszawa, 1892.
- 33) Ciśnienie światła. „Wszechświat“, XII, str. 178, 1893.
- 34) O znaczeniu kinetycznem funkcji dysypacyjnej:
- a) „Comptes Rendus“ Akad. Nauk w Paryżu, Vol. 117, 1893.
 - b) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Nov. 1893.
 - c) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 29, p. 171, 1893.
 - d) „Zeitschrift für phys. Chemie“, 1894.
- 35) Uwaga termodynamiczna o prawie Maxwella:
- a) „Prace Matemat.-Fizyczne“, t. 5, p. 118, 1894.
 - b) „Zeitschrift f. phys. Chemie“, 1894.
 - c) „Archives des Sc. Phys. et Naturelles“. Genève, 1894.
- 36) Wiadomości z Nauki Fizyki dla Szkół Wydziałowych. Lwów, 1894. (Wydawnictwo Zakładu Narod. im. Ossolińskich we Lwowie).
- (Toż samo w późniejszych wydaniach). Lwów, 1902.
 - (Przedruk). Początkowa nauka Fizyki. Warsz, M. Arct, 1895, str. IV i 122.
 - Tłumaczenie na język rosyjski p. A. R. Petersburg, 1901.
- 37) O energii kinetycznej ruchu ciepła i funkcji dysypacyjnej odpowiedniej:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Déc. 1894.
 - b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 27, p. 273, 1894.
 - c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 16, p. 289, 1895.
 - d) „Philosophical Magazine“, Vol. 39, 1895 June.
- 38) Materya i energia (odczyt publiczny). „Wszechświat“, t. 14, p. 129, 1895.
- 39) O temperaturze krytycznej wodoru.
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1895.
 - b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 27, p. 374, 1895.
 - c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 17, p. 43, 1895.
 - d) „Journal de Physique“, Mai 1895.
- 40) O rozprężaniu adiabatycznym w pobliżu stanu krytycznego:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Avril 1895.
 - b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 28, p. 220, 1895.
 - c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 17, p. 267, 1895.
 - d) „Journal de Physique“, Vol. 4, p. 305, 1895.
 - e) „Philosophical Magazine“, Vol. 40, p. 272, Sept. 1895.
- 41) O prawach zjawisk nieodwracalnych:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1896.
 - b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 30, p. 309, 1896.
 - c) „Philosophical Magazine“, Vol. 41, p. 385, May 1896.
 - d) „Zeitschrift f. phys. Chemie“, t. 21, p. 193, 1896.
- 42) O niektórych nowszych w termodynamice postępkach. „Wiadomości Matematyczne“, t. 1, p. 27, 1897.
- 43) O teorii kinetycznej ruchu wirowego:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Avril 1897.
 - b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 33, p. 154, 1897.
- 44) O własnościach termokinetycznych potencjałów termodynamicznych:
- a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Juillet 1897.

- b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 34, 1897.
c) „Zeitschrift für Phys. Chemie“, t. 24, p. 302, 1897.
- 45) Z powodu „Zasad Fizyki“ prof. A. W. Witkowskiego. „Wiadomości Matematyczne“, t. II, p. 36, 1898.
- 46) O wpływie ruchu na zmiany stanu skupienia:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1898 et Avril 1898.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 35, p. 220, 1898.
c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 26, p. 285, 1898.
- 47) O termokinetycznych własnościach roztworów:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. de Sc. de Cracovie“, Juillet 1898 et Juillet 1899.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, t. 35, p. 377, 1898.
c) „Zeitschrift für physikalische Chemie“, t. 30, p. 681, 1899.
- 48) Pogląd na rodzaje zjawisk w materialnym wszechświecie. „Przegląd Polski“, Grudzień 1900, oraz osobna odbitka, Kraków 1901.
— (Przedruk). „Kraj“, 1901.
— Tomaczenie na język niemiecki przez D-ra Centnerszvera: „Annalen der Naturphilosophie“, t. 1, p. 133, 1902.
- 49) O prawach tarcia wewnętrznego:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Févr. 1901.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 41.
c) „Philosophical Magazine“, Vol. 2, October 1901.
d) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 38, p. 690, 1901.
- 50) O podwójnym załamaniu światła w cieczech odkształconych:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1901.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 41.
c) „Philosophical Magazine“, Vol. 2, November 1901.
d) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 39, p. 355, 1901.
- 51) Wiadomości z Nauki Fizyki dla Seminaryów Nauczycielskich. Lwów, 1901, in 8^o, str. 210. Wydawnictwo Zakładu Nar. im. Ossolińskich.
- 52) O prawach zjawisk dyfuzyjnych:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Octobre 1901.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 41, p. 477, 1901.
- 53) Rozdział p. t. „Mechanika teoretyczna“ w wydawnictwie „Poradnik dla Samouków“. Warszawa, 1901, wyd. 2, tom 1, p. 78.
- 54) O rozchodzeniu się małych ruchów w płynach lepkich:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Janvier 1902.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 42, p. 28, 1902.
c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 40, p. 581, 1902.
- 55) O przewodnictwie cieplnym poruszającego się gazu:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1902.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 42, p. 70, 1902.
- 56) Inercja i Koercya, dwa pojęcia ogólne w Teorii Zjawisk Fizycznych:
a) „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie“, 1902.
b) „Przegląd Polski“, Czerwiec 1902; „Kraj“, Lipiec 1902.
c) Tomaczenie na język angielski: „Journal of Physical Chemistry“, Ithaca N. Y, U. S. A., Vol. 7, p. 118, 1903.

- 57) O funkcyi dysypacyjnej płynów lepkich:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Octobre 1902.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 42, p. 399, 1902.
c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 48, p. 179, 1903.
- 58) O odkształcaniu krążka plastyczno-lepkiego:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Octobre 1902.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 42, p. 405, 1902.
c) „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 48, p. 185, 1903.
- 59) O teoriach materji (odczyt publiczny). „Przegląd Polski“, Marzec 1903.
Przedrukowany w książce zbiorowej: „Z Filozofii Nauk Przyrodniczych“.
- 60) O zastosowaniu równań Lagrange'a w Teorii tarcia wewnętrznego:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mai 1903.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 43, p. 179, 1903.
- 61) O stopniu przybliżenia pewnych równań Teorii tarcia wewnętrznego:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mai 1903.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 43, p. 195, 1903.
- 62) Über einige von Hrn. Prof. Weinstein zu meiner Reibungstheorie gemachten Bemerkungen. „Physikalische Zeitschrift“, t. 4, p. 541, 1903.
- 63) Uwagi nad Teoryą zjawiska zluźniania:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. de Sc. de Cracovie“, Décembre 1903.
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 43, p. 595, 1903.
- 64) O pewnej właściwości podwójnego załamania w cieczach odkształcanych, mogącej posłużyć do wyznaczania ich czasu zluźniania:
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Janvier 1904
b) „Rozprawy W. M. P. Akad. Um. w Krakowie“, A, t. 44, p. 3, 1904.
- 65) Uwagi nad pracami prof. Zaremby, dotyczącymi się podwójnego załamania światła w cieczach odkształcanych.
a) „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Février 1904.
b) „Rozprawy W. M. P. Acad. Um. w Krakowie“, A, t. 44, 1904.
- 66) Sur une particularité de la double réfraction accidentelle dans les liquides. „Journal de Physique“, Vol. 4, p. 183, Mars 1905, oraz Vol. 4, p. 768, Novembre 1905.
- 67) Szkice z dziedziny Fizyki Elektronowej. „Przegląd Polski“, Luty, 1907.
- 68) On the Electromagnetic Theory of Dispersion and Extinction. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Avril 1907, p. 316.
— Przekład pracy № 68 na język niemiecki, dokonany przez p. H. v. Halbana: „Zeitschrift für phys. Chemie“, t. 61, p. 321, 1907.
- 69) Świat, widziany od strony elektrycznej. (Odczyt na posiedz. publ. Zjazdu Lek. i Przyr. P. we Lwowie). „Dziennik Zjazdu“ № 4, 1907, oraz osobna oddbitka, Lwów, 1907, str. 18.
- 70) Odczyty i Szkice. Warszawa, 1908, E. Wende i S-ka, 8-ka mała, str. 131.
- 71) On the elliptic polarization of light transmitted, through an absorbing gaseous Medium, parallel to the lines of an extraneous magnetic field. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Mars 1908, p. 129.
- 72) On the elliptic polarization of light transmitted trough an absorbing naturally-active Medium. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Octobre 1908, p. 764.

- 73) Note supplementary to a Paper on the elliptic polarization of light transmitted through an absorbing naturally-active Medium. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Janvier 1909, p. 25.
- Sur la polarisation elliptique de la lumière transmise à travers un milieu absorbant et doué du pouvoir rotatoire. (Przekład prac №№ 72 i 73 na język francuski, dokonany przez hr. de Baillehache). „Journal de Physique“, tom 8, p. 321, Mai 1909.
- 74) Note on the Theory of Dispersion in gaseous Bodies. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Décembre 1909, p. 907.
- 75) On the Theory of Extinction in gaseous Bodies. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, Décembre 1909, p. 915.
- 76) On the Theory of Double Refraction induced by an Electric or a Magnetic Field. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, A, Juin 1910, p. 256.
- 77) On the Statistical Theory of Radiation. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, A, Mars 1911, p. 134.
- Über die Statistische Theorie der Strahlung (tłomaczenie pracy № 77 na język niemiecki, dokonane przez p. Maxa Iklé). „Physikalische Zeitschrift“, t. XII, p. 659, 1911.
- 78) On the Energy-Content of material Bodies. „Bulletin Int. de l'Acad. d. Sc. de Cracovie“, A, Février 1912, p. 95.
- 79) O promieniowaniu. Odczyt wygłoszony w Sekcyi N. Śc. Zjazdu Polsk. Lekarzy i Przyrodników w Lipcu 1911 r. w Krakowie. „Księga Pamiątkowa Zjazdu“, Kraków, 1912.
- 80) Zasady Teorii Promieniowania. „Prace Matematyczno-Fizyczne“, tom 23, Warszawa, 1912, (w druku).

Uwaga. W powyższym spisie nie zamieszczono drobniejszych notatek, ocen, sprawozdań i artykułów. ogłaszanych różnemi czasy we „Wszechświecie“, w „Sprawozdaniach z piśmiennictwa nauk polskiego“, w „Pracach matemat.-fizycznych“, w „Wiadomościach matematycznych“, w „Kraju“, w „Fortschritte der Physik“, w „The Magnet“, w czasopiśmie „Nature“, w „Sprawozdaniach z czynności i posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie“ i t. d.

9. **Józef Nusbaum**, ur. 1859 r. w Warszawie, pobierał nauki w gimnazjum 2-em tamże i wstąpił na wydział fizyko-matematyczny Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w r. 1881 ze stopniem kandydata nauk przyrodniczych. Od r. 1882 do 1884 był stypendystą rządowym przy katedrze anatomii porównawczej dla „przygotowania się do zawodu profesorskiego“. W r. 1888 po obronie rozprawy p. t. „Istoria razwitia Mysis Chameleo“, uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim stopień doktora nauk zoologicznych. W r. 1891 zatwierdzony został jako docent prywatny anatomii porównawczej na Uniwersytecie Lwowskim, w r. 1892 został dyrektorem Instyt. anatomii porównawczej, w r. 1884 profesorem zwyczajnym anatomii normalnej, histologii i embriologii w Szkole Weterynaryi; od r. 1902 jest profesorem zwyczajnym anatomii porównawczej na Uniwersytecie Lwowskim. W r. 1904 mianowany członkiem Akademii Umiejętności w Krakowie.

Najważniejsze publikacje: A) Z dziedziny systematyki zoologicznej: 1) Studya nad fauną skąposzczetów (Oligochaeta) krajowych. Pam. Fyzyogr. 1891. — 2) Materyały do hist. nat. skąposzczetów galicyjskich z 1 tabl. Nakł. Kom. Fyzyogr. w Krakowie 1895. — 3) Zur Würmerfauna u. Crustaceenfauna Polens. Biol. Centr. 1889—1890. — 4) *Dybowscella Baicalensis* nov. gen. nov. spec, ein im Süßwasser lebendes Polychaet. Biol. Centralbl. 1901.

B) Z dziedziny anatomii porówn. i embryologii: 5) Uzbrojenie gęby i mechanizm wysysania pokarmu u gąsienicy mrówkolwa, z 1 tabl. Pamiętnik Fyzyogr. Warszawa 1881. — 6) Rozwój przewodów płciowych u owadów, z 2 podw. tabl. Kosmos 1884 (To samo po niem. w Zool. Anzeiger). — 7) O wzajemnym stosunku organu słuchu i pęcherza pławnego u ryb karpowatych, z 4 tabl. rys. Kosmos 1881 (To samo w skrót. po niem. w Zool. Anzeiger). — 8) The embryonic devel. of the Cockroach (*Blatta*) z drzeworytami w tekście, w dziele zbiorowem „*The Cockroach*” wyd. przez Prof. Miall i Denny. Londyn 1886. — 9) L'Embryologie d'*Oniscus murarius* Zool. Anz. 1886. — 10) Recherches sur l'organogenèse des Hirudinées, z 4 tabl. Archives Slaves de Biol. 1886. — 11) Struna Leydiga u owadów, z 2 tabl. podw. Kosmos 1886 (to samo w skróceniu po niem. w Zool. Anzeiger). — 12) L'embryologie de *Mysis Chameleo* Thomp. z 8 podw. tabl. Archives de Zool. Expér. et Générale. Paryż 1877 (to samo po polsku w „*Kosmosie*”). — 13) Zur Frage über die Segment. des Keimstriefens und der Bauchanhänge der Insektenembryonen. Biol. Centr. 1898. — 14) Zur Entw. d. Placenta bei der Maus (weisse Varietät). Anat. Anz. 1890. — 15) Przyczynek do embryologii *Meloe proscarabaeus* Marsch. z 7 podw. tabl. Kosmos 1891. — 16) Materyały do embr. i histogenii równogów (*Isopoda*), z 6 podw. tabl. Rozprawy Akad. Um. w Krakowie 1892. — 17) Zur Vertheilung der Pigmentkörperchen bei der Karyokinese. Anat. Anz. 1893. — 18) Zur Anatomie und Systematik der Enchytraeiden. Biol. Centralbl. 1895. — 19) Przyczynek do kwestyi powstawania śródbłonek (endothelia) i ciałek krwi w zarodkach kręgowców, z 3 tabl. Rozpr. Akad. Um. w Krakowie. Wyd. mat.-przyr. T. XXVIII. — 20) Lyssa i szczątki podjęzyka u zwierząt drapieżnych, z 1 podw. tabl. Rozpr. Akad. Umiej. w Krakowie. Wyd. mat.-przyr. 1896. — 21) Einige Bemerkungen über die Wassermethode des Aufklebens der Parafinschnitte. Anat. Anzeiger 1896. — 22) Zur Entwickl. des Gaumens der Stenson'schen u. Jacobson'schen Kanäle u. der Hypophyse beim Hunde. Anzeiger der Akad. d. Wiss. in Krakau 1896. — 23) Einige neue Thatsachen zur Entwickl. der Hypophysis cerebri bei den Säugethieren. Anatom. Anzeiger 1896. — 24) Zur Vergl. Anatomie der Stützorgane in der Zunge der Säugethiere. Anatom. Anzeiger 1896 (wspólnie z uczniem Z. Markowskim). — 25) Weitere Studien über die Vergl. Anat. u. Phylogenie d. Zungenstützorgane d. Säugethiere. Zngleich ein Beitrag zur Morphologie der Stützgebilde in der menschlichen Zunge. Anatom. Anzeiger 1897 (wspólnie z uczniem Z. Markowskim). — 26) Badania porównawcze nad podjęzkiem, przegrodą językową i lyssą zwierząt ssących, z 3 podw. tabl. Rozprawy Akad. Umiej. w Krakowie. Wyd. mat.-przyr. 1899. — 27) Przyczynek do historii rozwoju przysadki mózgowej, z 1 tabl. Kosmos 1897. — 28) Beiträge zur Kenntnis des peripherischen Nervensystems bei den Crustaceen. Biol. Centralbl. 1897 (wspólnie z uczniem W. Schreiberem). — 29) Beiträge zur Entwicklungsgeschichte des Mesoderms

bei den parasitischen Isopoden. Biol. Centralblatt 1893 (taż praca rozszerzona i opatrzona 2 podw. tablicami rysunków wyszła w r. 1903 w Kosmosie). — 30) Beiträge zur Kenntnis der s. g. Rückenorgane des Crustaceenembryonen (z rysunkami). Biolog. Centralbl. 1898. — 31) Beiträge zur Kenntnis der Innervation des Gefäßsystems nebst einigen Bemerkungen über das subepidermale Nervenzellengeflecht bei den Crustaceen (z rysunkami). Biol. Centralblatt 1899 (to samo obszerniej po polsku z 3 tabl. rysunków w Kosmosie 1899). — 32) Ueber die Entstehung des Spermatozoon aus der Spermatide bei *Helix lutescens* (z 7 rys.). Anat. Anzeiger 1899. — 33) Ueber das anatom. Verhältniss zwischen dem Gehörorgane und der Schwimmblase bei *Cobitis fossilis* (z 7-u rysunkami). Anatom. Anzeiger 1899 (wspólnie z uczniem S. Sidorakiem). — 34) Beiträge zur Kenntnis d. Regenerationsvorgänge nach künstlichen Verletzungen bei älteren Bachforellenembryonen, mit 3 Tafeln. Archiv. für Entw. Mech. der Organismen 1900 (wspólnie z uczniem S. Sidorakiem). — 35) O przejawach morfologicznych przy odradzaniu się sztucznie usuwanego tylnego oddziału ciała u Enchytraeidów, z 3 podw. tablicami (to samo po niemiecku). Polskie Archiwum nauk biolog. i lekarskich 1901. — 36) Zur Entwicklungsgeschichte der lymphoiden Elemente der Thymus bei d. Knochenfischen (mit 4 Abbild.). Anatom. Anzeiger 1901. — 37) Die Bildung der concentrischen Körperchen und die phagocytotischen Vorgänge bei der Involution der Amphibienthymus nebst einigen Bemerkungen über die Kiemenreste und Epithelkörper der Amphibien (mit 5 Abbild.). Anat. Anzeiger 1902 (wspólnie z uczniem J. Machowskim). — 38) Przyczynek do kwestyi odradzania się (regeneracyi) ryb kostnoszkieletowych, z 1 tabl. Kosmos 1903 (to samo w skróceniu w Anat. Anzeig. 1903). — 39) Zur Morphologie des Saccus lymphaticus paravertebralis und einiger anderen Lymphräume zugleich ein Beitrag zur Kenntnis der Pleuroperitonealhäute bei den Knochenfischen (mit 5 Abbildungen). Anatom. Anzeiger 1903. — 40) Ueber die geschlechtliche heterogame Fortpflanzung einer im Darmkanale von *Henlea leptodera* Vejd. schmarotzenden Gregarine—*Schaudinnella henleae* mihi, mit 1 Doppeltafel. Zeitschr. für Wiss. Zoologie 1903. — 41) O odradzaniu się przedniej części ciała u wazonkowców (Enchytraeidae); z 1 tabl. podw. (to samo po niemiecku). Polskie Archiwum nauk biolog. i lekarskich 1904.

C) Osobno wydane dzieła, podręczniki oraz prace z dziedziny teorii nauk biologicznych: 42) Zasady ogólne nauki o rozwoju zwierząt, z licznymi rysunkami w tekście, 8°. Warszawa 1887. — 43) Podręcznik zoologii do użytku młodzieży, 272 rysunkami, 1-e wyd. Kraków 1893, 2-e wyd. Kraków 1903. — 44) Zasady anatomii porównawczej T. I. Wiadomości wstępne i anatomia porównawcza zwierząt bezkręgowych z 212 rys. i 5 tablicami, 8°. Nakład kasy im. Mianowskiego. Warszawa 1899. — 45) Zasady anat. por. T. II. Anatom. por. zwierząt kręgowych z 134 drzeworytami obejmującymi 400 przeważnie oryginalnych rysunków. Nakładem kasy im. Mianowskiego. Warszawa 1903. — 46) Dziedziczność w świetle badań dzisiejszych, 8°. Warszawa 1897. — 47) Z zagadnień biologii i filozofii przyrody, 8°. Nakł. H. Altenberga. Lwów 1899. — 48) Z zagadnień życia. Szkice i odczyty z dziedziny biologii, 8°. Nakł. H. Altenberga. Lwów 1900. — 49) Szlakami wiedzy. Odczyty dla wykształconego ogółu o zagadnieniach biologii współczesnej. Z portr. autora, 8 tablicami i licznymi rysunkami, 8°. Nakł. Księgarni polskiej. Lwów 1904. —

50) Najnowsze poglądy na genezę tkanek zwierzęcych. Kosmos 1883. — 51) Nowa teoria powstawania środkowej warstwy zarodkowej. Kosmos 1882. — 52) Regulowanie stosunku ilościowego płci u istot organicznych. Ateneum 1887. — 53) Pogląd krytyczny na teorię Naegelego. Ateneum 1885. — 54) Rzut oka na dzieje i stanowisko nauki o rozwoju zwierząt. Odb. z Wszechświata 1884. — 55) Najbliższe zadania morfologii zwierzęcej. Kosmos 1891. — 56) Pogląd na stosunki genetyczne pomiędzy tkankowcami (Metazoa) i pierwotniakami (Protozoa). Kosmos 1892. — 57) Zmysły i wrażenia zmysłowe u zwierząt niższych. Ateneum 1892. — 58) Poglądy ogólne na rozwój osobnika zwierzęcego. Kosmos 1893. — 59) Nauka biologii w szkole niższej, średniej i wyższej. Muzeum 1893. — 60) O obecnem stanowisku kwestyi embryonalnego pochodzenia krwi i tkanek łącznych. Kosmos 1893. — 61) Pogląd krytyczny na ważniejsze, panujące dziś w zoologii teorie rodowodowe. Kosmos 1894. — 62) Einige Bemerkungen inbetreff der Entwicklungstheorie von O. Hertwig. Biolog. Centralblatt 1895. — 63) Pogląd krytyczny na niektóre nowsze teorie rozwojowe. Kosmos 1895. — 64) Darwin i Darwinizm. Wielka Ecyklopedya ilustrowana. Warszawa 1895. — 65) Jakób Teodor Klein i Ludwik Bojanus, kartka z dziejów nauki w Polsce. Wszechświat 1896. — 66) Z biologii pierwotniaków, odczyt wygłoszony na posiedzeniu Tow. im. Kopernika. Wszechświat 1896. — 67) Przyczyny śmierci organiczej. Bibl. Warszawska 1895. — 68) H. T. Huxley's pädagogische und philosophische Ansichten. Biolog. Centralbl. 1896. — 69) Pogląd na dzieje układnictwa zoologicznego od czasów najdawniejszych do ostatnich. Wszechświat 1897. — 70) Stacye zoologiczne w Roscoff, Concarneau i Tryeście. Wszechświat 1886—1893. — 71) Stacya zoologiczna w Neapolu. Wszechświat 1898. O tymże przedmiocie w „Przyrodzie“ 1904. — 72) Biologia ogólna str. 363—384 w Poradniku dla samouków. Cz. I, wyd. 2-e, Warszawa 1901. — 73) Rozwój świata organicznego. Rozdział w dziele zbiorowem: Świat i Człowiek. Poradnik dla samouków. Warszawa 1903. — 74) Herbert Spencer jako biolog. Przegląd filozoficzny 1904. — 75) Teorya Lamarcka i neolamarkizm w biologii współczesnej. Biblioteka Warszawska 1904.

Nadto kilkadziesiąt większych i mniejszych artykułów w następujących pismach: „Przyrodzie i Przemysle“, we wszystkich 23 rocznikach „Wszechświata“, w „Kosmosie“, Muzeum“, „Przeglądzie Weterynarskim“, „Biologisches Centralblatt“, „Ateneum“, „Bibliotece warszawskiej“, „Książce“, Wielkiej Encyklopedyi ilustrowanej“, „Przyrodzie“, „Gazecie lekarskiej“ i t. d. Z przekładów: Zoologia przeznaczona dla słuch. uniwersyteckich Prof. J. E. Boasa z 378 rysunkami w tekście; przekład polski rozszerzony i uzupełniony przez tłumacza, Warszawa 1896; dzieła K. Darwina (5 tomów), Warszawa 1885—1891.

10. **Józef Pawiński**, członek Tow. Lekarskiego w Warszawie i Krakowie, oraz Tow. Terapeutycznego w Paryżu, ur. w Zgierzu 1851 r. ukończył gimnazjum w Warszawie 1869 r., a w r. 1874 wydział medyczny tamże. Następnie 2 lata pracował jako asystent w Klinice dyagnostycznej prof. Ign. Baranowskiego, poczem odbywał studia w Klinikach: Prof. Bambergera i Ducheka w Wiedniu, Gerharda w Würzburgu, Frerichsa i Leydena w Berlinie, Jaccoud w Paryżu. W r. 1879 osiadł w Warszawie. Przez lat 4 pełnił obowiązki lekarza miejscowego w Szpitalu Dzieciątka Jezus. W 1884 r. po obrobie rozprawy „O arytymii serca“ otrzymał stopień doktora medycyny. Od r. 1891

jest starszym Ordynatorem Szpitala Ś-go Ducha. W r. 1905 otrzymał konkursową nagrodę od Akademii Lekarskiej w Paryżu za prace z zakresu narządu obiegu krwi.

Spis prac ważniejszych:

- 1) Przekład Chirurgii Ogólnej prof. Biltrotha, Warszawa 1876.
- 2) Krytyczny rozbiór dzieła F. Raymonda „Des dyspepsies“. Gaz. Lek. 1879.
- 3) Dżuma (Pestis). Zdrowie 1879, Nr. 5 i 6.
- 4) Sprawozdanie z dzieła Conheima: Die Tuberculose vom Standpunkte der Infectionslehre. Gazeta Lekarska 1880, № 13 i 14.
- 5) Wspomnienia z wycieczki do Berlina. Gazeta Lekarska № 11, 14, 16, 17.
- 6) O tak zwanym połowicznym skurczu serca Hemisystolia cordis (Leyden). Gazeta Lekarska 1882, № 13—22. Hemisystolia cordis Leydeni Allgem. medic. Centralzeitung 1882, № 41.
- 7) Solanka jodobromowa Jastrząb. Gazeta Lekarska 1882, № 39, 40:
- 8) Przyczynek do nauki o powstawaniu zmęczenia i wyczerpania mięśni serca, przy wadach zastawek serca. Gazeta Lekarska 1882, № 43—46.
- 9) Zwężenie i zatknięcie tętnic wieńcowych serca pod względem fizyologicznym, anatom.-patalog. i klinicznym. Gaz. Lek. 1883, № 35—38.
- 10) Badania kliniczne nad arytmią serca w ogóle, a w szczególności przy wadach zastawek serca. Pam. tow. lek. warsz, t. LXXIX. 1883, str. 247—295, 400—587, 681—755, 5 tabl.
 - (W osob odb.), Warszawa 1884, w 8-ce, druk Kowalewskiego, z 7 tabl.
 - Po rosyjsku: „Aritmija sierdca woobscze, a w osobenności pri porokach kłapanow“. Dissertacja na stopień doktora medycyny, Warszawa 1883.
- 11) O szmerach słyszalnych z pewnej odległości od chorego. Księga pamiątkowa ku uczczeniu prof. Hoyerera 1884 r.
- 12) Przyczynek do rozpoznawania tętniaków aorty brzusznej. Gaz. Lek. 1885.
- 13) Wzruszenie moralne, jako powód nagłej śmierci przy wadzie zastawki. Gazeta Lekarska 1887.
- 14) Powikłanie włóknikowego zapalenia płuc zakaźnem zapaleniem wsierdzia. Gazeta Lekarska 1887.
- 15) Przypadek choroby Adissona. Gazeta Lekarska 1888.
- 16) Ostra prosowata gruźlica płuc z niezwykłą nadrucliwością serca. Gazeta Lekarka 1888.
- 17) Dusznica acetonowa. Gazeta Lekarska 1888.
 - Astma acetonicum. Berl. klin. Wochenschr. 1888.
- 18) Szkarlatyna przebiegająca bez gorączki ze znacznem zwolnieniem tętna. Gazeta Lekarska 1888.
- 19) O działaniu siarczanu sparteiny (sparteinum sulfuricum). Pam. Tow. Lek. r. 1889 i Gazeta Lekarska 1889.
 - De l'action du sulfate de sparteine. Gaz. Hebdom. de Medecine et de Chirurgie, Paris 1899.
- 20) Strofant, jego wpływ na serce. Gaz. Lekarska 1889.
- 21) Niedomykalność zastawek półksiężycowych aorty wskutek pęknięcia błony wewnętrznej. Gazeta Lekarska 1890.
 - Ueber eine durch Zerzeissung der Intima der Aorta entstandene Insufficienz der Semilunarklappen. Berl. klin. Woch. 1890.

- 22) Influenza czy dengue? Gazeta Lekarska 1890.
- 23) O wpływie influenzy na serce. Gazeta Lekarska 1890.
— Ueber den Einfluss der Influenza auf das Herz. Berl. klin. Woch. 1891.
- 24) Ostra prosowata gruźlica bez gorączki. Gazeta Lekarska 1890.
- 25) Potrójna wada serca (Stenosis ostii venosi sinistri, dextri et arteriosi sinistri). Gazeta Lekarska 1890.
- 26) O rytmie wahadłowym serca i jego stosunku do rytmu galopu. Gazeta Lekarska 1890.
— Ueber gleichmässigen (pendelartigen) Rhythmus der Herztöne und dessen Beziehung zum Galopprhythmus. Deutsche Med. Woch. 1891, № 4
- 27) Przyczynę do rozpoznawania nowotworów wzgórków czworaczych (corpura quadrigemina). Gazeta Lekarska 1891.
- 28) O tak zwanym ostrym i ostrawem zapaleniu Aorty. Gaz. Lek. 1892.
- 29) O zastosowaniu kofeiny w chorobach serca i nerek. Gaz. Lek. 1892.
— Ueber die Anwendung des Cofeins bei Herz und Nierenkrankheiten. Zeitschrift für klin. med. Berlin, Bd. XXIII, Heft 5-6.
- 30) Badania kardiograficzne przez prof. A. Hołowińskiego i D-ra J. Pawińskiego. Pam. Tow. Lek., Warszawa 1892.
— Recherches cardiographiques (Archiw biologiczeskich Nauk, t. I, wypusk 5), St.-Petersbourg.
- 31) O moczopędnem działaniu diuretyny. Gazeta Lekarska 1893.
— Ueber die harntreibende Wirkung des Diuretins (Theobrominum natriosalicilicum). Zeitsch. für klin. Med. Berlin, Bd. XXIV, Heft 3-4.
- 32) Rak żołądka przebiegający pod postacią marskości wątroby. Gaz. Lek. 1893.
- 33) O względnej niedomykalności zastawek pólksiężycowych tętnicy płucnej przy zwężeniu ujścia żylnego lewego. Gazeta Lekarska 1893.
— Ueber relative Insufficienz der Lungenarterienklappen bei Mitralstenose. Deutsches Archiv für klin. Med.
— Bibliothek der gesammten Medizinischen Wissenschaften herausgegeben von prof. Crasche in Wien (verlag Karl Prochaska).
- 34) Artykuły: Endocarditis. Interne Medicin, Bd. I, 1894, pag. 554-562.
- 35) " Myocarditis acut. et chronica. Inter. Med. 1896, Bd. II p. 784-796.
- 36) " Ruptur des Herzens (Cardiorhexis). Inter. Med. 1898, Bd. III, pag. 405-407.
— Farmakologie und Toxicologie, Wien 1894.
- 37) " Coffein, pag. 263-267.
- 38) " Diuretin, " 335-339.
- 39) " Spartein, " 783-787.
- 40) Napady częstego oddechania ze stanowiska klinicznego (Polypnoe paroxysmale). Gazeta Lekarska 1896, № 1-12.
— Ueber paroxysmale Polypnoe (Tachypnoe) vom klinischen Standpunkte aus. Zeitschr. für klin. Med., Bd. XXXIV, H. 1-2.
- 41) O wpływie suchego zapalenia osierdzia na powstawanie stenokardyi i dychwicy sercowej. Gazeta Lekarska 1897, № 1-5.
— Ueber den Einfluss der trockenen Pericarditis auf die Entstehung der Stenokardie und Cardialasthma. Deutsches Archiv für klin. Med.

- 42) Die allgemeinen und speciellen Indicationen der Herzmittel. Die Heilkunde, Wien 1897.
- 43) Asthma vesicale. Przyczynę do powstawania dychawicy u starców przy niedostatecznym opróżnianiu się pęcherza moczowego. Gaz. Lek. 1898.
— Asthme vesical. Contribution à l'étiologie de l'asthme chez les vieillards dans l'évacuation incomplète de la vessie. Revue de Médecine 1899, № 3.
- 44) O samopomocy organizmu w dusznicy bolesnej. Gazeta Lekarska 1899.
— Le self-help d'organisme dans certains cas d'angine de poitrine. Archives générales des Médecine 1900, Janvier et Fevrier.
— Der „Self-help“ des Organismus in gewissen Fällen von Angina pectoris. Die Heilkunde Wien 1902, Heft 5 - 6.
- 45) Ocena dzieła Hucharda: „Traité clinique des maladies du Coeur et de l'Aorte“. Paris 1899, t. I i II.
- 46) Ocena dzieła D-ra W. Piska: „Terapia chorób serca i naczyń krwionośnych“. Gazeta Lekarska 1899.
- 47) O zastosowaniu heroiny w zaburzeniach krwiotoku (Dr. J. Pawiński i Dr. Z. Adelt). Gazeta Lekarska 1900.
— Ueber die Anwendung des Heroins bei Circulationstörungen. Die Heilkunde, Wien 1901, Heft I.
- 48) Zaburzenia innerwacyjne i cyrkulacyjne w chorobach zakaźnych. Gazeta Lekarska 1901.
— Troubles dans l'innervation et circulation au cours des maladies infectieuses. Revue générale de Clinique et de Therapeutique. Journal des praticiens, Paris 1891.
- 49) Tętniak aorty skrycie przebiegający z przedziurawieniem do przetyku (Dr. J. Pawiński i Dr. Karoli). Gazeta Lekarska 1902.
- 50) Ocena pracy Dr. H. Forsztetera: „Tablice poglądowe do dyagnostyki wad zastawek serca“. Gazeta Lekarska 1902.
- 51) „Apocynum cannabinum“ jako środek nasercowy i moczopędny. Gazeta Lekarska 1903.
— Apocynum cannabinum comme cardiaque et diurétique. Extrait du Bulletin général de Therapeutique, Paris 1904.
- 52) Dusznica bolesna przy zakażeniu septycznym (angina pectoris septica). Gazeta Lekarska 1903.
— Sur l'agene de poitrine infectieuse (septique) Comptes rendus du XVI Congrès international de Medecine à Madrit 1903 et Communication faite à l'Academie de Med. à Paris Séance 19 Mai 1903.
- 53) Wspomnienie pośmiertne o D-rze Tymowskim z Nizy. Gaz. Lek. 1903.
- 54) Napięcie tętnicze w okresie przekwitowym u kobiet. Climacterium a dusznica bolesna i stwardnienie naczyń. Gazeta Lekarska 1904.
— Sur la pression artérielle chez la femme à la periode climacterique. Congres Français de Médecine (7-me Séance), Paris 1904.
— Hypostenia cardio-vasculosa climacterica. Gazeta Lekarska 1905.
— Sur l'hypostenie cardio-vasculaire' climacterique, Communication faite à l'Academie de Médecine de Paris le 2 Novembre 1904. Revue de Médecine 1905, Paris, № 2.
- 55) Anévrysme de l'arter. Sylvienne. Journal des Praticiens, Paris 1905.

- 56) O działaniu teocyny w chorobach serca i nerek (Dr. J. Pawiński i Dr. Jadwiga Korzon). *Gazeta Lekarska* 1905.
- Ueber die Wirkung des Theocins (Theophyllus bei Herz und Nierenkrankheiten). *Die Heilkunde*, Wien 1895, Heft 9.
- 57) O działaniu kąpeli kwasowęglowych. *Odczyty kliniczne*.
- 58) Ocena dzieła H. Hucharda: *Traité clinique des maladies du coeur et de l'Aorte*. Paris 1905, t. III.
- 59) Powstawanie i znaczenie kliniczne rytmu cwałowego (galopu). *Gazeta Lekarska* 1906, № 22—25.
- Ueber die Entstehung und klinische Bedeutung des Galopprrhythmus des Herzens. *Zeitschr. für klin. med.*, Berlin 1907.
- 60) Ś. p. Dr. filoz. Antoni Hołowiński. Wspomnienia pozgonne i ocena prac. *Gazeta Lekarska* 1907.
- 61) Dusznica bolesna, jako objaw samozatrucia ustroju (Angina toxico-alimentaria ex autointoxicacione). *Gazeta Lekarska* 1906.
- 62) Dusznica bolesna przebiegająca pod postacią cierpienia żołądka. *Gazeta Lekarska* 1907, Nr. 7.
- L'angine de poitrine revêtant la forme d'une affection de l'estomac et son traitement. Paris 1908. Extrait du Bulletin Général de Therapeutique № 16, du 16 Avril 1908.
- 63) O leczeniu dusznicy bolesnej. *Gazeta Lekarska* 1907.
- Ueber die Behandlung der Brustbraüne. (Angina pectoris). *Wiener klin. Wochenschrift* 1907, Nr. 46.
- 64) Po czesku: „Luchacowic“. *Czasopis lekaruv Ceskych*. Praha 1908, № 37, pog. 1080.
- 65) Angina pectoris—Wiliam Heberden. *Nowiny Lekarskie*. Poznań 1908.
- Angina pectoris—Wiliam Heberden. *Zeitschr. für klin. Med.* 1910, Berlin.
- 66) Czy cierpienie Seneki należy uważać za astmę czy anginę piersiową. *Gazeta Lekarska* 1908, № 8.
- Soll das Leiden Seneca's als Asthma oder als Angina pectoris ausgesprochen werden. *Zeitschrift für klin. Med.*, Berlin 1909, Bd. 68, H. 1—2.
- 67) „Angina pectoris w świetle przeszłości“. *Pamiętnik Towarz. Lek. Warsz.* 1908, t. 103, zeszyt I.
- 68) O przyczynach błędnego rozpoznania zwężenia otworu żylnego lewego (stenosis ostii ven. sin.). *Gazeta Lekarska* Nr. 1, 2, 3.
- Ueber die Ursachen von Fehldiagnosen der Verengerung des linken Venosen Herzostimu's (Sten ostii v. sin.). *Zeitschrift f. klin. Med.*, Bd. 68, Heft 1—2.
- 69) Zaburzenia innerwacyi a cierpienia organiczne serca i naczyń. Odczyt wygłoszony na I Zjeździe internistów Ziemi polskich w Krakowie d. 20 lipca 1909 r. *Gazeta Lekarska* № 38 i 39.
- Innervationstörungen und organische Herz und Gefässerkrankungen. *Zeitschrift für klin. Med*, Berlin 1910.
- 70) Prof. Ignacy Baranowski. Ocena Jego naukowej i społecznej działalności. *Pamiętnik Tow. Lek. r.* 1909 i osobne odbicie. *Gazeta Lekarska* 1909.
- 71) Ludwik Forsteter. Wspomnienie pośmiertne i rzut oka na jego działalność. *Gazeta Lekarska* 1910.

11. **Karol Władysław Rothert**, ur. w Wilnie 1863 r. Uczęszczał do gimnazjum w Rydze. Studya uniwersyteckie odbywał w Dorpacie, gdzie też w r. 1885 otrzymał stopień magistra botaniki. Dalsze studya odbywał w Strassburgu, Paryżu i Petersburgu. W r. 1889 został mianowany docentem na Uniwersytecie w Kazaniu, gdzie wykładał anatomię i fizyologję roślin. W roku 1893 otrzymał stopień doktora botaniki na Uniwersytecie w Kijowie. W roku 1896 mianowany nadetatowym profesorem botaniki na Uniwersytecie w Kazaniu. W r. 1897 mianowany profesorem nadzwyczajnym botaniki, a następnie zwyczajnym na Uniwersytecie w Charkowie. Wykłada również anatomię i fizyologję roślin; w r. 1902 przeniósł się w tymże charakterze do Uniwersytetu w Odesie. W r. 1908 podał się do dymisji i odbył 1½-roczną podróż naukową po Indyach Holenderskich i Ceylonie. Od jesieni 1910 r. zamieszkał w Krakowie, z zamiarem prowadzenia badań w pracowniach botanicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Posiadał następujące oznaczenia naukowe: 1899 r. został wybrany członkiem korespondentem Wydziału Fizyczno-Matematycznego Akademii Umiejętności w Krakowie; w 1907 roku „Deutsche Botanische Gesellschaft“, a w r. 1909 „Rigaer Naturforscher-Verein“ z okazji swego jubileuszu obraty go swym członkiem korespondentem.

Spis prac ważniejszych:

- 1) Vergleichend-anatomische Untersuchungen über die Differenzen im primären Bau der Stengel und Rhizome, nebst allgemeinen Betrachtungen histologischen Inhalts. Dorpat 1895. (Magisterska dysertacya).
- 2) Rozwój zarodni u grzybów z rodziny Saprolegniowatych. Rozprawy Akademii w Krakowie, 1897.
— To samo z uzupełnieniami po niemiecku w r. 1890.
- 3) Ueber Sclerotium hydrophilum, einen sporenlosen Pilz. Botan. Zeit., 1892.
- 4) Ueber Heliotropismus. Beiträge zur Biologie der Pflanzen, 1894.
— To samo w 1893 r. po rosyjsku, jako doktorska dysertacya.
- 5) Die Streitfrage über die Function der Wurzelspitze. Flora, 1894.
- 6) Ueber das Schicksal der Cilien bei den Zoosporen der Phycomyceten. Berichte der Deutschen Botan. Gesellsch., 1894.
- 7) Zur Kenntniss der in Vaucheria-Gallen parasitirenden Rotatorie Natommata Wernecki. Zoologische Jahrbücher, 1896.
- 8) Ueber die Gallen der Rotatorie Natommata Wernecki auf Vaucheria Walzii n. sp. Jahrbücher für wissensch. Botanik, 1896.
- 9) O budowie błony naczyń roślinnych. Rozprawy Akad. w Krakowie, 1899.
- 10) Ueber parenchymatische Tracheiden und Harzgänge in Mark von Cephalotaxus-Arten. Berichte der Deutschen Botan. Gesellsch., 1899.
- 11) (Wspólnie z W. Zalenskim): Ueber eine besondere Kategorie von Krystallbehältern, Mitgeteilt von W. Rothert. Botan. Centralblatt, 1899.
- 12) Ueber Sclerotien in den Früchten von Melapyrum pratense. Flora, 1900.
- 13) Die Krystallzellen der Pontederiaceen. Botan. Zeitung, 1900.
- 14) Beobachtungen und Betrachtungen über tactische Reizerscheinungen. Flora, 1901.
- 15) Die Sporentwicklung bei Aphanomyces. Flora, 1903.
- 16) Ueber die Wirkung des Aethers und Chloroforms auf die Reizbewegungen der Mikroorganismen. Jahrbücher f. wissensch. Botanik, 1904.

- 17) Das Verhalten der Pflanzen gegenüber dem Aluminium. *Botan. Zeit.*, 1906.
- 18) Die neuen Untersuchungen über den Galvanotropismus der Pflanzenwurzeln. *Zeitschrift für Allgemeine Physiologie*, 1907.
- 19) Floristische Beobachtungen. *Korrespondenzblatt des Rigaer Naturforscher-Vereins*, 1907.
- 20) Ueber die anatomischen Differenzen der Gattungen *Dracaena* und *Cordylina*, *Bulletin du Département de l'Agriculture aux Indes Néerlandaises* 1909.
- 21) Uebersicht der Sparganien des Russischen Reiches und zugleich Europa's. *Acta Horti Botanici Universitatis Jurjeviensis*, 1910.

12) **Nadzieja Sieberowa**, po ukończeniu studyów i fakultetu lekarskiego 30-letni okres swej pracy naukowej spędziła w Bernie Szwajcarskim, gdzie pracowała pod kierunkiem jako współpracowniczka prof. Marcelego Nenckiego, a następnie od 1891 roku w Petersburgu w Instytucie Medycyny Doświadczalnej, w którym pozostaje obecnie jako kierowniczką oddziału chemii biologicznej.

Spis prac ważniejszych ogłoszonych drukiem:

- 1) Ueber die antiseptische Wirkung der Säuren. *J. f. pr. Ch.* Bd. XIX, 433.
- 2) Ueber die angebliche Umwandlung des Eiweisses in Fett beim Käsen des Roquefort. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXI, 203.
- 3) Ueber die Verbindungen der ein- und zweibasischen Fettsäuren mit Phenolen. Zwei Mittheilungen. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXIII, 147, 537.
- 4) Ueber die Zersetzung des Traubenzuckers und der Harnsäure durch Alkalien bei der Brüttemperatur. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXIV, 498.
- 5) Beiträge zur Kenntniss der chemischen Zusammensetzung der Schimmelpilze. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXIII, 412.
- 6) Ueber zwei neue Derivate des Sulfoharntoffs. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXV, 72.
- 7) Untersuchungen über die physiolog. Oxydation. *J. f. dr. Ch. Bh.* XXVI, 1.
- 8) Ueber das Vorkommen von Milchsäuren im Harn bei Krankheiten und die Oxydationen in den Geweben der Leukämischen. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXVI, 41.
- 9) Ueber das Urorosein, einen neuen Harnfarbstoff. *J. f. pr. Ch.* Bd. XXVI, 333.
- 10) Ueber eine neue Methode die physiologische Oxydation zu messen und über den Einfluss der Gifte und Krankheiten auf dieselbe. *Pfl. Ar.* Bd. XXXI, 319.
- 11) Untersuchungen über den Blutfarbstoff. *Ar. f. ex. P. u. Ph.* Bd. XVIII, 401.
— Erste Theil von diesem Artikel in *B. d. d. ch. G.* Bd. XVII, 2267.
- 12) Untersuchungen über den Blutfarbstoff (zweite Theil). *Bd. d. d. ch. G.* Bd. XVIII, 392.
- 13) Venöse Hämoglobinkrystalle. *B. d. d. ch. G.* Bd. XIX, 128. *Gazeta Lekarska* № 20.
- 14) Berichtigung. *B. d. d. ch. G.* Bd. XIX, 410.
- 15) Ueber das Hämin. *Ar. f. ex. P. u. Ph.* Bd. XX, 325.
- 16) Ueber die Pigmente der Chorioidea und der Haare. *Ar. f. ex. P. u. Ph.* Bd. XX, 362.

- 17) Ueber das Verhalten der drei isomeren Nitrobenzaldehyde im Thierkörper. Sitz. W. W. Bd. XCV. Februar.
- 18) Ueber das Hämatoporphyrin. Ar. f. ex. P. u. Ph. Bd. XXIV, 340.—M. f. Ch. Bd. IX, 115.—Sitz. W. W. Bd. XCVII. Februar.
- 19) Weitere Beiträge zur Kenntniss der thierischen Melanine. Ar. f. ex. P. u. Ph. Bd. XXIV, 16.
- 20) Ueber die Bildung der Paramilchsäure durch Gährung des Zuckers. M. f. Ch. Bd. X, 532—Sitz. W. W. Bd. XCVIII. Mai.
- 21) Zur Kenntniss der bei der Eiweissgährung eintretenden Gase. M. f. Ch. Bd. X, 526—Sitz. W. W. Bd. XCVIII. Mai.
- 22) Untersuchungen über die chemische Vorgänge im menschlichen Dünndarm. Ar. f. ex. P. u. Ph. Bd. XXVIII, 311. — Journal of Anatomy and Physiology. Vol. XXV, 390, Gazeta Lekarska.
- 23) Recherches sur les streptococcus pathogènes. Arch. sc. bl., t. I fr. 265, rus. 254.
- 24) Исслѣдованія надъ патогенными стрептококками. Арх. Біол. Наукъ, т. I, вып. 2.
- 25) Обь образованіи метилмеркаптана при сплавленіи бѣлка съ ѣдкимъ кали. Архивъ Біологическихъ Наукъ, т. I, вып. 3.
- 26) О химическомъ составѣ дегтя и его дезинфицирующихъ свойствахъ. Архивъ Біологическихъ Наукъ, т. II, вып. 3.
- 27) Sur la composition chimique du goudron de pin et sur ses propriétés désinfectantes. Arch. sc. bl. t. II, fr. 359, rus. 358.—Ar. f. ex. P. u. Ph. Bd. XXVIII, 1.—Gazeta Lekarska 46.
- 28) Contribution à l'étude des poissons vénimeux. Sur la bacillus piscicidus agilis, microbe pathogène pour les poissons. Arch. sc. bl. t. III, fr. 226, rus. 224.
- 29) Къ вопросу о рыбномъ ядѣ. Архивъ Біолог. Наукъ, т. III, в. 3.
- 30) Les sérumes thérapeutiques anticocciques. Arch. sc. bl. t. IV, fr. 415, rus. 411.—Сооб. въ Об. Рус. Вр. 22 февраля.
- 31) Къ этиологіи чумы рогатаго скота. Архивъ Ветер. Наукъ, № 7.
- 32) Противококковые лечебныя сыворотки. Архивъ Біологич. Наукъ, т. IV, вып. 5.
- 33) О чумѣ рогатаго скота. Труды Общ. Рус. Врѣчей въ С.-Петербург. Больн. газ. Боткина. Архивъ Ветер. Наукъ и „Berliner klinische Wochenschrift“.
- 34) Исслѣдованіе чумы рогатаго скота. Арх. Біолог. Наукъ, т. VI, в. 4.
- 35) Die Entgiftung des Toxine durch die Verdauung. Centr. für Bacteriologie etc., Bd. XXVIII.
- 36) Entgegnung. Zeitschrift für Hygiene und Infectionskrankheiten, Bd. XXVIII.
- 37) Ueber die Umikoff'sche Reaktion in der Frauenmilch. Zeit. für phys. Chemie, Bd. XXX.
- 38) Beiträge zur Kenntniss des Magensaftes und der chemischen Zusammensetzung der Enzyme. Zeitschr. für physiol. Chemie, Bd. XXXII. Арх. Біол. Наукъ, т. IV, в. I.
- 39) Ueber die Entgiftung der Toxine durch die Superoxyde sowie thierische und pflanzliche Oxydasen. Zeit. für phys. Chemie, Bd. XXXII. Арх. Біол. Наукъ, т. IX, вып. 2.

- 40) Къ вопросу о дѣйствиі пищеварительныхъ ферментовъ на абринъ и о судьбѣ его въ желудочно-кишечномъ каналѣ. Архивъ Біолог. Наукъ, т. VIII.
- 41) Къ вопросу о дѣйствиі пищеварительныхъ ферментовъ на абринъ и о судьбѣ его въ желудочно-кишечномъ каналѣ. Архивъ Біолог. Наукъ, т. VIII, вып. 5.
- 42) Обь окислительныхъ ферментахъ. Русскій Врачъ, № 10.
- 43) Обзоръ работъ проф. М. В. Ненцкаго по бактериологіи. Журналь Мин. Нар. Просвѣщенія, № 5.
- 44) Die Wirkung des Erepsins und des Darmsaftes auf Toxine und Abrin. Zeitschrift für physiologische Chemie, Bd. XXXVI, 24.
- 45) Памяти проф. М. В. Ненцкаго. Его изслѣдованія и взгляды на красящее вещество крови и о связи послѣдняго съ хлорофилломъ. Больнич. газ. Боткина и Münchener medicinische Wochenschrift, 45.
- 46) Дѣйствиє эрепсина и кишечнаго сока на токсины и абринъ. Арх. Біолог. Наукъ, т. X, вып. 1.
- 47) Einwirkung der Oxydationsenzyme auf Kohlehydrate. Koppe-Seyler's Zeitschrift für physiologische Chemie, Bd. XXXIX, N. 6, s. 484.
- 48) Окислительные ферменты и присущія имъ свойства. Труды IX-го Пироговскаго Съѣзда, т. I-ый.
- 49) Вліаніе бактерійныхъ токсиновъ и „virus fixe“ бѣшенства на окислительную функцію животнаго организма. Архивъ Біолог. Наукъ, т. XI, приложение.
- 50) Ueber Ernährung und Verdauung der Rienenmotte. Galleria Mellonella. Archiv für die gesammte Physiologie, Bd. 102.
- 51) О бактерицидныхъ началахъ фибрина крови. Русскій Врачъ, № 14.
- 52) Ueber die baterienfändlichen Stoffe des Blutfibrins. Centralblatt für Bacteriologie, Parasitenkunde u. Infect. Abt. Orig., Bd. 38, S. 571.
- 53) Zur Frage über das glikolitischen Princip des Blutfibrins. Zeitschrift für phys. Chemie v. Koppe-Seyler, Bd. XIV, s. 560.
- 54) Das Verhalten des Lecithins zu Fettspalten den Fermenten. Zeitschrift für phys. Chemie, Bd. 49, s. 50.
- 55) Изслѣованіе проф. Э. Фишера съ учениками „О синтезѣ полипептидовъ“. Извѣстія Имп. Военно-Медицин. Акад., февраль 1906 г. и Münchener medicinische Wochenschrift, Bd. 53.
- 56) Вліаніе никкелевыхъ солей на животный организмъ. Архивъ Біол. Наукъ, т. XII, вып. 4-5 и Biochem Zeitschrift, Bd. II, s. 190.
- 57) Расщепленіе жировъ легочною тканью. Русскій Врачъ, № 51.
- 58) Die Fettspaltung durch Lungengewebe. Zeitschrift für phys. Chemie, Bd. 55, s. 177.
- 59) Zusammensetzung der Lunge. Koppe-Seyler Zeitschrift für phys. Chemie, Bd. 62.
- 60) Die Purine der Lunge. Tamze, Bd. 62.
- 61) Die Enzyme der Lunge. „ Bd. 63.
- 62) Lipoide der Lunge. „ Bd. 62.
- 63) Zur Frage der Einwirkung v. Alkohol auf d. Gehalt d. thierisch. Organ. an Phosporide. Biochem. Zeitschrift, Bd. 23.

W roku sprawozdawczym T-wo Naukowe objęło w posiadanie dom przy ul. Kaliksta № 8, ofiarowany przez Józefa hr. Potockiego. Biuro administracji domu, działające na zasadzie zatwierdzonego przez Zarząd regulaminu, i w myśl aktu fundacyjnego, oddało do rozporządzenia T-wa w dniu 1 lipca 1911 r. cały parter domu. Inne lokale zostały na rok jeden wydierżawione dotychczasowym lokatorom t. j. szkołom Rontalera i Kreczmara.

Parter domu w miesiącach letnich 1911 roku przystosowano do potrzeb T-wa. Urządzono wielką salę na zebrania publiczne, salę na posiedzenia wydziałowe, magazyn biblioteczny, biuro, czytelnię, pokój prezydyalny i 5 pokoi dla pracowni: neurologicznej i antropologicznej.*

Koszt tych urządzeń pokryty został w części z funduszków ogólnych T-wa, (2552.22) w części z dochodów domu (4000), które w myśl aktu fundacyjnego hr. Józef Potocki przeznaczył na cel powyższy.

Tu nadmienić należy, że firmy Fr. Martensa i Ad. Daaba, A. J. Strzałeckiego, Ruśkiewicza, Godlewskiego i Tyszki i inne poczyniły dobrowolnie znaczne ustępstwa od cen zwykłych, pragnąc w ten sposób przynieść ofiarę na rzecz T-wa.

Od 1 lipca 1912 r. postanowiono zająć cały lokal zajmowany przez szkołę Rontalera, t. j. I-sze piętro, pół II-go i IV piętro. Lokal zaś szkoły Kreczmara wynajęto jeszcze na rok jeden do 1 lipca 1913 r. (W ten sposób dochód z domu w roku 1912/13, zmniejszy się o 7500 rb.), Zebranie Ogólne z dn. 3 czerwca b. r. upoważniło wiceprezesa T-wa p. Władysława Janowskiego do wykonania przeróbek koniecznych dla pomieszczenia w lokalu dotąd zajmowanym przez szkołę Rontalera pracowni naukowych T-wa, i przyznało na cel powyższy kredyt 5000 rb. Gdy jednak fundusz ten okazał się niedostatecznym, Zarząd 24 czerwca postanowił zwrócić się do Ogólnego Zebrania z żądaniem kredytu 21500 rb. na cel powyższy.

W roku sprawozdawczym, T-wo było w możności odbycia pierwszego publicznego zebrania w siedzibie własnej, zebranie to odbyło się w czwartą rocznicę założenia T-wa, dnia 25 listopada 1911 r. Po poświęceniu lokalu przez księdza Biskupa Kazimierza Ruszkiewicza, Józef hr. Potocki zagał po-

siedzenie przemówieniem, (podanem na str. 90); sekretarz T-wa odczytał sprawozdanie z czteroletniej działalności T-wa (str. 92), poczem wygłoszone zostały dwa odczyty treści naukowej. Pierwszy przez p. Wł. Smoleńskiego p. t. „Literatura anonimowa z końca XVIII w.“. Drugi przez p. Z. Weyberga p. t. „O materyi stałej“.

W zebraniu uczestniczyło oprócz członków T-wa 200 osób zaproszonych z pośród przedstawicieli instytucji naukowych i społecznych. W dniu tym otrzymało T-wo liczne depesze i odezwy gratulacyjne z powodu inauguracji gmachu.

Jedną z głównych czynności w zakresie prac administracyjnych było staranie o zalegalizowanie ustawy dla pracowni naukowych, a w szczególności dla powstać mającego instytutu chemiczno-bakteryologicznego. Starania te osiągnęły tylko częściowy rezultat. Ministerjum spraw wewnętrznych zatwierdziło w dniu 24 września (6 października) ustawę podaną w załączniku.

Ustawa ta, będąca rozwinięciem § 2 lit. h. Ustawy zasadniczej Towarzystwa, daje możność szerszego rozwoju T-wa w zakresie nauk przyrodniczych. Zezwala ona na badania chemiczne, bakteryologiczne i mikroskopowe tkanek i wydzielin ciała ludzkiego, badania chemiczne i fizyologiczne produktów używanych w rolnictwie i technice, wyrabianie na sprzedaż hodowli, szczepionek, antytoksyn, surowic leczniczych i limfy ospowej oraz preparatów organo- i hemoterapeutycznych, wykonywanie rentgenogramów, elektrokardyogramów, sterylizacji środków opatrunkowych, przygotowywania zbioru preparatów mikroskopowych, dokonywanie analiz. Ustawa pozwala na przyjmowanie do instytutu lekarzy, chemików, farmaceutów, studentów medycyny i innego personelu lekarskiego w celu udzielania im praktycznej nauki metod badania i nadaje prawo T-wu wydawania świadectw po ukończeniu zajęć w danym dziale.

Pomimo tak szerokiego zakresu ustawy, okazała się potrzeba zmienienia redakcyi § 3, 6 i 10. Starania w tym kierunku nie zostały uwieńczone rezultatem w roku sprawozdawczym. Trud zabiegów odnośnych podjął z polecenia Zarządu p. Szymon Dzierzgowski, któremu w znacznej części zawdzięcza T-wo uzyskanie powyższej ustawy.

Nie mniej ważną sprawą w zakresie czynności administracyjnych, były podjęte przez Zarząd T-wa u władz centralnych starania o zatwierdzenie zapisów wieczystych p. Z. Klugowej, p. Kropiwnickiej, Józ. Kernbauma i A. Bothe. Aczkolwiek z powodów formalnych legalizacja ich dotąd nie nastąpiła, spodziewać się można, że sprawa ta wkrótce znajdzie pomyslnie dla T-wa rozwiązanie.

Rozwój działalności T-wa i czteroletnie doświadczenie wykazały pewne braki w dotychczasowym regulaminie. Okazała się konieczność przystosowania regulaminu do istniejących potrzeb. W tym celu Zarząd wyznaczył komisję specjalną, która dzięki czynnemu współdziałaniu p. H. Konica opracowała projekt regulaminu, Zarząd regulamin ten przyjął a Zebranie Ogólne z dn. 25 marca r. b. go zatwierdziło, czyniąc zastrzeżenie, że członkowie T-wa zgłaszać będą proponowane przez siebie poprawki do Zarządu, który po roku przedłoży je Zebraniu Ogólnemu.

Wyloniona z Zarządu w roku poprzednim Komisya urządzająca Instytut Biologiczny pracowała w roku sprawozdawczym również gorliwie. Skład jej uległ zmianom. 27 listopada 1911 r. usunął się p. Wł. Janowski, 4 stycznia z powodu wyjazdu z Warszawy ustąpił ze stanowiska przewodniczącego p. Z. Dmochowski; na jego miejsce wybrano p. J. Brudzińskiego, który 31. III z powodu braku czasu zrzekł się udziału w komisji. 4 kwietnia Zarząd zatwierdził na stanowisku przewodniczącego p. Wł. Janowskiego.

Do komisji weszli oprócz członków dotychczasowych (p. Sł. Miklaszewskiego, Fr. Pułaskiego i J. Tura) p. J. Lewiński przewodniczący Wydziału III-go i kierownicy pracowni pp. E. Flatau, K. Stołyhwo, L. Kryński i J. Sosnowski.

Komisya mając sobie powierzona przez Zarząd organizację pracowni przyrodniczych w ogóle, a więc nietylko tych, które mogłyby wejść w skład Instytutu Biologicznego, wniosła do Zarządu propozycję przemianowania jej na „Komisję urządzająca pracownie naukowe T. N. W.“, co Zarząd na posiedzeniu z dn. 13 czerwca b. r. zatwierdził.

Regulamin dla komisji został opracowany i zatwierdzony przez Zebranie Ogólne z dn. 21 kwietnia b. r.

W ten sposób zorganizowana komisja zajęła się następującymi sprawami:

1) Pracownie: antropologiczną (K. Stołyhwy) i neurobiologiczną (E. Flatau) (ob. sprawozdania tych pracowni str. 18—22) włączono do T-wa Naukowego.

2) Zdecydowano założenie przy T-wie biura komisji dla badań meteorologicznych, astronomicznych i geofizycznych. Biuro to ma stanowić centr dla naukowych pracowań materiałów dostarczanych przez następujące instytucje: Sieć meteorologiczna Warszawska, Obserwatorium meteorologiczne w Grodzisku, Obserwatorium astronomiczne w Przegalinach, Obserwatorium im. Jędrzejewicza, będące w ścisłym związku z komisją meteorologiczną, astr. i geofiz. T-wa. Biuro to postanowiono założyć od 1 lipca b. r. W związku z tą sprawą, na propozycję komisji, Zarząd przejął na rzecz T-wa złożone mu w darze przez b. kierowników obserwatorium Jędrzejewicza przyrządy astronomiczne i zwrócił się do właściciela budynku, w którym się mieści obserwatorium, z zapytaniem czy T-wo może nadal korzystać z tego budynku.

3) W sprawie pracowni serologicznej komisja upoważniła pp. Brudzińskiego i Janowskiego do zebrania materiału informacyjnego. Pp. Brudziński i Janowski zwiedzili w tym celu instytuty w Garches i w Bernie. Komisja nadto korzystała z fachowych wskazówek i czynnego współudziału w pracach przygotowawczych p. Szymona Dzierzowskiego, który kilkakrotnie w tym celu przyjeżdżał do Warszawy i brał czynny udział w pracach komisji.

Na zasadzie zebranego w ten sposób materiału postanowiono założyć pracownię serologiczną o ile władze centralne zgodzą się na zmianę § 3, 6 i 10 ustawy Instytutu chemiczno-bakteriologicznego. Ponieważ uzyskanie tych zmian było spodziewane w okresie wakacyjnym b. r. Zarząd dn. 13 czerwca b. r. nie chcąc założenia tej pracowni odkładać do jesieni, upoważnił p. Wł. Janowskiego do samodzielnego załatwiania wszelkich spraw, związanych z organizacją tej pracowni. Dn. 24 czerwca T-wo Naukowe otrzymało od p. Wł. Palmirskiego, właściciela i kierownika jedyne w kraju instytutu serologicznego, oświadczenie, że jest

on gotów ustąpić T-wu Naukowemu utrzymywany przez siebie w ciągu 17 lat Instytut serologiczny wraz z inwentarzem, końmi i zapasami surowic za kwotę 10000 rb. Na skutek tej odezwy Zarząd na posiedzeniu z dn. 23 czerwca postanowił po zasięgnięciu opinii komisji rewizyjnej, wnieść na ogólne zebranie projekt wyasygnowania 10000 na kupno i 5000 na prowadzenie pracowni w ciągu drugiego półroczu 1912 r.

4) W styczniu b. r. p. Samuel Dickstein zwrócił się do komisji zarządzającej pracownią z zapytaniem, czy uważałyby za pożądane założenie pracowni promieniotwórczej o ile fundusz na ten cel byłby T-wu złożony. Komisja i Zarząd projekt ten w zasadzie przyjęły. Wkrótce potem p. Józef Kernbaum, chcąc uczcić pamięć zmarłego syna, asystenta p. Curie Skłodowskiej, p. Mirosława Kernbauma, złożył T-wu Naukowemu kwotę 10000 rb. na założenie pracowni radyologicznej i aktem rejentalnym zobowiązał się w imieniu swoim, żony i p. Jadwigi Kernbaumówny płacić dożywotnio 2000 rb. rocznie na prowadzenie i rozszerzanie pracowni. P. Brudziński w charakterze przewodniczącego komisji odbył z p. Curie Skłodowską i jej asystentami p. J. Danyszem i Wertensteinem naradę w sprawie zorganizowania tej pracowni i dostarczył opracowany wspólnie kosztorys, zamknięty w granicach 10000 rb. W tym czasie w kołach T-wa powstała myśl oddania p. Curie Skłodowskiej naczelnego kierownictwa pracowni. W tym celu została wysłana do Paryża delegacja, składająca się z protektora T-wa Józefa hr. Potockiego, sekretarza gen. Fr. Pułaskiego i p. Józefa J. Boguskiego. Złożoną przez delegację propozycję p. Curie Skłodowska przyjęła życzliwie i sformułowała na piśmie warunki, na jakich mogłaby przyjąć zwierzchni kierunek nad pracownią, obiecała przytem o ile zdrowie jej pozwoli kilka razy do roku przyjeżdżać do Warszawy i utrzymywać stały kontakt pracowni z kierowanym przez nią instytutem paryskim. Podane przez p. Curie Skłodowską warunki rozszerzyły uprzedni kosztorys. Pragnąc koniecznym w tym względzie potrzebom uczynić zadość pp. Wiktor Biernacki i J. J. Boguski, rozporządzający uzyskaną na cel podobny kwotą 14000 rb., postanowili oddać ją do rozporządzenia T-wa Naukowego i deklarację odnośną złożyli. W tym stanie rzeczy zebranie ogólne na propozycję komisji i Zarządu postano-

wiło założyć pracownię radyologiczną na zasadach przez p. Curie Skłodowską wskazanych; przeznaczyło na ten cel z funduszków ogólnych rb. 2000 na drugie półrocze 1912 r.

5) Komisya rozpatrzyła rozliczne projekty założenia pracowni i zdecydowała: założenie pracowni zoologicznej pod kierunkiem J. Tura, przyjęcie przez T-wo pracowni mineralogicznej p. Thuguta, założenie pracowni chirurgii doświadczalnej pod kierunkiem L. Kryńskiego, patologii pod kierunkiem Wł. Janowskiego, udzielenie lokalu dla pracowni gleboznawczej p. Sł. Miklaszewskiego; i podjęcie starań w celu założenia pracowni fizyologicznej, botanicznej i geologicznej. Do powyższego projektu zakładania pracowni Zarząd się przychylił, a zebranie Ogólne 3 czerwca przyznało na drugie półrocze 1912 r. na pracownię antropologiczną i patologiczną po rb. 500 na neurologiczną, zoologiczną, mineralogiczną i chirurgiczną po rb. 1000 i na radyologiczną rb. 2000.

6) W sprawie projektowanej pracowni dla badań nad nowotworami (na którą p. M. Reichman złożył rb. 1000), komisya uchwaliła jej założenie o tyle tylko, o ile zebrane zostaną drogą prywatną odpowiednie środki na założenie i prowadzenie tej pracowni.

Komisya dumy państwowej, obradująca nad projektem ministeryalnym prawa o ochronie zabytków, zwróciła się w marcu r. b. do prezesa T-wa Naukowego z prośbą o przysłanie delegata dla wzięcia udziału w obradach komisji. Zarząd T-wa Naukowego po rozpatrzeniu projektu w kole zaproszonych w tym celu rzeczoznawców delegował do komisji dumy państwowej p. H. Konica i Fr. Pułaskiego, celem przedstawienia opinii T-wa Naukowego w tej sprawie. Opinia ta znalazła poparcie w komisji ze strony przedstawicieli Akademii sztuk pięknych i Cesarskiej komisji archeologicznej.

T-wo Naukowe od r. 1908 było w posiadaniu funduszu konkursowego w kwocie rb. 3000, złożonego przez p. Ignacego Baranowskiego. Trzy konkursy ogłoszone zostały w 1908 r. Terminy konkursowe były odraczane trzy razy. Gdy jednak żadna praca nie została złożona w trzecim terminie, Zarząd w porozumie-

niu z ofiarodawcą zaproponował przemianowanie funduszu konkursowego na fundusz nagrodowy. Zebranie Ogólne z dnia 6 stycznia b. r. propozycyę tę zatwierdziło i upoważniło Zarząd do wydatkowania z tego funduszu nagrody za dzieła przez Wydziały zalecone. W wykonaniu tej uchwały Zarząd przyznał p. Jakubowskiemu z funduszu nagrodowego rb 1000 (na honorarium i koszta druku) za dzieło o stosunkach etnicznych Litwy przed 1569 rokiem.

Na fundusz nagrodowy wpłynęła suma 450 rb. jako dar od p. T. Chądzyńskiego. W myśl ofiarodawcy Zarząd przeznaczył tę sumę na nagrodę za dzieło z zakresu filozofii, archeologii historyi lub historyzofii wydane w r. 1911 lub 1912 i napisane po polsku przez polaka.

Członkowie T-wa w uznaniu zasług naukowych i społecznych p. Ignacego Baranowskiego, a w szczególności zasług, które położył dla T-wa, postanowili wybić medal i wręczyć go p. Baranowskiemu w roku bieżącym, jako w 50-cioletnią rocznicę rozpoczęcia jego wykładów w b. Szkole Głównej. W dniu uroczystego wręczenia medalu dn. 21 kwietnia b. r. najpoważniejsze instytucje naukowe i społeczne polskie, z Akademią i obu uniwersytetami polskimi na czele, nadesłały za pośrednictwem T-wa liczne odezwy, odznaczenia dla jubilata i depesze.

Medal wykonany został przez rzeźbiarza W. Trojanowskiego w 141 egzemplarzach (1 złoty 40 srebrnych i 100 brzożowych). Koszt medalu pokryty został drogą subskrypcyi.

Komisyja Rewizyjna w roku sprawozdawczym odbyła trzy posiedzenia: 2 lutego, 1-go i 29 czerwca b. r. Na pierwszym posiedzeniu zwiedzono lokal, skontrolowano księgi, rozpatrzone bilans, zatwierdzono: sprawozdanie kasowe za rok 1911 i projekt budżetu na 1-sze półrocze 1912 r., Komisyja stwierdziła prawidłową działalność biura i kasy, wyraziła podziękowanie sekretarzowi i skarbnikowi; zaznaczyła potrzebę przyjęcia buchaltera i nabycia kasy ogniotrwałej. Na drugim posiedzeniu komisyja zatwierdziła projekt budżetu na drugie półrocze 1912 r. i wyraziła życzenie, aby przy przyjmowaniu darów w książkach, T-wo pozostawiało sobie swobodę usuwania tych dzieł, które uważać będzie za nienadające się do zbiorów T-wa. W sprawie projektu zało-

żenia dwu pracowni medycznych, mianowicie: chirurgii i patologii doświadczalnej, komisya wypowiedziała się za'złączeniem ich w jedną pracownię pod nazwą „pracowni medycyny doświadczalnej“.

Na trzecim posiedzeniu z dn. 29 czerwca komisya zaakceptowała zaprojektowany przez Zarząd kredyt 21500 rb. na koszt przygotowania lokalu dla pracowni naukowych i rb. 15000 na kupno i prowadzenie do 1 stycznia pracowni serologicznej. Przyczem zaznaczyła, że koniecznem jest uzyskanie od właściciela hipotecznego domu zezwolenia urzędowego na zamierzone roboty i na ich dokonanie z funduszków T. N. W.

Biuro T-wa w okresie sprawozdawczym miało znacznie wzmożoną w stosunku do lat poprzednich pracę, skutkiem czego okazała się konieczność przyjęcia nowego stałego pracownika. Założono w roku sprawozdawczym 18 nowych voluminów w archiwum T-wa.

IV.

Ofiary na rzecz Towarzystwa.

Ofiarność na rzecz T-wa w okresie sprawozdawczym nie słabła, przeciwnie, jeżeli nie liczyć dwu wyjątkowo wielkich darów, jakie zeszłego roku T-wo otrzymało, to można twierdzić, że ofiarność się zwiększyła i zajęła szersze kręgi.

Nie licząc nie zrealizowanych jeszcze zapisów testamentowych, ogólna suma otrzymanych darów w papierach procentowych i gotowiznie wyniosła około rb. 68,000. Z tego jednak przypada część znaczna na dary uwarunkowane przez ofiarodawców, a na ogólne cele T-wa przypada zaledwie rb. 23,675. Oto ważniejsze zapisy i dary:

P. Józef Kernbaum złożył rb. 10,000 na pracownię promieniotwórczą i aktem rejentalnym, zawartym 1 lutego r. b. zobowiązał się w imieniu swoim, żony p. Reginy Kernbaum i p. Jadwigi Kernbaum ów ny płacić dożywotnio rb. 2000 na rozszerzenie i prowadzenie tej pracowni, lub ewentualnie wzamian za obowiązek płacenia renty złożyć jednorazowo rb. 35,000.

P. Józefa Kropiwnicka w wykonaniu woli zmarłego męża swego Stanisława, i celem uczczenia pamięci również zmarłego syna swego Witolda Kropiwnickiego, złożyła T-wu Naukowemu 28 listopada 1911 r. rb. 10,000 jako fundusz wieczysty imienia Witolda Kropiwnickiego. Odsetki od tego kapitału przeznaczyła na zapomogę dla laboranta chemii, zajętego w jednej z pracowni T-wa, w braku zaś odpowiedniego kandydata procenty mogą być obracane na ogólne cele T-wa. Fundusz powyższy może być lokowany w papierach publicznych przez rząd

gwarantowanych, obligacjach miejskich lub listach zastawnych hipotecznych, a także na hipotekach nieruchomości wiejskich i miejskich.

Ś. p. P. A. Bothe w testamencie przekazała p. Anieli z Bagińskich Kucharzewskiej kapitał 70,000 rb. dla rozdania na cele „dobra i pożytku moich bliźnich“. W wykonaniu tej woli p. Aniela Kucharzewska złożyła w dniu 13 kwietnia r. b. T-wu Naukowemu z pomienionej summy rb. 15,000 w 5% listach zastawnych miejskich Siedleckich. Ponieważ jednak p. A. Kucharzewska wypłaciła rb. 1638 podatku spadkowego od powyższej sumy, T-wo przeto zwróciło jej owe rb. 1638, pozostawiając sobie prawo odbioru tej kwoty w razie uzyskania zwolnienia od opłaty spadkowej.

Ś. p. Feliks Merło testamentem z dnia 17 marca r. b. zapisał wszystkie swoje kapitały znajdujące się w oddziale Banku państwowego w Mińsku gub. na rzecz T-wa Naukowego Warszawskiego bez wskazania specjalnego przeznaczenia. Zarząd udzielił adwokatowi przysięgiemu w Mińsku p. Ludwikowi Jelcowi plenipotencji dla odbioru rzeczonych kapitałów, które wynosić mają według prywatnych informacji około rb. 12,000.

P. K. Scheibler złożył na Instytut Biologiczny kwotę rb. 10,000.

P. Wojciech Sawicki na ogólne cele T-wa rb. 5000.

Józef hr. Potocki przekazał rb. 4000 z dochodów domu na koszt instalacyjne lokalu T-wa.

Oprócz powyższych znaczniejszych darów, T-wo otrzymało ofiary od następujących osób:

Na cele ogólne.

P. Baranowski Ignacy	Rb.	5 k. —
P. Biernacki J.	„	35 „ —
P. Ciechowski Andrzej.	„	100 „ —
P. Jabłonowski Aleksander	„	3 „ —
P. Janowski Władysław	„	3 „ —
P. Kiślański Władysław	„	1000 „ —
P. Kostrowicki Stanisław.	„	1000 „ —
P. Kraushar Aleksander	„	500 „ —
P. Lewy M.	„	10 „ —
Oficyaliści dóbr Józefa hr. Potockiego	„	1143 „ 20

Pp. Pochucki M. i Rudowski N.	Rb.	1 k. —
P. Popiel Waclaw	"	10 " —
P. Pułaski Franciszek	"	3 " —
P. Rotwand Stanisław	"	25 " —
Pp. Światopełk-Zawadzcy Józefostwo	"	500 " —
P. Świda Floryan	"	100 " —
P. Winarski Wł.	"	300 " —
P. Załęski W.	"	100 " —
Razem	Rb.	4838 k. 20

Na Instytut Biologiczny.

P. Baranowski Ignacy	"	3000 " —
P. Chybczyński Ludwik	"	300 " —
P. Glezmer Stanisław	"	500 " —
Towarzystwo Lekarskie gub. Siedleckiej	"	100 " —
P. Watraszewski Ksawery	"	100 " —
Razem	Rb.	4000 k. —

Na potrzeby pracowni antropologicznej.

P. Brenneisen Leopold.	Rb.	10 k. —
P. Bydłowski Aleksander.	"	25 " —
P. Czarnowski Jan	"	50 " —
P. Glass Jakób	"	25 " —
P. Habergrycówna Ewa	"	3 " —
P. Hakkenberżanka Zofia.	"	3 " —
P. Iwański August	"	100 " —
P. Koziełło-Poklewski Józef	"	10 " —
P. Körnerówna Teresa	"	3 " —
P. Kramsztyk Zygmunt	"	6 " —
Baron Kronenberg Leopold	"	300 " —
P. Krug Marya	"	15 " —
P. Markowski R.	"	5 " —
P. Mataszewski Leopold (cuk. Brodecka)	"	300 " —
P. Mucha Ignacy	"	6 " —
P. Natanson Józef	"	75 " —
P. Peszyński Stanisław	"	25 " —
Towarzystwo Kredytowe m. Warszawy	"	25 " —
P. Zawadzki Józef	"	8 " 10
Razem	Rb.	994 k. 10

Na potrzeby pracowni zoologicznej.

PP. Tur Jan i Głównzewski (za pośr. Kur. Warsz.) Rb. 35 k. —

Na wydawnictwa Komisji Historycznej.

P. Powichrowski Włodzimierz „ 75 „ —
 P. Wróbel Józef „ 50 „ —

Na wydawnictwa prawnicze.

P. Goldstein w imieniu prawników, którzy ukończyli Uniwersytet w Warszawie w r. 1886 zebrane na zjeździe 9. VII. 1911 r. na wydawnictwo prawnicze „ 200 „ —

Na wydawnictwa Wydziału III-go.

P. Janowski Władysław—nagroda T-wa Lekarskiego Warszawskiego im. Helbicha za pracę o metodach badania serca. „ 150 „ —

Na pracownię geograficzno-historyczną.

P. Jabłonowski Aleksander „ 1000 „ —

Na komisję astronomiczną, meteorologiczną i geofizyczną.

Warszawskie T-wo Ubezpieczeń od ognia . . . Rb. 400 k. —

Na fundusz imienia A. Krasieńskiego.

Pp. Koźmianówny Zofia i Marya „ 225 „ 58

Na fundusz im. J. T. ks. Lubomirskiego.

P. Janowski Władysław „ 100 „ —

Na fundusz nagrodowy.

P. Chądzyński Tomasz „ 450 „ —

Na fundusz „Źródeł Dziejowych“.

P. Jabłonowski Aleksander „ 1125 „ —

Oprócz darów w gotowiznie T-wo otrzymało następujące przedmioty:

P. Chądzyński Tomasz złożył barometr, własność niegdyś Jana Baranowskiego; Hr. Czosnowski Izydor nadesłał biust marmurowy Adama Mickiewicza, rzeźbę Brodzkiego; P. Makowski

Czesław ofiarował 85 profilów gipsowych, przedstawiających popiersia uczonych, literatów i artystów polskich współczesnych; P. Mazewski Feliks nadesłał dwa portrety hr. Potoczkich; Pp. Padlewscy Romanostwo portrety: gen. Dwernickiego i Henryka Rzewuskiego; Pp. Wernerowie Emilowie i p. Witold Żurkowski dwa mikroskopy E. Hartnacka; Wreszcie pp. Vacqueret Karolina i Wacław i Edward Babiński piękny oryginalny portret X. Stanisława Konarskiego.

V.

Stosunki zewnętrzne.

T-wo Naukowe było reprezentowane na następnych zjazdach naukowych i uroczystościach.

Na XI-tym zjeździe przyrodników i lekarzy w Krakowie przedstawicielem T-wa był członek Zarządu i Redaktor p. Jan Tur.

Na jubileuszu „Przeglądu Lekarskiego“ reprezentował T-wo wiceprezes pan Wł. Janowski.

Na otwarciu kursów rolniczych w Warszawie delegowani byli od T-wa pp. Z. Dmochowski i Fr. Pułaski.

Na jubileuszu Kollątaja na zaproszenie Uniwersytetu Jagiellońskiego delegowano p. Ignacego Chrzanowskiego, a na zaproszenie T-wa Filozoficznego w Krakowie p. Władysława Dziewulskiego.

Wskutek odezwy komisji dumy Państwowej, obradującej nad projektem prawa o ochronie zabytków, brali udział w obradach tej komisji i złożyli opinię T-wa w tej sprawie delegowani w tym celu do Petersburga członkowie Zarządu p. H. Konie i Fr. Pułaski.

Na 250-cio letni jubileusz Uniwersytetu Lwowskiego wysłano adres i delegowano p. A. A. Kryńskiego.

Na jubileusz Br. Znатовicza delegowano p. J. Lewińskiego przewodniczącego Wydziału III, który wypowiedział mowę od T-wa.

Na zjeździe antropologiczno-archeologicznym w Genewie w imieniu T-wa występował p. E. Loth.

Na skutek zaproszenia otrzymanego od T-wa Centralnego Rolniczego p. Sławomir Miklaszewski brał udział w naradach nad założeniem centralnej stacji naukowo-rolniczej.

P. Jan Tur uzyskawszy drogą prywatną prawo do obsadzenia t. zw. „miejsca polskiego“ w Instytucie Biologicznym w Neapolu, przekazał Zarządowi T-wa Naukowego prawo decydowania w tej mierze. W roku sprawozdawczym delegowano pp. Błędowskiego i Możejkę, którzy korzystając z zasobów Instytutu prowadzili w niem doświadczenia naukowe.

Z okazji obchodu stuletniej rocznicy założenia T-wa Naukowego w Filadelfii, T-wo naukowe wysłało depezę gratulacyjną.

T-wo utrzymywało stosunki zamienne wydawnictw z następującymi instytucjami naukowymi:

1. Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
2. Belgrad. Српска Краљевска Академија у Београду.
3. Berlin. Kön. Preussische Akademie der Wissenschaften.
4. Boston. American Academy of Arts and Sciences.
5. Brunzwik. Verein für Naturwissenschaft zu Braunschweig.
6. Bruksela. Muzeum Międzynarodowe.
7. „ Société Belge de Géologie.
8. Budapeszt. Magyar Tudományok Akadémia.
9. Bukareszt. Academia Româna. Bukaresti.
10. Cambridge. Cambridge Philosophical Society.
11. Genewa. Société de Physique et d'Histoire Naturelle de Genève.
12. Goetynga. Kön. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.
13. Helsingfors. Finska Vetenskaps Societeten.
14. Kielce. Biblioteka publiczna.
15. Kraków. Akademia Umiejętności w Krakowie.
16. „ Grono C. K. Konserwatorów Galicyi Zachodniej.
17. „ Muzeum XX. Czartoryskich.
18. „ Seminaryum Sławistyczne.
19. Lwów. Instytut Zoologiczny.
20. „ Науковое Товариство імени Шевченка у Львові.
21. „ Zakład narodowy im. Ossolińskich we Lwowie.
22. Monachium. Königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften.
23. Moskwa. Императорское Московское Археологическое Общество.

24. Nancy. Académie de Stanislas.
25. Neapol. Accademia delle scienze fisiche e matematiche.
26. Paryż. Société Philomatique de Paris.
27. Petersburg. Императорская Академія Наукъ въ С. Петербургѣ.
28. „ Императорская Археологическая Комиссія.
29. „ Императорское Минералогическое Общество въ С.-Петербургѣ.
30. „ Императорское Русское Археологическое Общество.
31. „ Русское физико-химическое Общество при Имп. С.-Петербургскомъ Университетѣ.
32. Philadelphia. Academy of Natural sciences of Philadelphia.
33. Płock. Towarzystwo Naukowe.
34. Poznań. Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
35. Praga. Česke Akademie Cisaře Franciška Josefa.
36. „ Kr. Českě společnosti nauk v Praze.
37. Rzym. Accademia Romana dei Nuovi Lincei. Roma.
38. „ Reale Accademia dei Lincei. Roma.
39. Sztokholm. K. Svenska Vetenskapsakademien i Stockholm.
40. Turyn. Accademia delle Scienze di Torino.
41. Warszawa. T-wo Pracy Społecznej.
42. „ Императорскій Варшавскій Университетъ.
43. Wenecya. Reale Istituto Veneto.
44. Wiedeń. Geologische Reichsanstalt.
45. Wilno. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie.
46. Wrocław. Biblioteka Uniwersytecka.
47. Zagrzeb. Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti.

W zamian za „Sprawozdania“ otrzymywano następujące czasopisma:

- Ateneum Kapłańskie, Włocławek.
- Chemik Polski, Warszawa.
- Farmaceuta Polski, Warszawa.
- Farmacja, Warszawa.
- Филологическія записки, Воронежъ.

Gazeta Lekarska, Warszawa.
Kosmos, Lwów.
Lwowski Tygodnik Lekarski.
Medycyna i Kronika Lekarska.
Muzeum, Lwów.
Neurologja Polska, Warszawa.
Nowiny Lekarskie, Poznań.
Pamiętnik Literacki, Lwów.
Pamiętnik T-wa Lekarskiego, Warszawa.
Poradnik językowy, Kraków.
Przegląd Filozoficzny, Warszawa.
Przegląd Lekarski, Kraków.
Przegląd Pedyatryczny, Warszawa.
Przegląd Powszechny, Kraków.
Ruch Filozoficzny, Lwów.
Sfinks, Warszawa.
Zdrowie, Warszawa.
„Živa“ Časopis přirodnicky, Praga.

VI.

Wydawnictwa.

W okresie sprawozdawczym (od 1-go lipca 1911 do 30 czerwca 1912) T-wo Naukowe ogłosiło następujące publikacje:

1. **Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego**, wydawane pod redakcją J. Tura. Rocznik IV-ty Zeszyty 7, 8 i 9 (za październik, listopad i grudzień). Rocznik V-ty Zeszyty 1, 2, 3, 4, 5 i 6-ty (za styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj i czerwiec).

Stosunek ilościowy referatów pomieszczonych w tem wydawnictwie w ciągu pięciu lat istnienia Towarzystwa i ich rozmiaru uwydatnia poniższe zestawienie:

Rok	Wydział I		Wydział II		Wydział III		Razem	
	komunikatów	stron	komunikatów	stron	komunikatów	stron	komunikatów	stron
I-szy	4	32	—	6	24	188	28	226
II-gi	13	90	13	199	49	349	75	638
III-ci	8	129	15	311	52	437	75	877
IV-ty	10	109	16	157	48	379	74	645
V-ty	8	71	9	152	54	672	71	895

2. **Sprawozdanie ze stanu i działalności Towarzystwa Naukowego za rok trzeci (od 1 lipca 1910 do 30 czerwca 1911 r.)** przedstawione przez Sekretarza T-wa na Zebraniu Ogólnem dnia 25 listopada 1910 r.). Warszawa 1910. Dodatek do IV-go rocznika Sprawozdań z posiedzeń T. N. W. 8-vo, str. 56.

3. Prace Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. (Dodatek do Sprawozdań z posiedzeń T. N. W.).

I Wydział językoznawstwa i literatury.

Kazimierz Nitsch. Z historii polskich rymów. Studium językowe. Warszawa 1912. 8-vo str. 58.

II Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Stanisław Poniatowski. O wpływie błędów obserwacyjnych na wskaźniki antropologiczne. Warszawa 1912. 8-vo str. 73.

Jan Jakubowski. Studya nad stosunkami narodowościowymi na Litwie przed Unią Lubelską. Warszawa. 8-vo str. IV+104.

III Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Maryan Eiger. Topografia zwojów nerwowych wewnętrzsercowych u świnki morskiej, myszy białej i człowieka. Warszawa 1911 (rycin 36). 8-vo str. 40.

3. Wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

III Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

Władysław Gorczyński. Materiały do poznania opadów w Królestwie Polskiem (okres 1901 — 1910) z dodatkiem o opadach w Warszawie (1803 — 1910) i w Jędrzejowie (1886 — 1905). Warszawa 1912. 8-vo str. XXVII + 157.

Edward Flatau. Migrena. Warszawa 1912 str. VI+313.

Zygmunt Wóycicki. Obrazy roślinności Królestwa Polskiego. Zeszyt I i Zeszyt II. Warszawa 1912. Zesz. I, str. niel. 30. Tab. X. Zesz. II, str. 36. Tabl. X.

W przygotowaniu i w druku są następujące wydawnictwa.

I Wydział językoznawstwa i literatury. Komisja historii literatury.

Materiały i opracowania do historii literatury i oświaty.

II Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Wł. Dzwonkowski. Wydział spraw zagranicznych za Stanisława Augusta.

Komisya historyczna.

Ignacy Tadeusz Baranowski. Księgi referendarskie.
Tom II.

Teodor Wierzbowski. Przywileje Starej Warszawy
1376—1772 (z funduszu im. J. T. ks. Lubomirskiego) na ukoń-
czeniu.

Jan K. Kochanowski. Kodeks dyplomatyczny Mazo-
wiecki.

Wł. Konopczyński. Dyaryusze Sejmowe. Tom II-gi.
Sejm 1746.

Jastrzębska. Dyaryusze Sejmowe. Tom III-ci.

St. Kutrzeba, St. Ptaszycki i Wł. Semkowiez.
Akty Unii Korony i Litwy. 1385—1570.

III Wydział nauk matematycznych i przyrodni-
czych.

Zygmunt Wóycicki. Obrazy roślinności Królestwa Pol-
skiego (d. c.).

Wł. Gorczyński. Materiały z zakresu meteorologii.

VII.

Biblioteka.

Biblioteka T-wa w okresie sprawozdawczym wzbogacona została nie tylko przez instytucje pozostające z T-wem w stosunku zamiany wydawnictw, (a wyliczone na str. 62—64) ale także przez licznych ofiarodawców prywatnych. Ważniejsze dary tej drugiej kategorii są następujące.

Panie: Wanda Chrzanowska, Zofia Śliwicka, Jadwiga Pawińska i p. Czesław Klarner, jako wykonawcy woli ś. p. Henryka Wohla, przekazali T-wu Naukowemu ceną jego bibliotekę przeważnie z zakresu historii, prawa i literatury polskiej, liczącą 4179 tomów. Biblioteka ta znajdowała się od czasu śmierci H. Wohla pod opieką p. Maryi Szlenkerowej.

Księgarnia Kon. Treptego nadesłała wszystkie wydane własnym nakładem dzieła i zobowiązała się nadsyłać je w przyszłości T-wu.

Pani Stanisławowa Markiewiczowa nadesłała 109 dzieł treści naukowej.

P. Paulina Grodzińska za pośrednictwem p. Ignacego Baranowskiego złożyła 30 dzieł z biblioteki Jakóba i Michała braci Lewińskich, p. S. Dickstein 74 dzieła treści radyologicznej z biblioteki po Mirosławie Kernbaumie, p. Alicya Hasfortowa komplet dzieł Wł. Spasowicza, p. Edw. Bogusławski 84 dzieła treści historycznej, p. Edwardowa Grabowska złożyła całą bibliotekę ś. p. Edwarda Grabowskiego przeważnie z zakresu historii literatury obcej (704 tomy), p. Wł. Rothert 157 tomów rozlicznej treści, p. Henryk Dobrzycki złożył 25 cennych i ozdobnych dzieł z historii, lite-

ratury i kultury, p. Piotr Maszyński przekazał T-wu bibliotekę po p. Sobockiej, p. Konstancya Białecka złożyła 704 tomów książek ze zbioru A. Białeckiego i p. Wacław Mayzel ofiarował T-wu kilkaset tomów dzieł lekarskich i przyrodniczych.

Nadto pojedyncze dary złożyli pp. J. J. Boguski, Br. Bouffał, Fel. Kucharzewski, Józ. Głowczewski, P. Grodzińska, Al. Kraushar, St. Markiewiczowa, Oxner. St. Podlewski, Rysz. Schönfeld, K. Stołyhwo. Dzięki powyższym darom biblioteka T-wa powiększyła się w roku sprawozdawczym o 6000 dzieł i liczy w chwili obecnej z górą 10000 tomów. Nadmienić tu należy, że niektóre dzieła jako nie kwalifikujące się do zbioru T-wa będą usunięte, skutkiem czego po ukończeniu katalogowania cyfra ta będzie zmniejszoną.

Latem 1911 r. urządzono z funduszu p. Al. Hasfortowej magazyn biblioteczny mogący pomieścić około 15000 tomów i czytelną obliczoną na 24 osób.

W roku sprawozdawczym bibliotekarz i członek Zarządu T-wa p. Teodor Dydyński z powodu choroby ustąpił z zajmowanych stanowisk w T-wie. Biblioteka więc znajdowała się do 15 marca 1911 r. pod wyłącznym kierownictwem sekretarza T-wa, który posiłkując się pomocą p. H. Drège, p. M. Kiślańskiej p. M. Kuczyńskiego i W. Rymkiewicza jako pracowników bibliotecznych (z których dwaj ostatni pełnili te obowiązki bezpłatnie) — zaprowadził katalog kartkowy i inwentarz biblioteczny. W dniu 1 lipca b. r. katalog był doprowadzony do № 2500 inwentarzewego.

Dn. 15 maja 1912 r. Zarząd mianował p. Eugeniusza Sokołowskiego, pełniącym obowiązki bibliotekarza. Podjął się on sprawowania czynności bibliotekarza bezpłatnie. Opracowany został poniżej podany regulamin korzystania z biblioteki, przepisy korzystania z biblioteki i instrukcja dla czynności bibliotecznych

P. Eugeniusz Sokołowski ukończył uniwersytet w Marburgu w 1910 r. ze stopniem doktora filozofii i magistra nauk wyzwolonych po obronie rozprawy na temat „Krakau im 14 Jahrhundert. Ein Beitrag zur Geschichte des Magdeburger Rechts in Polen“. Poczem odbył studia bibliotekonomiczne w „Institut International de Bibliographie“ w Brukselli i obronił rozprawę p. t. „Essai sur l'application de la classification décimale à l'histoire dans la bibliothéconomie“.

na bieżące półrocze przewidująca prowadzenie w d. c. inwentarza i katalogu kartkowego oraz zaprowadzenie: katalogu rzeczowego według systemu Dewey'a i księgi darów.

Regulamin biblioteki T. N. W.

Zatwierdzony przez Zarząd T. N. W. 16 maja 1912 r.

§ 1. Zbiory biblioteczne T. N. W. są dostępne tylko dla członków T. N. W. w czytelni T. N. W. przy zachowaniu przepisów korzystania z biblioteki, przez bibliotekarza zaprojektowanych, a przez Zarząd zatwierdzonych.

§ 2. Kierownikiem biblioteki i czytelni T. N. W., odpowiedzialnym przed Zarządem jest bibliotekarz, przez sekretarza gen. T. N. W. zaproponowany, a przez Zarząd T. N. W. na stanowisku tym zatwierdzony.

§ 3. Bibliotekarz winien się stosować do regulaminu bibliotecznego oraz umowy, z nim przez Zarząd T. N. W. zawartej.

§ 4. Bibliotekarz ma prawo za zgodą Zarządu przybrać sobie płatnych (lub bezpłatnych) pomocników w granicach przyznanego mu budżetu; jest za ich czynności odpowiedzialnym wobec Zarządu. O zmianach personelu zawiadamia Zarząd T. N. W.

§ 5. Na wypadek choroby lub wyjazdu dłuższego bibliotekarza, Zarząd na jego propozycję, przedstawioną przez Sekretarza gen., mianuje zastępcę czasowego.

§ 6. Obowiązki bibliotekarza są następujące:

- a) stosowanie się do instrukcyi każdorocznie opracowywanej przez bibliotekarza, aprobowanej przez komitet biblioteczny i przez Zarząd zatwierdzonej.
- b) utrzymywanie w należytych porządku magazynów i katalogów bibliotecznych oraz ciągle dopełnianie wszystkich trzech katalogów bibliotecznych.
- c) dostarczanie sekretarzowi gen. sprawozdania rocznego (od 1 lipca do 30 czerwca) z czynności bibliotecznych przed datą 1 września.

§ 7. Celem kontroli nad stanem biblioteki ustanawia się Komitet Biblioteczny stały, którego zadaniem jest przynajmniej dwa

razy na rok odbywanie posiedzeń, w celu ustanowienia programu czynności bibliotecznych.

§ 8. Do komitetu bibliotecznego należą: sekretarz generalny, trzech przewodniczący wydziałów i bibliotekarz. Przewodniczy sekretarz gen., prowadzi protokół bibliotekarz. Do komitetu wejść mogą kierownicy tych pracowni, które posiadają biblioteki w swoich pracowniach.

Przepisy korzystania z biblioteki T. N. W.

Zatwierdzone przez Zarząd T. N. W. 15 maja 1912.

§ 1. W myśl § 1 Regulaminu Bibliotecznego zbiory biblioteczne T. N. W. są dostępne tylko dla członków T. N. W.

§ 2. Czytelnia biblioteczna T. N. W. jest otwarta w dni powszednie od godz. 11 do 1 i od 6 do 8 wieczorem z wyjątkiem ferii letnich (1 lipiec do 30 września) i ferii świątecznych (20 grudnia do 7 stycznia, tydzień przed i po Wielkanocy).

§ 3. Osoba, żądająca książki, winna wypełnić formularz i korzystać natychmiast z dzieła w czytelni.

§ 4. Biblioteka podręczna oraz czasopisma, umieszczone w czytelni, są dostępne, bez wypełnienia formularza, lecz z obowiązkiem położenia na właściwym miejscu i z zastrzeżeniem, że w żadnym wypadku wypożyczone być nie mogą.

§ 5. Osoby, pragnące wypożyczyć książki z biblioteki T. N. W., winny:

- a) nazajutrz po wypełnieniu „formularza zażądania“ zwrócić się do bibliotekarza;
- b) wypełnić kwit z księgi sznurowej i zobowiązać się do zwrotu książki w ciągu miesiąca, na wypadek swego wyjazdu z Warszawy i na każde zażądanie bibliotekarza.
- c) przyjąć na siebie odpowiedzialność pieniężną za wszelkie uszkodzenia lub zgubienie książki.

§ 6. Książki nie mogą być wypożyczane po za obręb Warszawy, bez stosownej w tej mierze uchwały Zarządu.

§ 7. Książki, uznane przez bibliotekarza za rzadkości bibliograficzne, nie mogą być wypożyczane bez uchwały Zarządu.

§ 8. Jedna osoba nie może wypożyczyć więcej nad 10 tomów.

§ 9. W czytelnicy głośne rozmowy nie są dozwolone.

§ 10. Czytelnicy, nie mają prawa robić żadnych znaków i notat na książkach.

§ 11. Osoby, pragnące korzystać nazajutrz z udzielonych im książek, winne zawiadomić o tym bibliotekarza.

VIII.

SPRAWOZDANIE KASOWE

Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

za rok 1911.

PRZYCHÓD

Rachunek przycho

	Ruble	k.	Ruble	k.
Pozostałość z dnia 31 grudnia 1910 r.			22435	21
Wkład jednorazowy (Wykaz Szczegółowy 1)	200	—		
Składki członków (W. S. 2)	510	—		
Naddatki członków (W. S. 3).	479	—		
Ofiary na cele ogólne (W. S. 4)	7735	—		
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	96	36	9020	36
Ofiary na fundusze wieczyste:				
im. B. i A. z Pohoskich Bernerów (Wykaz kapitałów I, 1).	50000	—		
im. W. Kropiwnickiego (W. K. I 3)	10000	—	60000	—
Ofiary na f. Instytutu Biologicznego (W. K. II)			37795	74
Ofiary na fundusze specjalne:				
Wydziału II (W. K. III, 2)	5200	—		
„ III (W. K. III, 3)	150	—		
Komisji Historycznej (W. K. III, 4)	231	—		
Biblioteczny (W. K. III, 6)	1000	—	6581	—
Procenty na fundusz nagrodowy im. Ad. Krasieńskiego (W. K. IV, 2)			384	76
Ofiary i procenty na fundusze wydawnictw:				
J. T. Lubomirskiego (W. K. V, 1)	11834	86		
„Źródła dziejowe“ (W. K. V, 2).	1055	23		
„Teki Pawieńskiego“ (W. K. V, 3)	123	22	13013	31
Fundusz Administracji Domu № 5258 (W. K. VII)			6569	27
Procenty na fundusz obrotowy (W. K. VIII)			1795	72
			<u>157595</u>	<u>37</u>

dów i rozchodów.

ROZCHÓD

	Ruble	k.	Ruble	k.
Utrzymanie biura.	874	—		
Urządzenie lokalu	2552	22		
Pensye	856	—		
Wydawnictwo „Sprawozdań“ i „Prac“ za r. 1910	1095	72		
Wydawnictwo „Sprawozdań“ i „Prac“ za r. 1911	2240	16		
Wydatki Wydziału II (Komisya Antropolo- giczna)	18	17		
Wydatki Wydziału III (p. Z. Wóycickiemu na badanie florystyczne.	150	—	7786	27
Z Funduszu Instytu Biologicznego (Wykaz Kapitałów II)	783	11		
Z funduszu Wydziału I (W. K. III, 1) . . .	282	55		
„ Komisji Historycznej (W. K. III, 4)	50	—		
„ Monografii Potockiego (W. K. III, 5)	250	—		
„ Bibliotecznego (W. K. III, 6) . .	1077	92		
„ J. T. Lubomirskiego (W. K. V. 1),	1680	—		
„ „Źródła Dziejowe“ (W. K. V, 2) .	300	—	4423	58
„ Administracji Domu № 5258 (W. K. VII)			5048	78
Pozostałość w dniu 31 grudnia 1191 r. . . .			140336	74
			157595	37

WYKAZY SZCZEGÓŁOWE.

1. Wkład jednorazowy.

p. Władysław Rothert rb. 200

2. Składki członków.

Za rok 1909.

p. Sosnowski J. rb. 10

Za rok 1910.

„ Banachiewicz T. rb. 10
 „ Biernacki W. 10
 „ Bouffał Br. 10
 „ Gorczyński Wł. 10
 „ Grabowski Ed. 10
 „ Handelsman M. 10
 „ Jabłonowski W. 10
 „ Korbut G. 10
 „ Lutostański K. 10
 „ Radziszewski H. 10
 „ Stołyhwo K. 10
 „ Zdziechowski M. 10 rb. 120

Za rok 1911.

„ Banachiewicz T. rb. 10
 „ Biernacki W. 10
 „ Boguski J. J. 10
 „ Bogusławski E. 10
 „ Bouffał B. 10
 „ Brudziński J. 10
 „ Chodyński St. ks. 10
 „ Chlebowski Br. 10
 „ Danielewicz Bol. 10
 „ Dydyński T. 10
 Do przeniesienia. rb. 100 rb. 130

Z przeniesienia rb. 100 rb. 130

p. Dziewulski Wł. „ 10
 „ Goldflam S. 10
 „ Holewiński Wł. „ 10
 „ Jabłonowski A. „ 10
 „ Jakowski M. 10
 „ Janowski W. 10
 „ Kamocki W. 10
 „ Korbut G. 10
 „ Kosiński J. 10
 „ Kowalczyk J. 10
 „ Kryński A. A. „ 10
 „ Kucharzewski F. „ 10
 „ Landau A. 10
 „ Loth E. 10
 „ Majewski E. 10
 „ Mayzel W. 10
 „ Méyet L. 10
 „ Rejchman M. 10
 „ Rowiński M. 10
 „ Siemieński J. 10
 „ Sokołowski A. „ 10
 „ Smoleński W. 10
 „ Struve H. 10
 „ Suligowski A. „ 10
 „ Świącicki J. A. „ 10
 „ Thugutt St. 10
 „ Wierzbowski T. „ 10
 „ Wóycicki Z. 10 rb. 380

Razem rb. 510

3. Naddatki członków.

p. Banachiewicz T.	rb. 30	Z przeniesienia	rb. 204
„ Chodyński St. ks.	40	p. Kosiński J.	15
„ Goldflam S.	15	„ Kucharzewski F.	90
„ Jakowski M.	15	„ Majewski E.	140
„ Janowski W.	90	„ Méyet L.	10
„ Kamocki W.	10	„ Rejchman M.	15
„ Korbut G.	4	„ Rowiński M.	5
Do przeniesienia	rb. 204	Razem	rb. 479

4. Ofiary na cele ogólne.

p. Babski Feliks	rb. 10 k. —
„ Belza Stanisław	100 „ —
Cukrownia Brodecka	200 „ —
p. Dziewulska Stefanowa	157 „ 20
„ Hryniewiecki Bolesław	10 „ —
„ Jarnuszkiewiczowa Marya	3000 „ —
„ Kiślański Władysław	1000 „ —
„ Kraushar Aleksander	500 „ —
„ Lewy M.	10 „ —
„ Maasowa Leontyna	13 „ —
Ofycjaliści dóbr Józefa hr. Potockiego	1054 „ 20
p. Popiel	10 „ —
Pracownicy zakł. hutn. Nikopol-Mariupol	55 „ —
p. Rakowski Floryan	500 „ —
„ Rosenblumowa Amelia	50 „ —
Uczennice kl. VI pensyi p. Sikorskiej	15 „ 60
Warsz. Tow. Ubezpieczeń od ognia	750 „ —
p. Winarski Wł.	300 „ —
Razem	rb. 7735 k. —

WYKAZ KAPITAŁÓW.

I. Fundusze wieczyste.

1. Fundusz im. Roberta i Aleksandry z Pohoskich Bernerów.

Ofiarowane przez p. Zofię Klugową 27 kwietnia 1911 r., $4\frac{1}{2}\%$
 Listy Zastawne Ziemskie Rb. 50000, złożone zostały w Banku
 Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 20295/11849.

Procenty od tego funduszu Rb. 2137 k. 50 zaliczone zostały w połowie Rb. 1068 k. 74 na fundusz obrotowy a w drugiej połowie Rb. 1068 k. 76 na fundusz Instytutu Biologicznego.

2. *Fundusz im. Adama hr. Krasińskiego.*

Wniesione 25 listopada 1909 r. przez ks. Seweryna Czetwyńskiego, zebrane przezeń, 4% Listy Zastawne Ziemskie Rb. 10000, złożone zostały w Banku Handlowym, za kwitem depozytowym № 19068/11849.

Procenty od tego funduszu w kwocie Rb. 427 k. 50, po porączeniu 10% t. j. Rb. 42 k. 74 na fundusz obrotowy, zaliczone zostały na fundusz nagrodowy im. Adama hr. Krasińskiego.

3. *Fundusz im. Witolda Kropiwnickiego.*

Ofiarowane przez p. Stanisławową Kropiwnicką 28 listopada 1911 r. 10% Listy Zastawne m. Warszawy Rb. 10000, złożone zostały w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 20866/11849.

II. Fundusz Instytutu Biologicznego.

W ciągu r. 1911 wpłynęły ofiary:

p. Baranowski Ignacy	Rb. 3000 k. —
„ Bezimienny (przez p. Edwarda Natansona)	„ 5000 „ —
„ Białostocki dr.	„ 10 „ —
„ Bieliński Ryszard	„ 61 „ 40
„ Bukowiński Alfons (1500 rb. 4 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ L. Z. Z.)	„ 1374 „ —
„ Chełchowski Kazimierz (500 rb. 5 $\frac{0}{0}$ L. Z. M.)	„ 487 „ —
„ Chybezyński Ludwik	„ 300 „ —
„ Dmochowski Zdzisław.	„ 1000 „ —
„ Ehrlich Bracia	„ 10 „ —
„ Flatau Edward	„ 1000 „ —
„ Glezmer Stanisław	„ 500 „ —
„ Jakowski Stefan Maryan.	„ 100 „ —
„ Janowski Władysław	„ 1000 „ —
„ Kalinowski i Przepiórkowski	„ 500 „ —
„ Karpiński Franciszek	„ 1000 „ —
„ Landstein Ignacy	„ 200 „ —
„ Łopaciński Euzebiusz	„ 100 „ —
„ Maasowa Leontyna.	„ 10 „ —
„ Malinowski Feliks	„ 25 „ —
„ Natanson Edward	„ 1000 „ —
Do przeniesienia.	Rb. 16677 k. 40

	Z przeniesienia	Rb. 16677 k. 40
p. Orzeszko W.	"	25 " —
" Palmirski Władysław	"	1000 " —
" Pawłowski Józef	"	500 " —
" Rejchman Mikołaj	"	1000 " —
" Sawicki Bronisław	"	200 " —
" Scheibler Karol	"	10000 " —
" Silberstein M.	"	1000 " —
Szpital Starozakonnyoh (p. d-ra Szwajcera)	"	1300 " —
p. Szuch Stanisław	"	100 " —
Towarzystwo Lekarzy gub. Lubelskiej	"	100 " —
Towarzystwo Lekarskie gub. Siedleckiej	"	100 " —
"Trawniki" cukrownia	"	150 " —
p. Tryjarski	"	52 " —
Urzednicy Kasy Przemyslowców	"	110 " 50
Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla	"	2400 " —
p. Watraszewski Ksawery	"	100 " —
" Wojciechowski Stanisław	"	100 " —
" Wołyń" Tow. Akc. fabr. cementu	"	100 " —
p. Zawadzki Józef na pracownię antropologiczną	"	8 " 10
"Zdrowie" Zakład chirurg.-ginekologiczny	"	100 " —
p. Zieliński A.	"	50 " —
" Zieliński Edward	"	1000 " —

W ciągu r. 1911 wpłynęły procenty:

Półowa procentu od fund. im. Bernerów rb. 1068 k. 76

5% z rach. Banku Handl. Nr. 695 734 " 28

Razem rb. 1803 k. 04

strącono 10% na fund. obrotowy 180 „ 30 rb. 1622 k. 74

rb. 37795 k. 74

Wydano na urządzenia „ 783 „ 11

Pozostałość rb. 37012 k. 63

pomieszczoną jest w złożonych na lokacyi w Banku Handlowym, za kwitem depozytowym Nr. 55733/416 Rb. 25000 i na rachunku przekazowym Nr. 695, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło Rb. 11790 k. 01.

III. Fundusze specjalne.

1. Fundusz Wydziału I.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił . . .	Rb.	800 k. —
Wyplacono prof. Al. Brücknerowi	„	282 „ 55
Pozostaje na rok 1912	„	<u>517 k. 45</u>

2. Fundusz Wydziału II.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił . . .	Rb.	300 k. —
W ciągu r. 1911 wpłynęły ofiary:		
p. Popławski August	Rb.	5000
„ Goldstein (na wydaw. prawn.)	„	200 „ 5200 „ —
Pozostaje na r. 1912	Rb.	<u>5500 k. —</u>

3. Fundusz Wydziału III.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił . . .	Rb.	25 k. —
W r. 1911 wniósł ofiarę p. Władysław Janowski . . .	„	150 „ —
Pozostaje na r. 1912	<u>Rb.</u>	<u>175 k. —</u>

4. Fundusz Komisji Historycznej.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił . . .	Rb.	501 k. —
W ciągu 1911 r. wnieśli ofiary:		
p. Fabiani Cels	Rb.	50
„ Powichrowski Włodzimierz	„	75
„ Strumiłło Kazimier	„	50
„ Woyde Aleksander	„	6
„ Życki Edward	„	50
Razem	Rb.	<u>231 k. —</u>
Wyplacono p. St. Krzemińskiemu	„	50 „ —
Pozostaje na r. 1912	<u>Rb.</u>	<u>682 k. —</u>

5. Fundusz wyd. „Monografii Potockiego“.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił . . .	Rb.	250 k. —
W ciągu r. 1911 wydatkowano	„	<u>250 „ —</u>

6. Fundusz Biblioteczny.

W r. 1911 p. Alicya Hasfortowa złożyła	Rb.	1000 k. —
Na urządzenie biblioteki wydano	„	<u>1077 „ 92</u>
Niedobór	Rb.	77 k. 92 pokryto tymczasowo z funduszu obrotowego.

IV. Fundusze nagrodowe.

1. Ofiara prof. Ig. Baranowskiego.

Według poprzedniego sprawozdania wynosiła Rb. 3000 k. — i mieści się w sumie Rb. 3300 złożonej na lokacyi w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 42491/416.

2. Procenty od fund. Ad. hr. Krasieńskiego.

Według poprzedniego sprawozdania wynosiły Rb. 477 k. 13

W r. 1911 wpłynęło procentów Rb. 427 k. 50

po potrąceniu 10⁰/₀ na fund. obrotowy . 42 „ 74 „ 384 „ 76

Pozostaje na r. 1912 . . . Rb. 961 k. 89

pomieszczone w Banku Handlowym na rachunku przekazowym Nr. 52, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło Rb. 801 k. 49.

Procenty od tego funduszu za r. 1911 w kwocie rb. 31 k. 97 zaliczone zostały do funduszu obrotowego.

V. Fundusze wydawnictw.

1. Fundusz. im. J. T. ks. Lubomirskiego.

W ciągu 1911 r. wnieśli ofiary:

p. Baranowski Ignacy Rb. 500 k. —

„ Chrzanowski Ignacy „ 250 „ —

„ Dziewulski Stefan „ 500 „ —

„ Ostrowski Józef „ 200 „ —

„ Ostrowski Robert. . . . „ 100 „ —

Towarzystwo Kredyt. m. Warsz. „ 10000 „ — Rb. 11550 k. —

Proc. z rach. Nr. 327 w Bank. Handl. Rb. 316 k. 51

po potrąceniu 10⁰/₀ na fund. obrot. „ 31 „ 65 Rb. 286 „ 86

Razem . . . Rb. 11834 k. 86

Wyplacono p. J. Kochanowskiemu „ 1680 „ —

Pozostaje na r. 1912 Rb. 10154 k. 86

pomieszczone na lokacyi w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 55734/416 rb. 7000 i na rachunku przekazowym Nr. 357, którego saldo w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 3215 k. 26.

2. *Fundusz wydawnictwa „Źródła Dziejowe“.*

Według poprzedniego sprawozdania wynosił Rb. 792 k. 60
w ciągu r. 1911 wpłynęło:

Zebrane przez p. Al. Jabłonowskiego Rb. 1000 k. —
Procenty 67 „ 60 „ 1067 „ 60
Razem Rb. 1860 k. 20

Podniesione przez p. Al. Jabło-
nowskiego Rb. 300 k. —
10% od dochodu za lata 1910
i 1911 zapisano na fundusz
obrotowy „ 12 „ 37 „ 312 „ 37
Pozostaje na rok 1912 Rb. 1547 k. 83

Fundusz ten pomieszczony jest na rachunku przekazowym
w domu S. Natanson i Synowie.

Saldo tego rachunku w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 1560 k. 20.

3. *Fundusz wydawnictwa „Teki Pawińskiego“.*

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 3224 k. 25
W r. 1911 wpłynęły proc. Rb. 153 k. 15

10% od dochodu za lata 1910
i 1911 zapisano na fundusz obro-
towy „ 29 „ 93 „ 123 „ 22
Pozostaje na r. 1912 Rb. 3347 k. 47

Fundusz ten pomieszczony jest na rachunku przekazowym
w domu S. Natanson i Synowie.

Saldo tego rachunku w dn. 31 grudnia wynosiło rb. 3377 k. 40.

VI. Fundusz zasobowy.

Według sprawozdania poprzedniego fundusz ten stanowiący
połowę wkładów jednorazowych członków rzeczywistych pp. Ign.
Baranowskiego, Ig. Chrzanowskiego, S. Dicksteina i Ad. hr. Kra-
sińskiego wynosił Rb. 400

W r. 1911 wpłynęła na ten fundusz połowa
wkładu jednorazowego p. Wł. Rotherta „ 100
Pozostaje Rb. 500

Fundusz ten pomieszczony jest w 5% Liście Zastawnym Miejskim rb. 500, nabytym za rb. 487 i złożonym w Banku Handlowym za kwitem depozytowym Nr. 20383/11849.

Procent od tego funduszu w kwocie Rb. 11 k. 87 zaliczony został do funduszu obrotowego.

VII. Fundusz administracji domu № 5258.

W ciągu r. 1911 wynosiły:

dochody	Rb. 6569 k. 27
wydatki	„ 5048 „ 78

Pozostaje na r. 1912 . . .	<u>Rb. 1520 k. 49</u>
----------------------------	-----------------------

VIII. Fundusz obrotowy.

Według sprawozdania poprzedniego wynosił Rb. 2565 k. 23

W r. 1911 wpłynęły: wkład jednorazowy, składki, naddatki, ofiary i prenum. Rb. 9020 k. 36

Odpisano na fundusz zasobowy połowę wkładu jednorazowego „ 100 „ — „ 8820 „ 36

Procenty z fund. Bernerów . . . Rb. 1068 k. 74

„ fund. nagr. Ad. Krasin-
skiego „ 31 „ 98

Procenty fund. zasobowego. . . „ 11 „ 87

10% z fund. im. Ad. Krasin-
skiego. „ 42 „ 64

„ „ Instyt. Biologicznego. „ 180 „ 30

„ im. J. T. Lubomirskiego . . „ 31 „ 65

„ „Źródła Dziejowe“ „ 12 „ 37

„ „Teki Pawińskiego“ „ 29 „ 93

Procenty od fund. obrotowego . . „ 386 „ 14 „ 1795 „ 72

Rb. 13281 k. 31

Wydano na biuro, urządzenie lokalu, pensye, wy-

dawnictwa, wydziały „ 7786 „ 27

Rb. 5495 k. 04

Niedobór fund. bibliotecznego „ 77 „ 92

Pozostaje na r. 1912 . . „ 5417 „ 12

Odsyłacze do Wykazu Kapitałów		Ruble	k.	Ruble	k.
I. Papiery procentowe w Banku Handlowym.					
(I 1)	4 ¹ / ₂ % List. Zast. Ziemsk. rb. 50000 f. Bernerów dowodu Nr. 20295	50000	—		
(I 2)	4 ¹ / ₂ % List. Zast. Ziemsk. rb. 10000 f. im. Ad. Krasieńskiego dow. Nr. 19068	10000	—		
(I 3)	5% List. Zast. Miejsk. rb. 10000 f. im. W. Kropiwnickiego dow. Nr. 20866	10000	—		
(VI)	5% List. Zast. Miejsk. rb. 500 f. zasob. № 20383.	487	—	70487	—
II. Lokacje 5¹/₂% w Banku Handlowym.					
(II)	Lokacya z f. Instytutu Biologicznego dow. Nr. 55733.	25000	—		
(V 1)	Lok. z f. J. T. Lubomirskiego dow. Nr. 55734	7000	—		
(IV 1)	Lokacya z f. ofiary prof. I. Baranowskiego dow. Nr. 42491	3300	—		
(III, VIII)	Lok. z f. obrotowego i specjalnych Nr. 45967	2000	—		
(III, VIII)	Lokacya z f. obrotow. i specjalnych Nr. 55732	6000	—	43300	—
III. Rachunki przekazowe w Banku Handlowym.					
(II)	Rachunek Instytutu Biologicznego Nr. 695.	11790	91		
(II 2)	Rachunek procentów od f. im. A. Krasieńskiego Nr. 52.	801	49		
(V 1)	Rachunek wyd. J. T. Lubomirskiego Nr. 327	3215	26		
(III, VIII)	Rachunek f. obrotowego i specjalnych Nr. 741.	5564	18	21371	84
IV. Rachunek przekazowy w Domu S. Natanson i S-wie.					
(V, 2)	Rachunek wyd. „Źródła Dziejowe“	1560	20		
(V, 3)	Rachunek wyd. „Teki Pawińskiego“	3377	40	4937	60
V. Kasa.					
	U skarbnika	94	47		
	U urzędnika biura	145	83	240	30
				140336	74

1) Szacunek nieruchomości № 5258 oraz ruchomości Towarzystwa, nie objęty

Sekretarz generalny

Franciszek Pułaski.

Członek Zarządu Skarbnik

Feliks Kucharzewski.

	Ruble	k.	Ruble	k.
I. Fundusze wieczyste.				
1. Fundusz im. R. i A. Bernerów	50000	—		
2. Fundusz im. Adama Krasińskiego	10000	—		
3. Fundusz im. Witolda Kropiwnickiego	10000	—	70000	—
II Fundusz Instytutu Biologicznego			37012	63
III. Fundusze specjalne.				
1. Wydziału I	517	45		
2. Wydziału II	5500	—		
3. Wydziału III.	175	—		
4. Komisji Historycznej.	682	—	6874	45
IV. Fundusze nagrodowe.				
1. Ofiara prof. Ig. Baranowskiego	3000	—		
2. Procenty od f. im. Ad. Krasińskiego.	961	89	3961	89
V. Fundusze wydawnictw.				
1. J. T. Lubomirskiego	10154	86		
2. „Źródła Dziejowe“	1547	83		
3. „Teki Pawińskiego“	3347	47	15090	16
VI. Fundusz zasobowy			500	—
VII. Fundusz adm. domu № 5258			1520	49
VIII. Fundusz obrotowy			5417	12
			<u>140336</u>	<u>74</u>

powyższym bilansem, wprowadzony będzie do sprawozdania rachunkowego za r. 1912.

Warszawa dnia 2 Lutego 1912 r.

Komisya Rewizyjna

Ign. Baranowski.

A. Sokołowski.

B. Danielewicz.

J. A. Świącicki.

DOCHODY

Budżet tymczasowy

	Ruble	kop.
Składki członków	500	—
Naddatki członków	400	—
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	100	—
Z funduszu Instytutu Biologicznego	10090	—
„ Wydziału II-go	2000	—
Procenty	1500	—
Niedobór do pokrycia z funduszu obrotowego	8863	—
	23463	—

na rok 1912.

WYDATKI

	Ruble	kop.
Utrzymanie biura	1000	—
Inwentarz biblioteki i ruchomości	800	—
Pensye biura T. N. W.	910	—
„ Instytutu Biologicznego.	90	—
Wydział II Komisya Historyczna	213	—
„ II Gabinet paleograficzny	600	—
„ III Komisya Meteorologiczna.	750	—
Wydawnictwa T. N. W.	3800	—
„ Wydziału II-go	2000	—
Wydatki instalacyjne Instytutu Biologicznego	5000	—
Utrzymanie pracowni antropologicznej	800	—
„ „ neuro-biologicznej	2000	—
„ „ zoologicznej.	1000	—
„ „ mineralogicznej	1000	—
„ „ chirurgii doświadczalnej	1000	—
„ „ patologii „	500	—
„ „ promieniotwórczej	2000	—
	23463	—

IX.

Posiedzenie publiczne

25 listopada 1912 r.

1.

Zagajenie Protpektora T. N. W. Józefa hr. Potockiego.

Po raz drugi mam zaszczyt, z tytułu mego stanowiska, jako protektor Tow. naukowego warszawskiego, zagać ogólne jego zebranie i dziękuje wam łaskawe panie i szanowni panowie, żeście na nie przybyć i waszą obecnością zaszczycić je raczyli.

W roku ubiegłym, z tego miejsca, zapowiadałem nasz zamiar utworzenia całego szereu instytutów i pracowni naukowych. Dziś z głębokiem zadowoleniem powiedzieć wam mogę, że pracownie te, w tym gmachu umieszczone, są w przededniu ich otwarcia i w niedalekiej bardzo przyszłości funkcjonować poczną. Ale zanim przejdę do dalszego omówienia prac Tow. Naukowego w ciągu ubiegłego okresu, których rezultat szczegółowy streści p. sekretarz generalny, zaznaczyć muszę z uczuciem głębokiego wzruszenia, że dzień dzisiejszy jest nietylko świętem dorocznem Tow. Naukowego, ale przede wszystkim uroczystością półwiekowej rocznicy założenia Szkoły Głównej warszawskiej.

W tym nowym przybytku nauki rodzimej witam więc nietylko gości Tow. Naukowego, ale przede wszystkim czcigodnych przedstawicieli wszechnicy warszawskiej, która, aczkolwiek krótko istniała, jednak promieniowała tak jasnym światłem, że jego odblaski do dziś dnia trwają i niezatarty ślad i wpływ pozostawiły w rozwoju kulturalnym naszego narodu.

Zbieg dat rocznego zebrania i waszej rocznicy nie jest przypadkowy; organizatorzy dzisiejszego posiedzenia obrali tę datę jako symbol związku usiłowań waszych i naszych na polu rodzimej nauki. A w tej chwili, kiedy stajemy przed sobą, dwa pokolenia, jednym hołdujące ideom, w zbrataniu myśli naszej jest coś więcej niż rzewne wspomnienia z umiłowania przeszłości płynące.

Rodzą się poważne refleksye, stają przed oczyma dobrze wam pamiętne postacie, nie tylko jako wspomnienia, ale i jako napomnienia, postacie Wielopolskiego, Mianowskiego, Krzywickiego. Margrabia Wielopolski z głębokim rozumem męża stanu i wielkiego kraju obywatela postanawia założenie Szkoły Głównej, przy której, jak się wyrażał, miało wydodrzczyć społeczeństwo nasze. Mianowski wita was mową płomienną, która nosi w sobie tradycyę twórczej Kaźmierzowskiej epoki i polskiego renesansu a jest pełną miłości i troski o klejnot swojskiej nauki. Krzywicki wreszcie w mowie do profesorów wyraża myśl głęboką i trafną, że należy wszczepiać w schorzałe społeczeństwo pojęcie prawa porządku zaczerpnięte przez naukę z tajemnic bytu.

Oto twórcy Szkoły Głównej, a za nimi staje w pamięci szereg mistrzów waszych, nauczycieli oddanych, którzy światło wiedzy i moc charakteru zaczerpnęli w dawniej zagasłych, potężniejszych ogniskach, jak Wilno i Krzemieniec,—a za tymi, w oddali, jaśnieje jeszcze liczniejszy poczet mężów nieśmiertelnych Stanisławowskiej epoki, którzy, służąc nauce, nakreślili trafny kierunek wykolejnemu narodowi: Czacki, Staszyc, Potockcy, Śniadeccy...

Liczny ich poczet, a łańcuch nieprzerwany wyrażonych przez nich umiłowań nauki jest krzepiacem ducha stwierdzeniem ciągłości szczytnych tradycyj narodowych. W tej ciągłości widzimy zadatek naszego rozwoju kulturalnego, podobnie jak go widział przed stu laty Stan. Potocki, gdy mówił: „Chwała naszego narodu i obywatelstwo jego w świecie cywilizowanym przeważnie od rozwoju nauki zawisła“.

Tu pozwalam sobie wyznać, że czuję się szczególnie zaszczyconym, iż danem mi jest łączyć się z wami w dniu dzisiejszym w uczuciach czci i uwielbienia dla naukowych tradycyi naszej ojczyzny, a zarazem jestem szczęśliwy, że wierny nakazom mego rodu, którym służył mój pradziad Stanisław jako minister oświaty,

a mój ojciec jako protektor Akademii Umiejętności w Krakowie, znajduję się tu dziś w waszem gronie dostojnem.

Za wielki zaszczyt sobie poczytuję, że przemawiam w imieniu wysokiej instytucji naukowej, która jest widomem świadectwem, że posiew, który nieśliście od poprzedników waszych, nie pozostał płonny. Młodem jest towarzystwo nasze, w trudnych powstało warunkach, lecz dorobek, jaki dotąd przyniosło do skarbnicy ogólnej wiedzy na chwałę rodzimej nauki, jest stosunkowo do środków poważny. Rok ubiegły zaznaczył się szczególnie znacznym dorobkiem. Jak wspomniałem na wstępie mego przemówienia, zdołaliśmy zapoczątkowane uprzednio doniosłe prace w zakresie nauk przyrodniczych w życie wprowadzić i oddać urządzone w tym gmachu pracownie naukowe do użytku grona uczonych pracowników; przedewszystkiem zaś uważam sobie za miły obowiązek zaznaczyć, że udało się nam na skutek osobistej interwencji, wysłanej w tym celu do Paryża przez zarząd T. N. delegacyi, w której miałem zaszczyt wziąć udział, uprosić wszechświatowej sławy rodaczkę naszą, panią Curie-Skłodowską, aby raczyła wziąć pod swój kierunek i udzielić nam swego spółpracownictwa w instalacji i prowadzeniu pracowni radiologicznej, która już w murach tego gmachu jest w trakcie urządzenia i w ciągu bieżącego roku po przyjeździe p. Curie do Warszawy w życie wprowadzoną zostanie.

Dodatni ten rezultat ogólny, który stwierdzam z radością, jest owocem z jednej strony, pełnej poświęcenia pracy mężów wchodzących w skład tego uczonego zgromadzenia, z drugiej zaś, owocem ofiarności społeczeństwa naszego, które, aczkolwiek nękanie elementarnymi potrzebami i troskami o byt i życie, nie zapomina o potrzebach ducha i dążąc do rozwoju rodzimej nauki, potrafi zawsze hojną ręką szafować szczodre dary na utworzenie podstawy dla celów cywilizacji i kultury.

Otwierając drugie publiczne posiedzenie Tow. Naukowego Warszawskiego niech mi wolno będzie, na zakończenie słów moich, zwrócić się do was panowie, wychowańcy Almae Matris Varsoviensis i wyrazić wam uznanie i wdzięczność, bo jeżeli Tow. Naukowe istnieje, to wasza w tem zasługa, którzyście gorącą miłość i cześć dla rodzimej nauki w sobie zachować i w innych wzniecić potrafili.

Sprawozdanie sekretarza generalnego Franciszka Pułaskiego z działalności T. N. W. za rok 1911/12.

Przemawiając na tem miejscu przed rokiem, miałem zaszczyt złożyć sprawozdanie z działalności naukowej T-wa za okres czteroletni od założenia tej instytucji. Poruszyłem wówczas zasadnicze myśli o znaczeniu rodzimej nauki w kulturalnym rozwoju społeczeństw, i o stwierdzonej u nas w ciągu wieków, zarówno zwyciężkich jakoteż klęskowych, dążności do tworzenia ognisk rodzimej nauki,—dążności, która jako nic złota i przewodnia, snuje się przez pasmo naszych dziejów od Kazimierzowej fundacyi, przez złoty wiek Zygmuntów, epokę Stanisławowską, aż do porozbiorowych nieszczęść i po dzień dzisiejszy.

My, jako Towarzystwo Naukowe — jesteśmy tej żywotnej dążności widowym świadectwem. A że jesteśmy, że rozwijamy działalność naukową, choć nam przychodzi iść drogą trutną, mizerną, wśród anormalnych warunków pracy nieraz zawodną, że postępujemy naprzód silni mocnem postanowieniem i poczuciem obowiązku, że przynosimy nasz dorobek do ogólnoludzkiej skarbnicy wiedzy, dorobek cięższym trudem, niż u innych społeczeństw zdobywamy — nie jest to ani dowodem, że mamy wielkie zasoby pomocy naukowych, muzeów, zbiorów, archiwów, bibliotek, laboratoriów, ani też dowodem, że mamy na wzór innych społeczeństw znaczne fundusze, pielęgnowaniu nauki poświęcone. Nie—bo ani zbiorów, ani funduszy, odpowiadających potrzebom, nie mamy. Nie — to jest dowodem, że trwa w społeczeństwie naszym żywy ogień tradycyi naukowej, ogień twórczy, który zdolne umysły zapala i każe im po przez trudności i mizeryę życia iść po czystą kryształiczną prawdę, której służy nauka, iść—do źródła tajemnic bytu, w których spoczywa pierwiastek porządku świata i tkwi tajemnica przeznaczeń—i u tych źródeł przedwiecznej prawdy zdobywać koronę dostojności ludzkiej i zaspokojenie szlachetnej dumy narodowej. Panowie. Stwierdzić ten fakt, że dorobek nasz naukowy, tu w tym kraju zdobywany, z duchowych płynie pobudek, — stwierdzić, że jest tradycyi naukowych żywym przejawem, — stwierdzić, że tętni szlachetnem pożądaniem prawdy to serce kraju, Warszawa, —

stwierdzić to wszystko jest mi tem zaszczytniej, że przemawiam dzisiaj do jakby powtórnie zebranej w Kazimierzowskim pałacu całej Szkoły Głównej Warszawskiej, tej Wszechnicy, która aczkolwiek efemerydą była wśród siostrzyc swoich, spełniła jednak doniosłą rolę arki przymierza pomiędzy dawnymi i nowszymi kierunkami nauki i była tą pośredniczą błogosławioną, która, biorąc z ołtarzów dawniejszych ognisk oświaty płomienny zapał i umiłowanie nauki rodzimej, przekazała nam w spuściznie ten cenny klejnot narodowy.

Dziś, jeżeli idziemy naprzód poprzez tak wielkie trudności, to tylko dzięki temu pierwiastkowi duchowemu. On jest głównym twórcą postępu nauki. Wszak widzimy, że gdzie brak tej iskry bożej i rzetelnej miłości do nauki dla zawartej w niej prawdy, tam niema postępu, chociażby były olbrzymie pomoce naukowe, muzea, zbiory i znaczne środki państwowe.

*

*

*

Działalność naukowa Towarzystwa w roku sprawozdawczym, obok prac organizacyjnych, była nie mniej owocna, niż w roku ubiegłym. Zanim przystąpię do jej przedstawienia, dopełnić muszę smutnego obowiązku wspomnienia tych członków Towarzystwa, którzy w roku sprawozdawczym grono nasze opuścili. Zmarł poważny pracownik w zakresie astronomii ś. p. Jan Kowalczyk, członek Akademii Umiejętności w Krakowie, astronom obserwatorium warszawskiego i autor poważnego dzieła: „O sposobach wyznaczania biegu ciał niebieskich“.

Zmarł Henryk Struve, dr. filozofii i zasłużony profesor Szkoły Głównej i Uniwersytetu Warszawskiego, członek Akademii Umiejętności w Krakowie, prezes komitetu Kasy im. Mianowskiego, autor wielu prac doniosłych z zakresu filozofii.

Zmarł Edward Grabowski, wychowaniec Szkoły Głównej Warszawskiej, zasłużony pedagog w zakresie historii i historii literatury i autor licznych prac naukowych.

Zmarł Leopold Méyet, wychowaniec Szkoły Głównej, zamiłowany zbieracz pamiątek kultury narodowej i ofiarny obywatel kraju.

Smutny jest ten ubytek pracowników naukowych — tem

smutniejszy, że przeżywamy trudną chwilę dziejową, w której praca każdej jednostki ma wartość podwójną, w której w celu podniesienia zagrożonego poziomu kultury narodowej, należy skupiać możliwie liczne siły intelektualne, aby mogły w wytrwałym wysiłku pracy zorganizowanej trudno obowiązek wypełnić.

Na miejsce tych, którzy ubyli z szeregów T-wa, weszli:

Historyk zasłużony czasów nowożytnych Szymon Askenazy; historyk literatury polskiej i słowiańskiej Al. Brückner; znakomita uczona polska, odkrywczyni radjum p. Marya Curie-Skłodowska; badacz z zakresu chemii i bakterjologii Szymon Dzierzgowski, botanik Bolesław Hryniewiecki; historyk literatury Manfred Kridl, historyk epoki porozbiorowej Jan Kucharzewski, zasłużony pracownik na polu fizyki matematycznej Władysław Natason, badacz głęboki zoologii i anatomii porównawczej Józef Nusbaum, medyk zasłużony w zakresie badań obiegu krwi Józef Pawiński, wybitny botanik Władysław Rothert i badaczka zasłużona chemii i bakterjologii Nadzieja Sieberowa.

Liczy Towarzystwo w wydziale I-ym 19, w II-gim 34, w III-cim 47. Razem 100 członków. Ale w życiu T-wa, jak w życiu organizmu nie dość sił duchowych, trzeba podstawy materialnej, jak gruntu dla życia rośliny. Taką ważną podstawę materialną zdobyło w roku ubiegłym T-wo przez objęcie domu ofiarowanego, przez tu obecnego, dostojnego Protektora T-wa, Józefa hr. Potockiego. Gdy jednak w roku zeszłym T-wo zajmowało tylko parter, dziś szerzej się rozpostarło w tym gmachu obliczonym na poważny rozrost pracy naukowej.

Idea zakładania warsztatów żywej, wytwórczej pracy naukowej, skłoniła zebranie ogólne, odbyte w lipcu r. b., do przeznaczenia poważnej w naszych stosunkach materialnych kwoty 21,500 rb. na przystosowanie znacznej części gmachu do potrzeb pracowni naukowych. Wyjątkowa energia wiceprezesa T-wa, p. Wł. Janowskiego, sprawiła, że niemal wszystkie skomplikowane urządzenia zostały wykonane i dziś pozwalają na wprowadzenie do gmachu kilku, na szeroką skalę zakreślonych pracowni.

Wspominając o tem, nie mogę pominąć bezinteresownej pomocy budowniczego p. Jana Heuricha i inżyniera Czesława Klarnera. Nie mogę także pominąć wyrzeczenia się części znacznej zysków przez powołanych do robót przedsiębiorców. Ten ostatni

fakt świadczy o życzliwości dla T-wa w tych kołach, które pracując na polu zdobywania sił ekonomicznych, nie chcą pozostawać biernymi świadkami naszych usiłowań powiększenia zasobów intelektualnych społeczeństwa.

Oprócz pozyskania gmachu własnego, co ma znaczenie nie tylko materialne, o którym mówiłem, ale też i moralne, bo świadczy widomie, że nauka polska w tym kraju nie jest już bezdomną tułaczką, że oddani jej pracownicy dla szczytne go umiłowania wiedzy, nie będą zmuszeni kraj opuszczać i obcym ogniskom poświęcać swoje talenta; obok tej doniosłej zdobyczy, T-wo w roku ubiegłym otrzymało ważną rękojmnię rozwoju w udzielonej przez ministerstwo spraw wew. ustawie Instytutu chemiczno-bakteryologicznego.

Nie przesądając przyszłości, — stwierdzam, że pomieniona ustawa daje możność stworzenia przy T-wie instytucji pierwszorzędne go znaczenia naukowego, a także społecznego. Korzystając z tej ustawy, T-wo otwiera na razie pracownię serologiczną, o czem wspomnę niżej.

*

*

*

Od tych poważnego znaczenia dla rozwoju T-wa sdraw organizacyjnych, które będą wymagały jeszcze długiej pracy i wielkiego nakładu energii — pilno mi przejść do sprawozdania z dokonanych w roku ubiegłym czynności naukowych. Wyliczenie ich z samej natury rzeczy, musi być szematyczne.

Nie podobna mówić o kierunkach nauki na przestrzeni roku, na to potrzeba większej perspektywy czasu. Przedstawienie dorobku T-wa Naukowego za rok jeden jest mechanicznym wycinkiem większej całości. Dokonane w ciągu roku prace, są to jakby drobne kamyczki składającej się zwolna mozaiki, tworzącego się w ciągu wielu lat większego dzieła. Dlatego też muszę poprzestać na suchem, nużącym słuchacza wyliczeniu prac dokonanych. Jest to przyjęty w dodobnych instytucjach zwyczaj zastosowany do świadomej powyższych poglądów wyrozumiałości łaskawych uczestników zebrań podobnych.

*

*

*

Na *wydziale I-ym* językoznawstwa i literatury, złożono i rozpatrzono następujące prace:

P. Br. Chlebowski przedstawił rozwój twórczości literackiej i różnorodnej działalności kulturalnej Kaszewskiego. P. Fr. Pułaski ogłosił niewydane dotąd zabytki języka polskiego z XV w. z rękopisów biblioteki ord. Krasieńskich. P. K. Appel ustalił „Stanowisko językoznawstwa wśród innych nauk“ i, przeciwstawiając lingwistykę filologii, wykazał stosunek lingwisty i filologa do zjawisk językowych. P. St. Krzemiński dał obraz zasług naukowych Kollątaja. P. Al. Brückner nadesłał „Uwagi krytyczne nad słownikiem etymologicznym słowiańskim Berneckera“. P. G. Korbut przedstawił działalność literacką Jana Gorczyzewskiego. P. St. Szober opracował wartość funkcyjną i wymawianową spółgłosek języka polskiego. P. Kazimierz Nitsch w rozprawie p. t. „Z historii polskich rymów“ przedstawił genezę rymów niedoskonałych i stwierdził, że są naleciałością „ruską lub litewską“. P. Stan. Słoiński wykazał różnice, jakie zachodzą pomiędzy rękopisem psalterza Puławskiego, a wydaniem homograficznym tego zabytku. P. K. Wóycicki w dziele p. t. „Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego“, wyjaśnił stanowisko, z jakiego należy rozpatrywać stronę dźwiękową prozy i wiersza.

Komisya językowa wydziału I-go w okresie sprawozdawczym była zajęta opracowywaniem słowników języka: Jana i Jędrzeja Śniadeckich i Juliusza Słowackiego. Nadto rozpatrzyła stronę językową przygotowującego się przekładu Kodeksu Napoleona.

Komisya do badań nad historią literatury podjęła inwentaryzację zabytków literatury, znajdujących się w bibliotekach: Krasieńskich, Zamojskich, Przeździeckich i Uniwersyteckiej: przygotowała do druku Listy nieznane Mickiewicza, relację o jego śmierci przez Służalskiego, Pamiętnik łańciski Malinowskiego, zawierający szczegóły o życiu i twórczości Mickiewicza, Tekst Zofjówki z autografu Trembeckiego. Nadto ks. Rokoszyński przedstawił Komisji komunikat o rękopisie „Panteonu“ Gotfryda z w. XIV, a p. Fr. Pułaski o zabytkach językowych XV w. z najdawniejszej księgi ziemskiej Grójeckiej.

*

*

*

Na wydziale II-gim nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii p. Józef Bieliński przedstawił metody badań „Stosława Łaguny“ na tle naszego dziejopisarstwa z drugiej połowy wieku XIX-go. P. J. K. Kochanowski streścił wyniki studyów swoich nad zasadniczymi różnicami rozwoju społecznego i politycznego Niemiec średniowiecznych i Polski. Tenże w sprawozdaniu z prac nad Kodeksem dyplomatycznym Mazowsza, rozwinął poglądy swoje na podstawy zasadnicze publikacji źródeł dziejowych polskich okresu wieków średnich. P. Wł. Konopczyński, dał porównawcze uwagi nad powstawaniem zasady większości w życiu politycznym ludów nowożytnych, ze szczególnem uwzględnieniem parlamentaryzmu polskiego. P. Al. Kraushar wykazał bezzasadność przypisywania J. Zamoyskiemu ostatniego votum na sejmie 1605 r. P. Stan. Lencewicz podał charakterystykę antropologiczną ludności Smardzewic, a p. E. Loth rzecz o użębieniu małp, oraz rozprawę metodyczną o potrzebie jednolitego systemu pomiarów antropologicznych. P. E. Majewski we wstępie do ekologii cywilizacji rozwinął część dalszą zagadnień, jakim poświęcone były w latach ostatnich studia jego nad istotą cywilizacji. P. Maliniak podał szereg przyczynków do krytyki współczesnych teorii więzi społecznej i genezy państwa. P. Sawicki dał obraz ustroju społecznego ludów, zamieszkujących Abisynię. P. K. Stołyhwo podał uwagi krytyczne o dziełku antropologicznem Jana Jasińskiego, wydanem w 1818 r.

Oprócz powyższych rozpraw, pomieszczonych w Sprawozdaniach, Wydział ogłosił drukiem dwie prace. W pierwszej p. t. „Studia nad stosunkami narodowościowymi na Litwie przed Unią Lubelską“ p. Jan Jakubowski dał próbę scharakteryzowania stosunków etnicznych Litwy w omawianej epoce, oraz krytyczną ocenę kronik litewskich. W drugiej — „O wpływie błędów obserwacyjnych na wskaźniki antropologiczne“, p. Stan. Poniatowski rozpatrzył sprawę dokładności pomiarów i wskaźników antropologicznych i opracował metodę biometryczną, służącą do porównywania grup morfologicznych za pomocą t. zw. „różnic typowych“.

Komisya historyczna w okresie sprawozdawczym prowadziła w dalszym ciągu podjęte przez T-wo Naukowe wydawnictwa źródeł dziejowych polskich. W tym zakresie posunęło się znacznie

rozpoczęte w roku przeszłym przez p. Wł. Konopczyńskiego wydawnictwo dyaryjuszy sejmowych, stanowiących tyle ważne źródło dla poznania dziejów wewnętrznych. Tom II-gi, zawierający materiały do sejmu r. 1746, w opracowaniu p. Wł. Konopczyńskiego jest już na ukończeniu druku, a tom następny, w opracowaniu doktora J. Jastrzębskiej, w znacznie posuniętym naprzód przygotowaniu.

W blizkim związku z powyższem wydawnictwem jest opracowany przez p. M. Handelsmana i przeznaczony do druku przez Komisję Dyaryusz sejmu 1809 roku.

Z zakresu źródeł do dziejów nowożytnych, Komisya rozpoczęła prace przygotowawcze nad zorganizowaniem wydawnictwa korespondencyi ks. Józefa Poniatońskiego, w opracowaniu p. Skałkowskiego, oraz materiałów do historii dyplomacji polskiej za Stanisława Augusta z dołączeniem korespondencyi dyplomatycznej Kościuszkowskiej w opracowaniu p. Wł. Dzwonkowskiego.

W zakresie źródeł do dziejów gospodarczych i stosunków włościańskich Rzptej przygotowany został do druku 2-gi tom wydawanych przez p. Ign. T. Baranowskiego ksiąg Referendarskich. Tom ten, stanowiący dopełnienie poprzedniego, zawiera wyroki sądów zadwornych od r. 1545 do 1587.

Podjmując jeden z najważniejszych postulatów nauki historycznej polskiej, Komisya powierzyła pp. St. Kutrzebie, St. Ptaszyckiemu i Wł. Semkowiczowi wydanie krytyczne aktów Unii Litwy z Polską (z okresu 1386—1568). Praca ta, dzięki uprzystępnieniu zbiorów Nieświeskich przez ks. Jerzową Radziwiłłową, posunęła się znacznie naprzód. Wyzyskane też zostały zbiory państwowe w Moskwie i Petersburgu.

Najważniejszem jednak z zadań, które podjęła Komisya, a które leżą na linii najbliższych obowiązków T-wa w zakresie prac historycznych, było podjęcie wydawnictw z zakresu źródeł do dziejów Mazowieckich. Prace te umożliwione zostały dzięki przekazaniu przez Towarzystwo Kredytowe m. Warszawy i prywatnych ofiarodawców T-wu Naukowemu na cel powyższy funduszu im. ks. J. T. Lubomirskiego.

Dzięki tej ofercie, opracowany został przez p. Teodora

Wierzbowskiego „Zbiór przywilejów Królewskiego miasta stołecznego Starej Warszawy (1376 — 1772)“. Wydawnictwo to wyszło już z prasy drukarskiej i niebawem oddane będzie do użytku naukowego. Zawiera 110 zasadniczych przywilejów, nadanych Warszawie przez Książąt Mazowieckich i Królów Polskich i jest ozdobione licznymi faksymilami przywilejów, pieczęci i inicjałów. W przedmowie wydawca wypowiedział pogląd swój na powstawanie i rozwój miasta.

Nierównie obszerniejszem, a więc dłuższej pracy wymagającym, jest przygotowujący się do druku od roku zeszłego Kodeks dyplomatyczny Mazowska, którego opracowanie powierzone zostało p. J. K. Kochanowskiemu. Aby nie powtarzać danych o wynikach prac w tym kierunku prowadzonych, a ujawnionych w wydanym przez T-wo sprawozdaniu, nadmienić należy, że poza odpowiedniemi zregestrowaniem większości druków, zawierających przywileje Mazowieckie, po za całkowitem niemal wyzyskaniem obfitych archiwów Płockich, poza skollacyonowaniem tekstów Mazowieckich Theinera z oryginałami w archiwum Watykańskiem, wreszcie poza uwzględnieniem paru zbiorów prywatnych, zostały pod względem odpowiedniego materiału wyzyskane księgi Metryki Mazowieckiej, część Metryki koronnej, katalog dyplomów pergaminowych archiwum Centralnego, księgi ziemskie i Grodzkie Czerskie, Mszczonowskie, Grójeckie, Warszawskie, Rawskie, Bialskie, Gostyńskie, Kamieńczykowskie, Błońskie, Tarczyńskie. Owocem wszystkich tych poszukiwań, poza cennym nieraz rezultatem negatywnym, jest zebranie około czterech tysięcy regestrów dokumentów Mazowieckich (nie licząc paru tysięcy notat). Wartość naukowa zgromadzonego dotąd materiału pozwala już dzisiaj stwierdzić z całą stanowczością, że wydawnictwo to, doprowadzone do końca, stanie się najbogatszym Kodeksem dyplomatycznym Polskim.

Komisya antropologiczna zogniskowała działalność swoją w zorganizowanej w roku bieżącym pracowni antropologicznej (ob. str. 101).

Pracownia historyczno-geograficzna założona w roku bieżącym przez p. A. Jabłonowskiego, miała za zadanie prowadzenie studyów przygotowawczych do wydania I-ej części atlasu historycznego Rzeczypospolitej z epoki przełomu wieku XVI na XVII. Część II-ga, w opracowaniu p. A. Jabłonowskiego, obejmuje „Ziemie Ruskie“ Rzeczypospolitej. Część I-a będąca

w przygotowaniu, obejmie ziemie rdzennie polskie. W roku sprawozdawczym materiały, dotyczący Podlasia, Mazowsza i województw Małopolskich, został w znacznej części przeniesiony na mapę.

Przechodząc do sprawozdania z czynności *Wydziału III-go*, nauk matematycznych i przyrodniczych, zaznaczyć należy bogatą płodność pracy naukowej tego Wydziału. Na 11-tu posiedzeniach rozpatrzono i ogłoszono drukiem w Sprawozdaniach T-wa 55 rozpraw i komunikatów. Dotyczą one rozlicznych nauk, wchodzących w zakres przyrodoznawstwa i matematyki. Nie jest możliwym streszczenie w pobieżnym sprawozdaniu tego dorobku, bo każda rozprawa przynosi nowy przyczynek, którego wartość naukowa specjalnie i fachowo musiałaby być komentowana. Nadmienię tylko, że z dziedziny nauk matematycznych i fizycznych ogłoszono 5 rozpraw pp. W. Biernackiego, St. Ruzewicza, Wł. Sierpińskiego i L. Lichtensteina; z zakresu astronomii 2 rozprawy p. Wł. Dziewulskiego; z historii nauk matematycznych pracę p. F. Kucharzewskiego, z meteorologii 4 prace p. Wł. Gorczyńskiego, z dziedziny mineralogii 5 rozpraw p. St. Thugutta i 2 p. Z. Weyberga, z geologii i geografii 4 rozprawy pp. J. Czarnowskiego wspólnie z p. J. Samsonowiczem, Cz. Łopuskiego, St. Lencewicz i L. Sawickiego; z gleboznawstwa 6 prac p. Sł. Miklaszewskiego; z botaniki 9 rozpraw pp. A. Czartkowskiego, E. Malinowskiego, A. Matuszewskiego i Z. Wóycickiego; z zoologii 8 prac pp.: R. Błędowskiego, J. Kaulbersza, E. F. Lubbeckiego, B. Możejki i J. Tura, wreszcie z zakresu medycyny teoretycznej 4 prace pp. Z. Dmochowskiego, Sz. Dzierzgowskiego, R. Hertza i Oczesalskiego wspólnie z p. St. Sterlingiem.

Oprócz powyższych rozpraw, pomieszczonych w Sprawozdaniach T-wa, Wydział III-ci ogłosił drukiem trzy pierwsze zeszyty „Obrazów roślinności Królestwa Polskiego“ p. Z. Wóycickiego. Wydawnictwo to jest rezultatem badań, podjętych z ramienia T-wa Naukowego w latach 1910 i 1911. Zeszyt I, prócz obszerniejszego wstępu, obejmuje reprodukcje i opis roślin i ich zrzeszeń na nizinie Ciechocińskiej, drugi i trzeci — opis i reprodukcje szaty roślinnej wyżyny Kielecko-Sandomierskiej. Trzy te zeszyty razem zawierają 30 tablic.

W wydawnictwach Wydziału III-go p. Edward Flatau ogłosił obszerne dzieło o Migrenie. W monografii tej został uporządkowany i syntetycznie spożytkowany materiał kliniczny, gromadzony na przestrzeni stuleci, wzbogacony 500 spostrzeżeniami autora, które ułożył on według zasad symptomatologicznych, przedstawiając w ten sposób różne postacie migreny.

P. Marjan Eiger w rozprawie ogłoszonej p. t. „Topografia zwojów nerwowych wewnątrzsercowych“ dał przyczynek do poznania zawilej sprawy zwojów nerwowych serca, a rozwijając pracę klasyczną Krehla i Romberga, dał najdokładniejsze, jak dotąd, dane o tych zwojach u człowieka.

Komisya do badań astronomicznych, geograficznych i meteorologicznych rozpatrzyła 7-m rozpraw naukowych, z których dwie pp. W. Szaniawskiego i J. Krasowskiego należą do zakresu astronomii, a pozostałe pp. S. Landaua, B. Danielewicza, Wł. Gorczyńskiego i R. Mereckiego dotyczą fizyki i meteorologii.

W roku sprawozdawczym p. S. Dickstein w imieniu współwłaścicieli obserwatorium im. Jędrzejewicza przekazał T-wu Naukowemu wszystkie przyrządy i bibliotekę tego obserwatorium, a p. Stanisław Rotwand w imieniu właścicieli posesyi szkoły Wawelberga, w której obrębie znajduje się budynek obserwatorium im. Jędrzejewicza, udzielił T-wu prawa korzystania nadal z tego lokalu. Obserwatorium rzeczzone, zawierające kilka cennych przyrządów, zostało oddane pod opiekę tej Komisji. W r. b. Komisya wydała „Materiały do poznania opadów w Królestwie Polskiem“ w opracowaniu p. Władysława Gorczyńskiego. W książce tej zebrane są dane opadowe z 217 miejscowości w Królestwie w ciągu ostatniego dziesięciolecia; wysokości opadów przedstawione zostały nadto graficznie w postaci map izohyet, a dane warszawskie od r. 1803 do r. 1910 zostały jednolicie zestawione i opracowane. Wobec znacznego rozwoju spostrzeżeń opadowych wśród rolników, oraz wobec potrzeb techniki melioracyjnej i gospodarki wodnej, wydane przez Komisję Meteorologiczną „Materiały“ odpowiadają nie tylko naukowym, ale i bieżącym potrzebom praktycznym, wskutek czego nakład książki powiększony został o 500 odbitek, które otrzymało Biuro Meteorologiczne Sieci Warszawskiej dla rozesłania obserwatorium stacyj prowincyj-

cyonalnych, Towarzystwom rolniczym, oraz zainteresowanym instytucjom w kraju i zagranicą. Powyższe „Materyały“ z zakresu meteorologii będą ukazywały się w dalszym ciągu pod egidą Komisji.

Pracownia antropologiczna założona w 1905 r. przez p. K. Stołych węg przy Muzeum Przem. została w roku ubiegłym przekazana T-wu wraz z całym zasobnym inwentarzem i biblioteką. Działalność tej pracowni stale się rozwija. W roku sprawozdawczym cztery prace p. Lencewicza i Stołychwy zostały ogłoszone drukiem, poza tem dokonano badań paleoantropologicznych w grocie w Łazach, na grodzisku na Sokolej Skale, dokonano obserwacji antropometrycznych nad młodzieżą szkolną, nad ludnością Wilkowa w pow. Sochaczewskim, a nadto nad materiałem znajdującym się w pracowni prowadziły rozliczne badania naukowe p. St. Poniatowski, p. B. Rosiński, p. M. Rzewuska, p. I. Szymański, p. R. Typlówna i p. Niemirycz-Lothowa. Pozatem pracownia okazywała pomoc fachową osobom interesującym się antropologią i pragnącym w kraju rozwijać tę naukę. Zbiory muzealne tej pracowni znacznie się rozszerzyły, a praca inwentaryzacyjna nad nimi jest w toku.

Pracownia neurobiologiczna założona przez p. E. Flatau, została w r. ubiegłym przekazana T-wu Naukowemu przez T-wo Psychologiczne wraz z inwentarzem i zasiłkiem 2,000 rb.

Pracownia ta ma na celu badania z zakresu anatomii normalnej i porównawczej ustroju nerwowego, fizjologii, anatomii patologicznej, patologii doświadczalnej oraz terapii doświadczalnej w zakresie układu nerwowego. Obecnie prowadzone są prace w kierunku wyświeślenia tych spraw, które wydają się najistotniejsze w powstawaniu chorób układu nerwowego, a mianowicie nad gruczołami wewnątrz wydzielniczymi i nad znaczeniem opon mózgo-rdzeniowych. W tym kierunku prowadzą badania pp. Simchowicz i Handelsman.

Cały szereg pracowników jest zajęty badaniami nad rolą, jaką odgrywają opony mózgu i rdzenia w stanie normalnym i chorobowym. Prowadzone są też doświadczenia w celu wykrycia wpływu bakterji na opony mózgu i rdzenia, ze szczególnem uwzględnieniem drętwy karku, która w naszym kraju zabiera corocznie wiele ofiar.

Oprócz powyższych tematów programowych, w pracowni są dokonywane badania, dążące do wyświetlenia paralelizmu między funkcją nerwową a zmianami histologicznymi w tkance.

W pracowni powstaje muzeum zawierające zbiory preparatów. Ogólna liczba pracowników wynosi 14 osób.

*

*

*

W okresie sprawozdawczym podjęte zostały starania o założenie kilku nowych pracowni, a to w uznaniu zasady, że postęp nauk przyrodniczych jest uzależniony od posiadania odpowiednio zaopatrzonych w pomoce naukowe pracowni. Założyciele Tow. Naukowego za jedno z głównych zadań tej instytucji uważali zakładanie pracowni, w którychby się dokonywała produkcja nauki swojskiej, a nie tylko pasożytnicze przetrwanie importowanego dorobku innych narodów, jak się dobitnie wyraził, jeden z wybitniejszych członków T-wa, ś. p. Teodor Dunin.

Myśl ta jest jaknajślusniejsza. Wytwórczość naukowa danego społeczeństwa może być na własnym gruncie intensywniejsza niż na obcym, a to, nietylko z powodu łatwości skupienia wszystkich sił intelektualnych kraju, ale też z powodu pokrewieństwa właściwości i odmian psychicznych u jednostek danego narodu.

Każda zdobycz naukowa, stanowi odmianę aktu poznawania, zależną niejednokrotnie od przekształcających się pod wpływem czasu i miejsca kierunków myśli, form psychicznych.

Ideę tę obrazowo przedstawił jeden z naszych myślicieli, a wychowaniec Szkoły Głównej, mówiąc, że duch zbiorowy każdego narodu jest odrębnym pryzmatem, w którym swoiście załamują się promienie światła wiedzy, dodajmy—że w tym pryzmacie skupione dają najwyższy wynik, jaki przynieść mogą dla ogólnoludzkiego postępu wiedzy, wartości intelektualne poszczególnych narodów.

Ta słuszna zasada, jakże trudna do urzeczywistnienia w naszych warunkach. Bujny rozrost nauki sprawia, że założenie odpowiadającej wymogom dzisiejszym pracowni, czynnej, wytwarzającej postęp wiedzy, wymaga obok sił intelektualnych także znacznych nakładów. To też T-wo na tej drodze postępować musi powoli, oględnie, aby najlepiej wyzyskać te środki, którymi rozporządza. Są one znaczne w stosunku do możliwości ofiarodawców,

ale niedostateczne w stosunku do rozległych potrzeb i zamierzeń Towarzystwa.

Wyłoniona z Zarządu *Komisya urządzająca pracownię*, zdecydowała narazie założenie następujących pracowni: mineralogicznej, fizyologicznej, zoologicznej, patologii i chirurgii doświadczalnej, serologicznej i radyologicznej. Organizacya ich jest w toku. Pracownia mineralogiczna, założona prywatnie przez p. St. Thugutta, jest już przeniesiona do 3 przygotowanych dla niej sal i w najbliższym czasie stanie się czynną. Pracownie zoologiczna i fizyologiczna, pierwsza pod kierunkiem J. Tura, druga J. Sosnowskiego, dzięki ofierze p. J. Pawińskiego, otwarte będą w roku bieżącym. Pracownie chirurgiczna i patologiczna znajdują się w początkowym okresie organizacyjnym, pierwsza ma być prowadzoną przez p. L. Kryńskiego, druga przez Wł. Janowskiego.

Pracownia serologiczna w najbliższym czasie stanie się czynną pod zarządem p. T. Gryglewicza i przy udziale p. S. Dzierzgowskiego i Wł. Palimirskiego.

Otworzenie tej pracowni w r. b. stało się możliwem, dzięki wypływającej z poczuciu obywatelskich ofierze Wł. Palmirskiego, który przekazał T-wu za cenę inwentarza cały swój dział surowicy, rezszerzany w ciągu lat 17-tu. Oddał tem wielką usługę Towarzystwu.

Pracownia radyologiczna jest w okresie organizacyjnym. Możliwość jej założenia T-wo zawdzięcza następującym okolicznościom: P. Józef Kernbaum, chcąc uczcić pamięć syna, który poświęcił się badaniom nad promieniotwórczością pod kierunkiem p. Skłodowskiej, złożył T-wu 10,000 rb. i zobowiązał się wraz z żoną i córką płacić dożywotnio 2000 rb. na rozszerzanie tej pracowni. Niezależnie od tego pp. W. Biernacki i J. S. Boguski, rozporządzający kwotą 14,000 rb., na cel podobny, złożyli T-wu deklaracyę, przekazującą ten fundusz na rzecz pracowni radyologicznej T-wa.

Rozporządzając powyższemi funduszami, T-wo uważało za swój obowiązek zaproponowanie objęcia naczelnego kierownictwa nad tą pracownią naszej dostojnej rodaczce, p. Curie-Skłodowskiej, której zasługi na polu radyologii oceniły najpoważniejsze instytucye naukowe świata. Uprawniało do tego kroku znane w kołach T-wa przywiązanie p. Skłodowskiej do kraju i rodzinnego miasta. Wysłana została delegacya, w której wzięli

udział hr. Józef Potocki, Fr. Pułaski i J. S. Bogucki. P. Curie-Skłodowska, pomimo nadwątlonego zdrowia, pomimo uciążliwych prac organizacyjnych, w powstającym w Paryżu instytucie im. jej męża, zgodziła się na przyjęcie zwierzchniego kierunku nad działalnością naukową pracowni, nakreśliła program czynności, warunki, w jakich, jej zdaniem, pracownia może się rozwijać pomyślnie.

Możemy mieć nadzieję, że podczas przyobiecanych T-wu przyjazdów do Warszawy dzielić się będzie z nami swoim dorobkiem i światłą swą pomoc nadal okazywać. Tyle tylko urzędownie stwierdzić mogę w tej sprawie, która, poruszając szerokie koła, nie zawsze ściśle znalazła odzwierciedlenie w prasie naszej, a zwłaszcza obcej.

Zaznaczony wyżej dorobek naukowy T-wa, jako też podjęcie rozlicznych prac jeszcze nie ukończonych, wreszcie działalność w kierunku zakładania pracowni, wywołały w roku sprawozdawczym żywsze zainteresowanie się T-wem u innych instytucyj naukowych Europy i Ameryki. Pozostajemy w chwili obecnej w stosunkach z 60-ciu instytucjami naukowymi, w tej liczbie z akademiami w Krakowie, Amsterdamie, Belgradzie, Berlinie, Bostonie, Budapeszcie, Bukareszcie, Monachium, Nancy, Neapolu, Paryżu, Petersburgu, Filadelfii, Pradze Czeskiej, Rzymie, Sztokholmie, Turynie i Zagrzebiu.

T-wo brało udział w wielu zjazdach i uroczystościach naukowych, z których wymieniam: 250-letni jubileusz Uniwersytetu lwowskiego, 100-letni jubileusz T-wa naukowego w Filadelfii, jubileusz Kołłątaja w Krakowie; zjazdy: XI-ty przyrodników i lekarzy w Krakowie, socyologiczny w Rzymie, archeologiczno-antropologiczny w Genewie. Korzystając z przekazanego T-wu przez p. J. Tura prawa obsadzania t. zw. miejsca polskiego na stacyi zoologicznej w Neapolu, T-wo delegowało dla prac naukowych w tym instytucie p. R. Błędowskiego i p. Możejkę. Wreszcie na zaproszenie komisji Dumy państwowej, obradującej nad prawem ochrony zabytków archiwalnych i artystycznych, T-wo delegowało p. H. Konica i Fr. Pułaskiego, którzy brali udział w pracach komisji, łącznie z przedstawicielami Akademii nauk i Akademii sztuk pięknych w Petersburgu, Tow. cesarskich archeologicznych rosyjskich i zaproszonym za pośrednictwem T-wa

Naukowego przedstawicielem T-wa Opieki nad zabytkami Warszawskiego.

Tak się przedstawia dorobek naukowy T-wa i obraz jego stosunków zewnętrznych. Nie nam sądzić, czy dorobek ten odpowiada ciężącym na T-wie obowiązkom, to pewna, że nie odpowiada żywionym przez nas zamiarom. Pociuszającym jest, że wytwórczość naukowa T-wa z każdym rokiem wzrasta, że grono pracowników się rozszerza, że zyskujemy wciąż szersze podstawy pracy. Ale najważniejszym objawem, pozwalającym śmiało patrzeć w przyszłość, wierzyć, że T-wo przyniesie pożytek dla rozwoju nauki rodzimej i ogólnoludzkie idealów wiedzy, jest stała, wzrastająca życzliwość społeczeństwa, które pośpiesza nam z pomocą w trudnym naszym zadaniu. Mam tu na myśli ofiarność na rzecz T-wa, szczodra, coraz szerszą, a płynącą z głębokiego przeświadczenia potrzeby nauki, jako dźwigni potężnej w kulturalnym rozwoju społeczeństwa. Pouczającym jest zapoznanie się bliższe z listą ofiarodawców na rzecz T-wa. Świadczy ona, że śpieszą z pomocą naszym usiłowaniam naukowym ludzie z najrozmaitszych kół społecznych, wszelkich obozów, którzy się nie znają, nie wiedzą o sobie, a wszyscy się jednoczą w umiłowaniu nauki swojskiej w gorącym pragnieniu jej rozwoju.

Stoją w szeregu ofiarodawców na rzecz T-wa przedstawiciele arystokracji rodowej, pracownicy fabryczni i rolni, przemysłowcy i robotnicy, ludzie syci sławy i znaczenia obok sposobiących się do służby obywatelskiej młodych pracowników, wdowy, likwidujące ubogą spuściznę, i ludzie, którzy zdala, z prowincyi, o powstaniu T-wa Naukowego w Warszawie usłyszeli.

Nie mogę wyliczać tych wszystkich darów — dosięgły one w roku sprawozdawczym 68,000 rb. — scharakteryzuję je tylko kilkoma przykładami.

Wspomniałem już o darze Kernbauma. Ten pragnał uczcić naukowe aspiracje przedwcześnie zmarłego syna, przez umożliwienie rozwijania w Warszawie tej nauki, której syn młodość poświęcił. Złożył zapis, kapitalizujący się w sumie 45 tysięcy rubli.

Ś. p. Feliks Merło, człowiek sędziwy, któremu siły nie pozwoliły przybyć do Warszawy, aby się przyjrzał pracy T-wa; na samą wieść o jego powstaniu, cały swój majątek, wynoszący około 12,000 rb., T-wu w testamencie przekazał.

P. Kucharzewska z powierzonej jej sumy przez A. Bothe na cele „dobra i pożytku“ społecznego—jak głosił testament—przekazuje nam 15,000 rb.

P. Kropiwnicka składa 10,000, w celu wieczystego utrzymania w T-wie pracownika z zakresu chemii, której zmarły syn się poświęcił.

P. K. Scheibler, przemysłowiec, daje na Instytut Biologiczny 10,000 rb., dyrektor banku handlowego, W. Sawicki, 5,000, a pracownicy rolni, zarabiający na skromne utrzymanie, nie przestają nadsyłać T-wu drobnych datków. Są tacy, którzy się zobowiązują wносить corocznie składki aż do czasu „utrąty możności zarobkowania“.

A obok tych darów jakże przejmujący czystością intencji i wysokiem pojmowaniem obowiązków obywatelskich jest dar 10,000 rb. dr. Józefa Pawińskiego. Pisze on: „Fundusz ten powstał z wieloletnich oszczędności z praktyki lekarskiej. Złożyły się na niego ciężka niedola i cierpienie. Jeśli, według zasad ekonomicznych, pieniądz przedstawia skondensowaną pracę ludzką, to pieniądz, w powyższy sposób nabyty, jest wyrazem cierpienia, bólu ludzkiego. Właściwie więc mówiąc, nie tylko ja, żywo współczujący tej niedoli, lecz tysiące nieszczęśliwych istot, złamanych życiem, z rozdartem sercem i żalobą w duszy, składają tę ofiarę na ołtarzu nauki polskiej w nadziei, że przyczyni się ona choć w pewnej mierze do wzmocnienia ducha i sił narodowych“.

Oto wymowne świadectwo żywych poczuc obywatelskich, na których opieramy przeszłość rozwoju nauki w naszym ognisku.

Przyjmując te wymowne dary, poczuwamy się do obowiązków, które na nas spadają. I dlatego iść będziemy zwolna i rozważnie po raz obranej drodze pielęgnowania czystej i oderwanej nauki. Nie dotykając spraw chwili bieżącej, wykraczających poza ramy naszej działalności, iść będziemy drogą wytrwałej pracy ku zdobyciom wiedzy, która—powtórzę tu słowa rektora Mirowskiego, nie tylko uszlachetnia społeczeństwo, ale także z upadku podźwignąć je zdolna.

*

*

*

Na odbytem dnia 24 b. m. zebraniu ogólnem członków T-wa, p. Marya Curie-Skłodowska wybrana została na członka ho-

norowego, a pp. Fr. Gedroyć i Henryk Merczyng na członków rzeczywistych.

Deputacya wychowalców Szkoły Głównej złożyła w tymże dniu T-wu Naukowemu sumę 20,000 rb., jako fundusz wieczysty im. Szkoły Głównej.

Protector T-wa z okazji jubileuszu Szkoły Głównej i święta dorocznego T-wa, przeznaczył 2000 rb. na konkurs pracy historyczno-ekonomicznej.

3.

Przemówienie Bronisława Chlebowskiego.

Znaczenie Szkoły Głównej warszawskiej w dziejach umysłu-
wości i nauki polskiej.

Upływające, w dniu dzisiejszym, pięciolecie działalności Towarzystwa Naukowego schodzi się z pięćdziesięcioleciem powstania instytucji, która, doniosłymi wynikami swej krótkiej działalności, trwale się zapisała w dziejach naszego życia duchowego. Instytucją tą była Szkoła Główna, otworzona w Warszawie 25 listopada r. 1862, a zamknięta w r. 1869 skutkiem przekształcenia jej na uniwersytet rosyjski.

Towarzystwo Naukowe zawiązane w r. 1907, jest ostatnim z całego szeregu doniosłych czynów kulturalnych, które w ciągu lat czterdziestu dokonane zostały z inicjatywy lub przy współudziale profesorów i wychowawców Szkoły Głównej. Zorganizowane przez koło sędziwych i zasłużonych kierowników drogiej nam Wszechnicy, przy udziale grona blizkich już sędziwości jej wychowawców i licznego zastępu pracowników naukowych młodszego pokolenia, Towarzystwo to czuje się, pomimo różnicy zadań i dróg działania, duchowym spadkobiercą najwyższych dążeń żywionych przed laty pięćdziesięciu zarówno przez głównego twórcę i organizatora Szkoły Głównej, Aleksandra Wielopolskiego, wstępującego w swej działalności reformatorskiej w ślady Konarskiego i Komisji Edukacyjnej, jak i kierownika Szkoły, rektora Józefa Mianowskiego, wnoszącego do młodej uczelni, wraz

z tradycjami świętej wszechnicy wileńskiej, ostatnie fale umysłowych i humanitarnych prądów, którymi ona budziła życie duchowe znajdujące swój nieśmiertelny wyraz w genialnej twórczości Mickiewicza, w pracach Sniadeckich i Lelewela.

Najdostojniejszym uczczeniem uroczystej chwili skupiającej w dzisiejszym zebraniu, — obok licznego zastępu młodszych przedstawicieli pracy naukowej i społecznej — uczestniczących w niej dotąd ostatnich kierowników i wychowawców Szkoły Głównej, dobiegających już kresu swej działalności — będzie niewątpliwie uświadomienie sobie zarówno doniosłych i trudnych zadań jakie przypadły tej, wśród burzy dziejowej, po rocznej zaledwie pracy przygotowawczej, stworzonej wszechnicy, jak również doniosłych zasług jakie położyła przez swą siedmioletnią działalność, w wyjątkowo ciężkich i nieprzyjaznych warunkach dla pracy naukowej i kulturalnej.

Różnoznaczność wyrazu „nauka“ budzącego w umysłach ogółu przeważnie pojęcie nauczania nie zaś całości czy też odrębnej gałęzi wiedzy, ujmującej w system pojęć zasadniczych dział pewien zjawisk lub przedmiotów, zaciemnia nam często istotę pracy naukowej, przez którą rozumiemy zwykle czynność przyswajania wiedzy i udzielania jej drogą wykładu ustnego czy książkowego.

Skutkiem tego w działalności wyższych uczelni — uniwersytetów zwłaszcza — nie odróżniamy należycie dwoistego ich charakteru: instytucji szerzącej wiedzę drogą nauczania i pracowni zwiększającej zasoby wiedzy, przez rozwiązywanie rozlicznych jej zagadnień. Również nie zdajemy sobie sprawy należytej z różnicy między czystą nauką, a jej zastosowaniami dla celów praktycznych we wszystkich dziedzinach życia i pracy. Obok tego nie zwracamy uwagi na mnogość szczebli i działów składających się na całość dzisiejszej pracy naukowej, ulegającej, jak wszelka działalność ludzka, coraz rozleglejszemu różniczkowaniu.

Zarówno warunki polityczne naszego bytu po utracie niepodległości, jak i utrudniony rozwój kulturalny, tłoczą i małe uświadomienie nasze w tych sprawach i brak historii nauki polskiej, o której szersze koła publiczności czerpią informację z pobieżnych zarysów, pomieszczonych na szarym końcu podręczników literatury.

Praca naukowa, jako wysoki przejaw życia duchowego, powstaje i rozwija się na odpowiednim podłożu kulturalnym i w od-

powiadającej jej potrzebom atmosferze. Człowiek szuka w nauce odpowiedzi na pytania nasuwające się jego umysłowi, a jednocześnie, w związku z działalnością kulturalną, żąda od nauki wskazań ułatwiających mu opanowanie przyrody, zabezpieczenie i polepszenie warunków bytu. Nie poprzestając na religijnem, symbolicznem i dogmatycznym rozwiązaniu swych pytań, na artystycznym ovladnięciu światem przyrody i ducha, uwydatniającem wyższy ład i harmonię w chaosie zjawisk i przedmiotów—pragnie on ten świat, koncentrujący się w tajemniczej monadzie jego ducha, przeniknąć i opanować myślą badawczą, poddać swej—przeciwstawiającej się naporowi przyrody—woli; w świecie tym danym mu a niezależnym od niego, utworzyć swój świat własny. Praca naukowa i zdobywana przez nią wiedza, są nietylko najwyższym wyrazem potęgi umysłu ludzkiego, lecz zarazem i energii woli, siły moralnej człowieka. Wielkie odkrycia naukowe i zdumiewające dzieła techniki świadczą nietylko o rosnącej potędze rozumu, ale i o coraz wyższym stopniu moralnej wartości wytrwałych, sumiennych i ofiarnych pracowników.

W świetle tych wskazań—nasuwających się każdemu przy rozpatrywaniu kolei dziejowych pracy naukowej i kulturalnej—postaram się—w ogólnych naturalnie zarysach—rozpatrzyć całość faktów i pojavów naszego życia duchowego, związanych z działalnością drogiej tak nam wszystkim Szkoły Głównej warszawskiej i jej wpływem na dalszy rozwój umysłowości i pracy naukowej polskiej.

I.

Zarówno układ społeczny, jak łączące się z nim stosunki ekonomiczne, polityczne i wytwarzające się w tych warunkach życie duchowe, na obszarach Polski, w ciągu dziesięciu wiekowego bytu państwowego, choć doprowadziły kulturę do stopnia, na którym daje się odczuwać potrzeba wskazań nauki, to jednakże, przy żywej działalności w kierunku przejmowania i szerzenia różnych czynników pracy duchowej świata starożytnego, życia religijnego i twórczości literackiej Zachodu, nie wywołały pojawienia instytucji, kół, a nawet liczniejszych jednostek, oddanych stale samodzielnej, twórczej pracy naukowej.

Gieniusz Kopernika, jakkolwiek znajduje pewne oparcie w kulturze miast pruskich i Krakowa, oświacie wyższego ducho-

wieństwa i dworu królewskiego—jest zjawiskiem odosobnionem. Choć Polak utrwał drogę nauce nowożytnej rozwiązaniem—potęgą gienialnej intuicji popartej przez rozległą wiedzę i wytrwałą pracę—zagadki dręczące ludzkość przez lat tysiące—to jednak dalszy rozwój tej nauki odbywać się będzie, przez dwa następne stulecia, po za obrębem Polski, bez jej udziału i wiedzy.

W bogatej literaturze w. XVI czy XVIII przeważa publicystyka, satyra, dydaktyzm, dążność oświatowa i obyczajowa, interesy polityczne, wyznaniowe, społeczne. Pytania zasadnicze nasuwające się duszom głębszym, refleksyjnym, zaspakajane są z pomocą wskazań Pisma św., pisarzy kościelnych, autorów starożytnych i późniejszych. Dopiero w drugiej połowie wieku XVIII zaczyna współczesna wiedza naukowa przenikać stopniowo do umysłów polskich w związku z budzącem się—po stuleciu klęsk—życiem narodowym i odradzającą się pracą kulturalną.

Podjęcie i przeprowadzenie na jednolitym planie opartej organizacji wychowania i nauczania publicznego, wytworzenie w Komisji Edukacyjnej stałej instytucji dla kierowania tą, za zadanie społeczne i państwowe uznaną sprawą—trwałość i owocność dokonanego dzieła, jedynej reformy doniosłej wprowadzonej w życie w ciągu naszej przeszłości—stwierdziły osiągnięcie tego stopnia kultury umysłowej, uświadomienia potrzeby oświaty, przy którym staje się możliwym i koniecznym rozpoczęcie pracy naukowej.

Pierwszy jej zawiązek, najniższy szczebel, spotykamy już w pierwszej połowie wieku XVIII, w zabiegach zbieraczy, dyletantów gromadzących różne okazy przyrodnicze—osobliwości, zwłaszcza narzędzia i przyrządy naukowe, dzieła sztuki, książki, rękopisy, wykopaliska, monety. Dyletantyzm zbieraczy, możniejszych zwłaszcza, dopomagał do wytworzenia bibliotek (jak zbiór Żałuskiego), pracowni astronomicznych (obserwatorium wileńskie), chemicznych, fizycznych, umożliwiających podejmowanie pracy naukowej na wyższych stopniach. Utworzone w Szkołach Głównych: Krakowskiej i Wileńskiej katedry nowszych nie wykładanych dotąd gałęzi wiedzy ścisłej, umożliwiły, powołanym na nie profesorom, łączenie z działalnością nauczającą pracy naukowej.

Utrata bytu politycznego i cały szereg szybko po sobie następujących wstrząśnień i przekształceń na obszarze ziem polskich, między r. 1795, a 1832, przerywały wielokrotnie ciągłość i łączność

pracy naukowej w głównych centrach życia polskiego. Zagrożone utratą bytu narodowego, ścieśnione w rozwoju naturalnym społeczeństwo, potrzebując źródeł siły i środków podźwignięcia się, szukać ich zaczyna w nauce. Konarski, Staszyc, Kołłątaj,—to przedewszystkiem patryoci, oddający się okolicznościowo pracy naukowej, z pobudek społecznych. Choć w duszy Śniadeckich miłość nauki zespala się harmonijnie z dążeniami narodowemi, to jednakże dążenia te, potrzeby ogółu, cele oświatowe, przeważają w kierunku i charakterze ich pracy naukowej.

Ciężkie położenie społeczeństwa pozbawionego,—na przeważnej części zajmowanego przez nie obszaru i przez większą część stulecia ubiegłego,—poparcia państwowego dla dążeń i potrzeb kulturalnych, wkładało na nieliczne, uzdolnione i poczuwające się do obowiązku służby społecznej jednostki, tyle zadań rozpraszających ich siły i zasoby duchowe, że, mimo najgorętszych pragnień, mogły one jedynie dorywczo oddawać się pracy naukowej, w najtrudniejszych dla niej warunkach. Warunki te nie tylko nie pobudzały, nie popierały zdolniejszych, ale najczęściej uniemożliwiały im podejmowanie poważniejszych zadań naukowych, pracy twórczej. W ostatniej dopiero ćwierci wieku zeszłego wytworzyły się w Krakowie i Lwowie ogniska naukowe zorganizowane, zaopatrzone w środki pomocnicze i wytwarzające stopniowo,—śród garnących się tu z różnych dziedzin pracowników,—współdziałaniem, współubieganiem się, zachętą osiąganym wyników, zdobywanego uznania,—atmosferę naukową i moralną, konieczną dla podtrzymywania i podnoszenia ciągłości, trwałego natężenia, owocności i dostojności tego podniosłego trudu.

Najcięższym okresem dla życia duchowego i pracy kulturalnej polskiej w ciągu wieku zeszłego było trzydziestolecie od r. 1831 do r. 1861. Klęska r. 1831 sprowadzająca w swych skutkach zgaszenie ognisk pracy—kulturalnej, naukowej i oświatowej zwłaszcza—zorganizowanych po r. 1815, pozbawiająca przez emigrację kraj najlepszych sił umysłowych, cięższą wyrządziła szkodę i krzywdę duchowemu życiu i rozwojowi kultury, niż katastrofa polityczna r. 1795. Zubożenie kulturalne w jakie popadło społeczeństwo na całej widowni wypadków r. 1831, uniemożliwiało pracę naukową, pozbawioną najkonieczniejszych pomocy i warunków. Rozkwit wielkiej poezji—zdala od kraju—nęcącej i olśniewającej dusze niezdolne z różnych powodów do podlegania jej kształcącemu wpły-

wowi, ale widzące w jej blasku, pięknie i wspaniałych wizjach, najwyższy wyraz życia duchowego—wytwarzała, naturalne zresztą w takich warunkach, zobojętnienie dla nieznaney ogółowi, zaniebdywanej przez światlejsze jednostki, niedopuszczanej prawie do programów szkolnych, wiedzy naukowej.

Skromne potrzeby ubożego życia tego okresu wymagały jednak wskazań naukowych, zarówno w dziedzinie lecznictwa, jak rolnictwa, szkolnictwa i sądownictwa jak i powolnie rozwijającego się przemysłu. Dla zadosyć uczynienia tym potrzebom musiały wystarczać, jako surogaty wyższych uczelni—zakłady tymczasowe, przeważnie ubogie w środki i siły naukowe, z programami przystosowanymi do czysto praktycznego, ciasno i formalnie pojmowanego zadania jak: kursy pedagogiczne przy gimnazyach, kursy prawne, szkoła farmaceutyczna, szkoła gospodarstwa wiejskiego w Marymoncie, wreszcie gimnazjum realne (1840) w Warszawie z dwuletnimi kursami klasy VI i VII. Charakter wyższej uczelni ma tylko Akademia duchowna otworzona w r. 1835. Jedyne instytucjami naukowymi w Warszawie, które przetrwały burzę r. 1831, były: Obserwatorium astronomiczne i Ogród botaniczny. Jedyne pracownikami otrzymującymi zapomogę państwową na cele naukowe byli, po r. 1831, prawnik i sławista zarazem: *Wacław Aleksander Maciejowski* tudzież *Bogumił Pusch*, Niemiec, zajmujący wyższy urząd w zarządzie górnictwa, badacz Królestwa pod względem geologicznym. Otwarty dostęp do posad sądowych umożliwiał jednak zdolniejszym prawnikom polskim studia prawoznawcze. Zarówno na później utworzonych katedrach prawa polskiego w Petersburgu—gdzie nauczają tacy wybitni mężowie jak: *Hube*, *Spasowicz*, *Żaguna*, jak i na wyższych urządach sądowych w Warszawie, gdzie spotykamy takich prawoznawców jak *Dutkiewicz* i *Wołowski*, obowiązki i zadania wypływające z zajmowanych stanowisk pobudzają do badań i poszukiwań, zarówno w zakresie teoryi jak i praktyki.

Konieczność wskazań wiedzy przyrodniczej w lecznictwie, rolnictwie i przemyśle, pobudza zdolniejszych i chciwszych wiedzy nauczycieli nauk przyrodniczych w gimnazjum realnem, szkole farmaceutycznej i zakładzie marymonckim, do pracy nad pogłębianiem własnej wiedzy i jej popularyzacją. *Zdzitowiecki*, *Aleksandrowicz*, *Jurkiewicz*, *Przystański*, *Prażmowski*,

dwaj Wagowie, Baranowski Jan, a z pomiędzy lekarzy interesujących się żywo umiejętnościami przyrodniczymi: Chałubiński, Szokalski, stanowią szczupłe grono ludzi obsługujących swymi zasobami wiedzy, działalnością nauczycielską i popularyzatorską przeważnie, skromne potrzeby ówczesnego życia.

W całym tym trzydziestoletnim okresie, prócz obfitej lecz skromnej co do wartości naukowej, działalności W. Al. Maciejowskiego, sumiennych lecz cech naukowości pozbawionych, użytecznych jedynie jako materyał, prac Juliana Bartoszewicza i podobny charakter mającej „Starożytnej Polski“ Balińskiego i Lipińskiego, filozoficzno-religijnych „Dumań“ Gołuchowskiego i prób ujęcia dziejów literatury w ramy syntezy filozoficznej w zarysach Majorkiewicza i Dembowskiego Edwarda—jedynie w pracach przedstawicieli ówczesnego sądownictwa jakimi są: Fryd. Skarbek, Walenty Dutkiewicz, Romuald Hube, spotykamy wyższe stopnie naukowości. Stanowiska przez nich zajmowane i związane z nimi obowiązki urzędowe nie pozwalały jednakże oddawać się systematycznej pracy naukowej. O wiele biedniejsze są wyniki słabych, odosobnionych usiłowań w zakresie nauk przyrodniczych. „Flora Polska“ Wagi Antoniego i entomologiczne rozprawki Jakóba, podjęte z inicjatywy pani Łuszczewskiej (r. 1848) wydanie polskiego przekładu dzieła Kopernika, uskutecznione bardzo nieudolnie pod względem naukowym, kilka podręczników dla szkół średnich, ułożonych czy też przerobionych z obcych dzieł, przekład „Kosmosu“ Humboldta, Gawędy naukowe Apolinarego Zagórskiego pomieszczone w Bibliotece Warsz. i Gazecie Warsz., szereg odczytów popularnych w Resursie Kupieckiej w r. 1860, oto i cały plon działania pracowników ówczesnych w ognisku warszawskiem. Jedyłą poważniejszą, dla szerszych kół dostępną i interesującą pracą jest wydane w r. 1862 w Krakowie dzieło Wiktora Szokalskiego: „Fantazyjne objawy zmysłów“.

II.

Pierwszą instytucją umożliwiającą i pobudzającą do życia zamarłą od lat 30 pracę naukową—na jej niższych przynajmniej szczeblach—była utworzona w dniu 1 paźdz. r. 1857 Akademia

medyko-chirurgiczna. Powstanie tej uczelni łączy się z rozbudzeniem życia społecznego pod wpływem łagodniejszego systemu rządów za panowania Aleksandra II, umożliwiającego podejmowanie pracy kulturalnej, oświatowej, która znajduje swe oparcie w szybkim rozwoju współcześnie utworzonego Towarzystwa Rolniczego, rozszerzającego swą działalność w kierunku najpilniejszych potrzeb społecznych. Akademia medyczna powołała na swe katedry najlepsze siły naukowe jakie można było znaleźć zarówno w Królestwie jak i innych dzielnicach, wśród lekarzy, farmaceutów, i nauczycieli przedmiotów przyrodniczych w szkołach średnich.

Obok wybitnych lekarzów warszawskich jak: Chałubiński, Szokalski, Lebrun, Dybek, Kryszka i z Kalisza sprowadzony L. Neugebauer, uczeń uniwersytetów niemieckich, spotykamy tu jeszcze dawnego profesora chirurgii w uniwersytecie warszawskim Andrzeja Janikowskiego, wychowanka Wszechnicy krakowskiej Łuczkiewicza Henryka b. adjunkta kliniki prof. Dietla w Krakowie, Henryka Hoyera z Wielkopolski, wychowanka uniwersytetu berlińskiego, Girsztowta, litwina, kończącego studia w Petersburgu, Hirszfelda Ludwika, który w pracowniach anatomicznych Paryża osiągnął swą zdumiewającą biegłość preparatorską i znajomość przedmiotu, Wiśłockiego Teofila — rodem z Galicji, ucznia szkół niemieckich. Z dawnej szkoły farmaceutycznej przeszli tu: Werner, Zejszner, Lesiński, z nauczycieli gimnazjalnych: Aleksandrowicz i Przysiański. Rzecz naturalna iż Akademia, rozwijawszy swą działalność — obok licznego zastępu młodzieży chcącej się poświęcić zawodowi lekarza czy farmaceuty, przyciągnęła zdolniejszych i poważniejszych z pomiędzy kształcących się wtedy na obcych uniwersytetach i sięgających swymi aspiracjami naukowymi po nad zawód lekarza praktycznego. W gronie tych młodych adjunktów jakimi są: Korzeniowski Hipolit, Brodowski, Płaskowski, Rose, znajduje się też jedyny wśród nas żyjący przedstawiciel tej pięć lat tylko istniejącej uczelni, zasłużony tak wiedzy lekarskiej i społeczeństwu prof. Ignacy Baranowski.

Nietylko bardzo słabe przygotowanie młodzieży gromadzącej się z niewielką skwapliwością — jak świadczą skromne cyfry słuchaczy — w tej pierwszej wyższego stopnia uczelni, ale też zwrócenie się umysłów i serc ogółu, a tem silniej u młodzieży, ku spr-

wom budzącego się życia narodowego, utrudniało Akademii medycznej rozwinięcie pracy naukowej.

W takich warunkach, wśród najwyższego podniecenia uczuć pragnień i nadziei narodowych, pod wpływem wypadków r. 1861, rozpoczęła się działalność margrabiego Wielopolskiego, który, objąwszy w dniu 27 marca r. 1861 stanowisko dyrektora, przywróconej do życia—na miejscu zniesionego Okręgu naukowego—Komisyi rządowej wyznań religijnych i oświecenia publicznego, podjął doniosłe i z niepospolitą energią, szybkością i rozumem przeprowadzone dzieło reformy średniego i stworzenia nieistniejącego wyższego nauczania w Królestwie. Już w lutym r. 1862 rozpoczęły działalność, po siedmiomiesięcznej przerwie, na nowo zorganizowane szkoły średnie, a 20 maja cała „Ustawa o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskim“ otrzymała zatwierdzenie Cesarskie. Objęta tą ustawą najwyższa szkoła, nazwana zgodnie z tradycją narodową „Szkołą Główną“, została uroczystie otwarta w dniu 25 listopada r. 1862, na dwa miesiące przed wybuchem burzy styczniowej, która uniemożliwiła dalszą działalność reformatorską wielkiego męża stanu i podziałała paraliżująco na rozwój Szkoły Głównej, tracącej, z ustąpieniem Wielopolskiego i klęską jego polityki, główną podstawę swego trwałego i pomyślnego istnienia.

Stworzona wśród burzy i zachwiana już w pierwszych chwilach swego bytu, a kępowana coraz silniej, z każdym rokiem, w swej działalności, odegrała przecie ta efemeryczna wszechznana poważną bardzo i doniosłą rolę w rozwoju naszego życia umysłowego i kulturalnego.

Ażeby ściślej określić znaczenie Szkoły Głównej jako ogniska skupiającego najlepsze siły umysłowe starszego i młodszego pokolenia—w chwili przełomowej, zarówno pod względem politycznym jak społecznym, ekonomicznym i kulturalnym—trzeba rozpatrzyć się w składzie ciała nauczycielskiego.

Energiczny organizator tego uniwersytetu stworzonego w ciągu roku, przy współudziale doradczym najrozumniejszych głów ówczesnych jak: Chałubiński, Jan Kanty Wołowski, Wyziński, Natanson Jakób, Przysański, uruchomił i skupił siły naukowe jakie na obszarach Ziemi Polskiej można było w danej chwili znaleźć. Trzy pokolenia pracowników i wszyst-

kie dzielnice złożyły się na całość ciała profesorskiego we wszech-
nicy warszawskiej. Nieliczny zastęp najstarszych, sięgający datą
urodzenia końca wieku XVIII i pierwszych lat XIX stanowili:
Frąckiewicz matematyk, profesor dawnego uniwersytetu war-
szawskiego, Maciejowski Franciszek prawnik, wychowawiec
tegoż uniwersytetu równy mu wiekiem, także uczeń tegoż uniwer-
sytetu, Dutkiewicz Walenty, uczony prawnik, tudzież młod-
szy Jan Kanty Wołowski, Brzostowski matematyk, wy-
chowaniec szkoły wileńskiej, Bayer Julian matematyk, Ko-
walewski Józef, orientalista, dawny filomata, kolega Mic-
kiewicza, Baranowski Jan astronom, magister uniw. war-
szawskiego, Mianowski Józef wychowaniec uniwersytetu wile-
ńskiego, a następnie akademii medycznej w Wilnie, i nieco młod-
szy Tyszyński Aleksander, LeBrun chirurg, Wiktor Szokalski okulista i przyrodnik, obaj uczniowie uniwersytetu war-
szawskiego. Najlicniejszy poczet urodzonych po r. 1830, w sile
wieku zostających pracowników, stanowili przyrodnicy i medycy,
zajmujący przeważnie stanowiska przy warszawskich wyższych
i średnich zakładach naukowych jak, Aleksandrowicz, Bro-
dowski, Chałubiński, Dybek, Girsztowt, Hirszfeld,
Jodko, Jurkiewicz, Korzeniowski, Kryszka, Łuczkie-
wicz, Neugebauer, Pęczarski Nikodem, Płaskowski,
Rose, Seifman, Tyrchowski, Wisłocki. Byli to przeważnie
wychowañcy uniwersytetów rosyjskich; w Krakowie odbywali stud-
ya: Łuczkiewicz, Tyrchowski, Wisłocki, w Paryżu Hir-
szfeld, z niemieckich szkół wyszli: Nawrocki, Neugebauer,
Rose, z Dorpatu Chałubiński, Jodko, Kryszka. Z prawni-
ków do tej grupy należą: Budziński Stanisław uczeń a nast-
ępnie profesor uniwersytetu petersburskiego, wykładający tam
do r. 1861 Kodeks cywilny dla studentów polaków, i Chwałibóg
Hipolit. Na katedrach wydziału filologiczno-historycznego za-
siedli przeważnie wielkopolanie, wychowañcy uniwersytetów nie-
mieckich, zajmujący już przez lat kilka stanowiska nauczycieli
gimnazjalnych w W. Ks. Poznańskiem: Węclewski Zy-
gmunt, Wolfram Jan, Mierzyński Antoni, Plebański
Józef. Z miejscowych sił przez krótki czas zajmowali katedry:
Szmurło, Skupiewski, Choroszewski, którzy wkrótce po-
wrócili do działalności nauczycielskiej w szkołach średnich. Fry-
deryk Lewestam i Papłowski Jan objęli katedry dopiero

przy zmienionym kierunku wychowania publicznego, z przywróceniem Okręgu naukowego na miejsce zniesionej Komisji Oświecenia. Stanowiska lektorów zajmowali: języka starosłowiańskiego Julian Kotkowski z Kijowa, lekarz z powołania, rosyjskiego Jan Sawinicz wychowaniec seminaryum unickiego w Połocku i uniwersytetu moskiewskiego, czeskiego Bolemir Kwet, czech, poeta więcej niż filolog, a po nim przez krótki czas Włod. Choroszewki. Był nawet lektor języka hebrajskiego, belg z pochodzenia, Dinsart, wykładający po łacinie, lecz nie mogący doczekać się chętnych słuchaczy. Brak starszych, wyrobionych już naukowo i pedagogicznie kandydatów otworzył dostęp do katedr licznemu zastępowi młodych, którzy nieraz wprost z ławki uniwersyteckiej, ze świeżym dyplomem doktorskim, dzięki zdobytej opinii, zajmują poważne nawet katedry, i po większej części wywiązują się bardzo zaszczytnie ze swych obowiązków, gromadząc tłumy słuchaczy blizkich im wiekiem i młodzieńczem pragnieniem wiedzy. Na katedrach wydziału filologiczno-historycznego zwłaszcza spotykamy takich, wprost z uniwersytetów (niemieckich zwykle) przybywających młodzieńców, którzy wykładami i późniejszą poważną działalnością naukową stwierdzili trafność wyboru ze strony kół spełniających to trudne zadanie. Młodzieńcami tymi byli znani zaszczytnie pracownicy: Henryk Struwe, Stefan Pawlicki, Adam Bełcikowski, Adolf Pawiński. Struwe objął katedrę filozofii w 23 roku życia i gromadził tłumy słuchaczy w wielkiej auli uniwersyteckiej. Na wydziale prawnym liczniejsze znacznie grono młodych składali: czynni dotąd i zasłużeni na różnych polach pracownicy: Holewiński Władysław, Dydyński Teodor, Miklaszewski Walenty, tudzież nieżyjący już: Kasznica Józef, Popiel Paweł—wychowawcy wszechnicy krakowskiej, Antoni Białecki, Antoni Okolski, Witold Załęski, Władysław Okęcki, Józef Oczapowski, Zdzisław Skłodowski, Józefowicz Franciszek, Korzybski Zdzisław, Szymanowski Michał—wychowaniec Szkoły Głównej, do której wstąpił w 30 roku życia i uzupełniwszy swe studia zagranicą objął zaraz nieobsadzoną dotąd katedrę ekonomii politycznej—i Henryk Hofman także wychowaniec Szkoły Głównej.

Śród profesorów Wydziału matematyczno-fizycznego grono młodszych i młodych składali: Natanson Jakób, chemik, wy-

chowaniec Dorpatu, Babezyński Tytus, Kowalczyk Jan astronom i Zajączkowski Władysław matematyk, obaj z Krakowa, Wrześniowski August zoolog, Wawnikiewicz Roman, Langer Erazm, chemicy, Dudrewicz Wład., Kopytowski Kazimierz, Kwietniewski Władysław, wszyscy sześciu warszawianie. Z wyjątkiem Wawnikiewicza, wszyscy już nieżyjący. Śród profesorów wydziału lekarskiego grono młodych stanowili: czynni dotąd: Ignacy Baranowski, z uniw. dorpackiego, Julian Kosiński rodem ze Żmudzi, z uniw. petersburskiego, i nieżyjący: Hoyer Henryk rodem z Inowrocławia, wychowaniec wszechnicy berlińskiej, histolog, organizator pracy naukowej w zakresie badań przyrodniczych, Brodowski Włodzimierz z Mińszczyzny wychow. uniw. moskiewskiego, Chojnowski Bronisław z uniw. kijowskiego, Fudakowski Herman z Dorpatu, obaj ukraińcy, Gliszczyński Adam, wielkopolanin, z uniw. wrocławskiego, Narkiewicz Jodko — z Mińszczyzny, wychow. Dorpatu, Nawrocki Feliks wielkopolanin, z uniw. berlińskiego. Ugrupowanie to uwydatnia, obok udziału wszystkich dzielnic w dostarczeniu pracowników wszechnicy warszawskiej, także przewagę ilościową i jakościową najmłodszego pokolenia, urodzonych po r. 1830 i odbywających studia po r. 1855, w okresie korzystniejszych warunków dla życia duchowego i pracy kulturalnej.

Młodzież garnąca się tak skwapliwie z dzielnic polskich w zakresie państwa rosyjskiego, przynosiła, przy słabym bardzo przygotowaniu, ubogich zasobach wiedzy nabytej w szkołach publicznych, swe dusze rozbudzone przez wstrząsający wpływ ówczesnych wypadków, podniosłe, podniecające, radosne i bolesne namiętności wrażenia tych chwil utrwalających się na zawsze w umysłach i sercach. Ten czteroletni okres porywów, uniesień uczuciowych, wysiłków, ofiar, zawodów, klęsk i cierpień, obok nieszczyśnięć i strat niepowetowanych, sprowadził — podobnie jak wielkie burze atmosferyczne — i dobroczynne skutki: rozbudził społeczeństwo z trzydziestoletniej martwoty i dał początek doniosłemu procesowi przekształcania się stosunków społecznych, i związanych z nimi zadań pracy kulturalnej, mającej, w najtrudniejszych dla tej pracy warunkach, stwarzać nowe, trwałe podstawy bytu narodowego.

Szlachecka, rolnicza i rycerska Polska i jej ideały znajdujące swój najświetniejszy wyraz w wielkiej poezji pierwszej połowy wieku XIX, swe uniesmiertelnienie w najwyższym arcydziele twórczości ducha polskiego jakim jest „Pan Tadeusz”, — rozpoczyna teraz doniosły proces przekształcania się w społeczeństwo nowożytne, demokratyczne, zdobywające sobie trwałe podstawy bytu i prawo do zajmowania odrębnego obszaru w środku przeludnionej Europy, rozwojem zróżniczkowanej i zorganizowanej działalności ekonomicznej i kulturalnej, wytwarzającej siłę konieczną do wytrzymania parcia ekonomiczno-kulturalnego, groźniejszego od dawniejszych napadów tatarskich i szturmów tureckich, wymagającego ciągłego wyężdżania i zwiększania sił fizycznych i duchowych przedewszystkiem. O ile wojny orężne stają dziś coraz rzadszemi, o tyle znowu walka ekonomiczno-kulturalna, podsycana przez rosnącą, wraz z oświatą, dumą narodową, dążeniem do wielkości, wzmagają się coraz silniej na całym obszarze ziemi. W tej walce głównymi czynnikami są: praca mająca źródło swej wartości w oświacie i umoralnieniu pracownika, w jego charakterze — i wiedza potęgująca, przez swe wskazania i oparte na nich wynalazki, metody, owocność tej pracy, wartość jej wyników, udostępnienie ich najszerszym kołom.

Obraz życia i kultury polskiej, odtworzony z taką prawdą i nauką poniekąd ścisłością w „Panu Tadeuszu”, świadczy jak przed stu laty, przy wysokiej ogładzie obyczajowej, oświacie szerzonej przez liczne już szkoły średnie, przy rozpoczętej już popularyzacji nauki przez szkołę i czasopisma, przy istnieniu już pracowni naukowych i pracowników takich jak Śniadeccy, Lelewel — wpływ wskazań naukowych na bieg spraw życia praktycznego był bardzo słaby i ograniczony, a na sposób myślenia, kierunek spraw życia zbiorowego nie oddziaływał wcale. Tradycja przeszłości rycerskiej, wzmocniona jeszcze przez wpływ wojen napoleońskich, tytuł świetnych czynów wojennych, ukazywała duszom ówczesnym siłę wojskową, oręż, jako główny czynnik rozstrzygający o losach państw i narodów, podstawę ich potęgi.

Wielka poezja rozwijając w czarownych wizjach występujące już w czasie klęsk w. XVII w. duszach religijnych przekonanie o szczególnej opiece Niebios nad Polską i danem jej zaszczytnem posłannictwie, przesuwiała podstawę bytu narodowego i źródło siły społecznej w sfery nadziemskie. Zarówno Mickiewicz

jak i Krasinśki, świadomi uczuciowego pochodzenia swych intuicyjnych, wieszczych widzeń i wypowiedzeń, nie są zdolni zrozumieć i ocenić znaczenia pracy wogóle a w szczególności pracy naukowej i „martwych prawd“ przez nią osiągniętych. Podkomorzy, w 8 księdze „Pana Tadeusza“ wyznaje, że jakkolwiek w Wilnie słuchał przez dwa lata wykładów Poczubuta i znał się ze Śniadeckim, to jednak, w kwestyi znaczenia komet, woli poradzić się „prostaków“. Cały tok wywodu świadczy iż ten poważny i rozumny ziemianin wypowiada tu przekonanie wielkiego poety. Ztąd najgłębsza i najdonioślejsza rada jaką daje Mickiewicz w swem znanem wyrzeczeniu „O ile powiększycie i polepszycie dusze wasze o tyle polepszycie prawa wasze“ i wskazanie przez Krasinśkiego w „dobrej woli“ głównego czynnika odrodzenia narodowego przez „święte czyny“,—nie poparte uwydatnieniem ścisłego związku wartości dusz ludzkich i czynów z kształcąca te dusze pracą i wiedzą—nie mogły osiągnąć celu¹⁾. To uprzytomnienie sobie zasadniczych cech umysłowości polskiej, w chwili powstania Szkoły Głównej, pozwoli zrozumieć usługę doniosłą jaką oddała ona społeczeństwu pomagając,—jednocześnie z wstrząsającym wpływem wypadków,—do przekształcenia struktury umysłowej licznego zastępu swych wychowalców, którzy działalnością naukową, literacką, publicystyczną, kulturalną, rozszerzać będą nowe ugrupowanie pojęć w dalszych kołach.

III.

Pracownią naukową Szkoła Główna nie była i być nią nie mogła w tych warunkach w jakich prowadziła swą krepowaną, przez różne braki i trudności, działalność. Nie miała ni sił dostatecznych, ni urządzeń odpowiednich, ni czasu i spokoju koniecznego dla pracy badawczej i twórczej. Młodzież, która powstrzymaniem się od zbiorowego udziału w ówczesnym ruchu, stwierdzała budzącą się w niej świadomość iż zdobytą nauką, uzdolnieniem umysłów, więcej się przyczynią do pomysłności społeczeństwa niż

¹⁾ Kończące „Psalm Dobrej woli“ wskazania: „Stwórz w nas serce czyste — odnow w nas zmysły — z dusz wypełń kąkole złud świętokradzkich“ nie ujmowały istoty procesów duchowych, moralnych i umysłowych, które uzdolnićby mogły społeczeństwo do odrodzenia się przez „czyny święte“.

siłą swych dłoni, skwapliwie czerpie tu poraz pierwszy udostępnioną jej, ciepłą mową ojczystej i współzuciem głoszących ust ogrzaną wiedzę naukową. Atmosfera moralna owych czasów uczyniła Szkołę Główną wielką cieplarnią, hodującą pospiesznie, pod wpływem wstrząśnień i prądów elektrycznych szalejącej burzy, zastęp dusz wchłaniających gorączkowo, nieporządnie, dostarczaną im wiedzę, by z niej stworzyć nową, skuteczną siłę, zdolną do działalności społecznej do której podniecał i wzywał rozpaczliwy stan kraju po klęsce r. 1864. Po raz pierwszy, po półwiekowem panowaniu hasła Mickiewicza: „Miej serce i patrzaj w serce“, o władnie duszami młodymi, jako wyraz głębokiego przekonania i wiary w naukę, odzew: „Wiedza jest potęgą“.

Odzew ten naturalnie streszczał w sobie rezultat całej sumy pracy, dokonanej zarówno przez przyswojenie otrzymanych w wykładach wiadomości i wskazówek jak i też pobudzanych przez wykłady, uzupełniających i rozszerzających je studyów. Jedyne wydział lekarski, wsparty na odziedziczonych po Akademii medycznej urządzeniach i pracowniach, umożliwił słuchaczom pracę poza wykładami w prosektoryum, klinikach, laboratorjach. Humanistom chwilowo istniejące, nieliczne seminaria, małą pomoc i słabą dawały podniętę. Z tych powodów nie mogła Szkoła Główna wydać bezpośrednio poważnie uzdolnionych do pracy naukowej wychowanców. Trzeba było uzupełniać braki przygotowania studyami na uniwersytetach obcych.

Przekształcenie Szkoły Główniej w r. 1869 na uniwersytet rosyjski nie sparaliżowało wywieranego przez nią wpływu. Jeszcze w pierwszych latach działalności uniwersytetu w którym pozostała znaczna część dawnych profesorów, zwłaszcza na wydziałach: prawnym i lekarskim, utrzymuje się tradycja Szkoły Główniej i wytworzona przez nią atmosfera duchowa. Obowiązek podtrzymania i dalszego rozwoju nauki polskiej, pozbawionej opieki i pomocy, spadł teraz na wychowanców zamkniętej wszechnicy i spieszących im chętnie z pomocą, pozostałych w Warszawie dawnych przewodników. Z dość znacznej liczby profesorów którzy nie mogli czy nie chcieli otrzymać katedr w nowo utworzonym uniwersytecie, wielu opuściło Warszawę szukając pola do pracy w Krakowie i Lwowie (Węclewski, Pawlicki, Bełcikowski, Estreicher, Wawnikiewicz) inni osiedli w swych wiejskich posiadłościach (Tyszyński, Plebański, Popiel, lub

jak: Chałubiński, Rosé, Szokalski wrócili do swych zajęć zawodowych. Nauczycielem gimnazjalnym zostaje: Kwietniewski Władysław, urzędnikiem magistratu W. Załęski. Burza r. 1863 i 64 wydała na czas dłuższy żyjącego dotąd uczonego (obecnie we Lwowie) Dybowskiego Benedykta, a na czas krótszy nieżyjących już: Dybka i Jana Kantego Wołowskiego. Niemiecki uniwersytet dał oparcie głośnemu w naukę europejskiej botanikowi: Edwardowi Strasburgerowi.

Opuszczający Szkołę Główną wychowawcy, o ile zamierzali się poświęcić zawodowi naukowemu czy nauczycielskiemu, nie znajdowali już, od r. 1867 zwłaszcza, wobec rozpoczynających się zmian radykalnych w szkolnictwie — oparcia dla swych zamierzeń w pozyskaniu odpowiednich stanowisk w zakładach publicznych. Ztąd pewna ilość humanistów i przyrodników zwróciła się do uniwersytetów i i szkół polskich w Galicyi. W Krakowie otrzymują katedry: Godlewski Emil, Rostafiński botanik, Malinowski Lucyan lingwista, Grabowski Julian chemik, Skiba Edward fizyk, Baraniecki Maryan matematyka później Baudouin Jan; we Lwowie: Fabian fizyk, czasowo Ochorowicz Julian, Roszkowski Gustaw prawnik, Dybowski Benedykt zoolog, a po wielu latach: Chmielowski Piotr i Adam Kryński. Nauczycielami gimnazjalnymi zostają w Krakowie i innych miastach: Miklaszewski Julian, Świderski Tytus, Gutman, Lewaj, Żukowski. Powstające od r. 1870, — wraz z budzącą się działalnością społeczną w zakresie ekonomicznym, — instytucye, budujące się koleje, dają oparcie materyalne i pole do rozwinięcia uzdolnień licznym wychowañcom, zmuszonym wyrzec się swych zamierzeń naukowych i przyjmować stanowiska nieharmonizujące z kierunkami ich studyów. Dotąd jeszcze na czele najważniejszych instytucyi warszawskich jak: Bank Handlowy, Towarzystwo Ubezpieczeń, Tow. Kredytowe Miejskie, Tow. „Przezorność“, stoją byli wychowawcy Szkoły Głównej. W zarządach dawniejszych kolei: Warsz. Wiedeńskiej, Terespołskiej, Dąbrowieckiej, również wydatnie zajmowali stanowiska. Najświetniejszym plonem posiewu jaki Szkoła Główna rzuciła w dusze swych wychowañców i najsilniejszym wyrazem wpływu jaki tą drogą wywarła na życie umysłowe całego narodu, jest twórczość, niepospolitym artyzmem i bogactwem zasobów duchowych jaśniejących pisarzy; Sienkiewicza, Prusa, Świętochowskiego i Dygasińskiego.

Oni to najskuteczniej, siłą i wymową piękna cechującego ich dzieła, jednającego im szerokie uznanie u obcych, przyczynili się, w różnym stopniu naturalnie, do zaszczerpienia w umysłach polskich przeświadczenia o potędze, doniosłości społecznej i moralnej wiedzy naukowej. Nim stali się artystami wielkimi byli oni publicystami, szerzycielami nowych pojęć filozoficzno-naukowych i społecznych, pracującymi, wraz z całym gronem oddanych temu zadaniu młodych przyrodników, lekarzy, prawników. Zaznajomienie drogą przekładów, sprawozdań, odczytów, broszur i rozpraw popularnych ze współczesnym stanem wiedzy i prądami umysłowymi Zachodu, stanowiło pierwszy okres a raczej stopień działalności, mającej przygotować grunt pod rozwój pracy naukowej. „Przegląd tygodniowy“, „Opiekun Domowy“ i poważniejszy dwutygodnik „Niwa“ były organami tych dążeń.

Najwcześniej i najwydatniej rozwija się praca naukowa w kołach młodych lekarzów, mających dla niej oparcie zarówno w licznym zastępie profesorów i wychowawców Szkoły Głównej jak i ułatwiających tę pracę, istniejących nadal klinikach, powstających stopniowo pracowniach przy szpitalach i Towarzystwie lekarskim. Pod przewodnictwem energicznego profesora G i r s z t o w t a zakładają oni „Gazetę Lekarską“ „Przegląd postępów nauk lekarskich“ (1870) i podejmują na wielką skalę zamierzone wydawnictwo: „Bibliotekę umiejętności lekarskich“ (r. 1870) ogłaszające oryginalnie opracowane wykłady głównych gałęzi wiedzy lekarskiej. Drugie koło młodych pracowników skupione koło czasopisma, „Medycyna“ (1873) zajmuje się wydawaniem przekładów podręczników lekarskich. Współcześnie prof. B a r a n o w s k i własnym nakładem ogłasza przekłady zasadniczych dzieł z zakresu patologii i terapii i popiera ofiarnie rozwój piśmiennictwa lekarskiego. Prof. H o y e r który już w r. 1862 ogłosił pierwszy w języku polskim „Wykład histologii“ swem wysokiem uzdolnieniem, pracą badawczą, która mu zjednała poważne uznanie w świecie naukowym Zachodu i działalnością nauczycielską, której zawdzięczamy przygotowanie całego zastępu dzisiejszych pracowników, położył trwały fundament pod dalszy rozwój pracy naukowej w zakresie medycyny i przyrodoznawstwa. Podczas gdy niepospolity umysł C h a ł u b i Ń s k i e g o tudzież uzdolnienia i pragnienia naukowe niejednego z byłych profesorów, nie mogły, pod wpływem wstrząsających i przygnębiających kolejno wydarzeń, potrzeb i posług społecznych,

rozrywających na wszystkie strony myśl i energię, znaleźć warunków koniecznych dla pracy badawczej, prof. Hoyer jedynie, w swej półwiekowej działalności — odosobniwszy się od wpływów zewnętrznych, przez oddanie wyłącznie na służbę nauce, unaoczniał przykładem swoim tak trudną dla dusz polskich wytrwałość, ścisłość i gorliwość naukową. Dokonał tego czego nie mogli osiągnąć Śniadececy, stworzył w swoich licznych uczniach poważny zastęp badaczy przyrody, którzy niewątpliwie nie dopuszczą już ani obniżenia poziomu na którym dziś ta praca stała ani tembardziej przerwania jej ciągłości i łączności z postępani nauki europejskiej jaką obecnie osiągnęła. Nim jednak dosięgło tych wyżyn przechodziło przyrodoznawstwo polskie w ognisku warszawskiem całą skalę stopni swego rozwoju. Zaczawszy od przekładów dzieł obcych, popularyzujących wiedzę i czasopism temu zadaniu poświęconych („Przyroda i Przemysł“ a po jego zwinięciu od r. 1882 „Wszeczeńświat“ pod redakcją Eugeniusza Dziewulskiego i czynnego dotąd zasłużonego tak pracownika Bronisława Znatowicza), przeszli wkrótce do podstawowego w pracy naukowej gromadzenia materiału (sposrządzeń, opisów, spisów klasyfikujących przedmioty) mającego służyć do poznania naukowego przyrody ojczyznej. Materiał zebrany, dla celów naukowych przygotowany i uporządkowany zaczęto ogłaszać w „Pamiętniku fizyograficznym“ który od r. 1881 ukazywał się przez dłuższy czas corocznie w poważnych rozmiarach, przy bogatej treści. Grono matematyków i fizyków, które od r. 1870 pomieszczało swe prace w „Pamiętniku Tow. nauk ścisłych“, wydawanym od r. 1870 w Paryżu pod redakcją Wł. Folkierskiego, rozpoczęło w r. 1888 wydawnictwo: „Prac matematyczno-fizycznych“, które utworzyły już pokaźny zbiór 24 tomowy; od r. 1897 wychodzą też „Wiadomości matematyczne“ (dotąd 16 tomów). „Prace matematyczne“ powstały z inicjatywy: Władysława i Edwarda Natansonów, Władysława Gosiewskiego i Samuela Dicksteina, który następnie jest kierownikiem głównym obu powyższych wydawnictw i autorem poważnej pracy o Hoene-Wrońskim. Maryan Baraniecki dał początek wydawnictwu „Biblioteki matematyczno-fizycznej“, która przeszedłszy następnie pod kierunek Aleksandra Czajewicza, przy pomocy zasiłków Kasy Mianowskiego, rozwija dotąd swą pożyteczną działalność. Dziejami techniki polskiej zajmuje się dotąd Feliks Kucharzewski autor „Bibliografii techniczno-

przemysłowej“, i wielu prac dotyczących się rozwoju wiedzy technicznej w Polsce, redaktor wieloletni „Przeglądu Technicznego“. Na rozwój życia naukowego wpłynęło korzystnie powstanie, po r. 1875, instytucji społecznych popierających pracę naukową. Instytucjami tymi są: Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, założone r. 1875 i Kasa im. Józefa Mianowskiego utworzona r. 1881, z inicjatywy i staraniem wychowawców Szkoły Głównej, którzy hołd dla zmarłego podówczas b. rektora tej wszechnicy, chcieli zespolić ze stworzeniem instytucji mającej umożliwić i utrwalić popieranie pracy naukowej z pomocą ofiarności społecznej. Komitet kierujący czynnościami kasy składali przez długie lata wyłącznie b. profesorowie i wychowawcy Szkoły Głównej. W ciągu swego 30 letniego istnienia udzieliła ona około 1200 zapomóg na prace i wydawnictwa naukowe w sumie bez mała 700000 rubli. Kapitały uzyskane z darów i zapisów doszły obecnie do miliona rubli. Przewodnikami instytucji byli zasłużeni nauce i życiu społecznemu mężowie, profesorowie Szkoły Głównej: Chałubiński Tytus, Baranowski Ignacy, Okolski Antoni, Struve Henryk, Holewiński Władysław i wreszcie wychowawiec Szkoły Głównej, obecny od lat wielu kierownik, Konrad Dobrski. Muzeum Przemysłu i rolnictwa poparło rozwój pracy naukowej przez urządzenie i utrzymywanie pracowni naukowych: chemicznej, stacji meteorologicznych, fizycznej i geologicznej. Jak w gronie organizatorów i kierowników tej instytucji tak i na stanowisku kierowników pracowni i stacji meteorologicznych spotykamy b. profesorów i wychowawców Szkoły Głównej. Tu pracowali: Napoleon Milicer, Eugeniusz Dziewulski, Władysław Kwietniewski. Dawny współpracownik J. Leski jest obecnie dyrektorem Muzeum. Stworzone dla popierania rozwoju przemysłu i rolnictwa, potrzebujących nieustannie wskazań nauki, umożliwiło Muzeum jednocześnie uprawę samej nauki, osiągnięcie jej wyższych zadań. Pracownie kształciły nie tylko techników, kierowników fabryk, agronomów lecz pobudzały i przygotowywały niejednego do wyłącznie naukowych poszukiwań. Jednocześnie, wysoko uzdolniony popularyzator, Stanisław Kramsztyk, szerzył swymi odczytami, rozprawami, zainteresowanie dla nauk przyrodniczych wśród szerokiej kół starszych i młodszych czytelników. O wiele słabiej dążenia naukowe wystąpiły u humanistów, którzy za to swe uzdolnienia duchowe

skierowali ku literaturze pięknej i wywołali ten zdumiewający rozkwit twórczości, który zainteresował świat cały świetnością artyzmu. Najpoważniejsze naukowo wyniki wydała praca trzech językoznawców: Baudouin'a de Courtenay w zakresie powszechnego językoznawstwa zaś Adama Kryńskiego i nieżyjącego już Lucyana Malinowskiego w dziedzinie języka polskiego. Liczny szereg poważnych prac i stały organ jakim się stały: „Prace filologiczne“ dotąd wychodzące — są owocami działalności tych przodowników lingwistyki polskiej. Ścisłością, rzetelnością naukową, wyróżniała się rozległa i niezmordowana działalność Piotra Chmielowskiego w zakresie historii literatury i krytyki literackiej. On pierwszy zajął naukowe i społeczne zarazem stanowisko w ocenie pojavów literatury. W zakresie pracy nad historią literatury i krytyki literackiej pracowali: Antoni Bem i Józef Kotarbiński. W dziedzinie literatury powszechnej pracowali: Edward Grabowski i Julian Świecicki. Na rozwój historyografii wpływ Szkoły Głównej był bardzo słaby. Z wychowanców wydziału historyczno-filologicznego ogłaszali opracowania historyczne: Edward Bogusławski, głównie z dziejów Słowiańszczyzny i Ernest Świeżawski. Z wydziału prawnego oddał się tej pracy jeszcze na ławkach uniwersyteckich Aleksander Kraushar, autor Historii Żydów w Polsce i kilkudziesięciu opracowań i wydawnictw z których największem jest Historia Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Gromadzeniem materiałów etnograficznych, archeologicznych i kulturalnych, zajmował się zbieracz i szperacz Zygmunt Gloger, wydawca i przeważnie autor „Encyklopedyi Staropolskiej“. Pracownikiem, któremu zawdzięczamy wydobycie i opracowanie bogatych materiałów do dziejów oświaty i kultury a zwłaszcza uniwersytetów polskich wieku XIX, jest wychowaniec wydziału lekarskiego Józef Bieliński, lekarz z zawodu. Ogłosił on, prócz licznych mniejszego rozmiaru opracowań, dwa wielotomowe dzieła odtwarzające, z pomocą archiwalnych świadectw, urządzenie i działalność uniwersytetu wileńskiego i warszawskiego do ich zamknięcia w r. 1831. Zbiorem materiałów historycznych i statystycznych przeważnie był wydawany od r. 1881 i redagowany przez wychowanców Szkoły Głównej „Słownik geograficzny“ ogarniający w 15 wielkich tomach cały dziejowy obszar dawnej Polski. Dopiero jednak działalność Adolfa Pawińskiego, rozpoczynająca się w ostatnim roku istnienia Szkoły

Głównej a rozwijająca szerzej w późniejszym uniwersytecie rosyjskim, tudzież prace Aleksandra Rembowskiiego, który po ukończeniu Szkoły Głównej odbędzie studia w Heidelbergu, sprwadzą postęp w badaniach historycznych i dadzą początek zorganizowanej, planowej pracy, w której brać będą udział już z uniwersytetu warszawskiego i innych ognisk naukowych przybywający historycy: Aleksander Jabłonowski, Stosław Łaguna, Władysław Smoleński. Zarówno Pawiński jak Smoleński zostają, nie w metodach ale w kierunkach pracy i stanowisku względem przeszłości, w blizkim związku z atmosferą duchową Szkoły Głównej, przemagającą jeszcze dość długo w późniejszym uniwersytecie, zwłaszcza w licznych pracach i wydawnictwach prof. Wierzbowskiiego.

Reforma sądowa przekształcająca dotychczasową organizację sądownictwa polskiego i utrudniająca, niemal zamykająca prawnikom polskim dostęp do stanowisk, wpłynęła hamująco na rozwój pracy naukowej w zakresie prawoznawstwa. Podtrzymywane wysiłkami ofiarnymi nielicznego grona b. profesorów i wychowalców Szkoły Głównej wydawnictwa: „Biblioteka umiejętności prawnych“ wychodząca w latach od 1873 do 1889 pod kierownictwem Aleksandra Rembowskiiego, Mścisława Godlewskiego, przy poparciu ze strony wychowalca wydziału prawnego Stanisława Kronenberga, obok tego „Przegląd sądowy“ istniejący od r. 1868 do 1875, prowadzony przez prof. Chwaliboga Hipolita i wreszcie utrzymująca się dotąd „Gazeta Sądowa“ były poważnym wyrazem pracy i ofiarności nielicznej grupy prawników troszczących się o podtrzymanie prawoznawstwa polskiego. Wybitniejsze prace w tym zakresie ogłaszali: Andrychiewicz Władysław, Dunin Karol, Rembowski Aleksander i Suligowski Adolf. Rzecz naturalna iż w ówczesnym stanie umysłów nie mogły się rozwinąć studia filozoficzne. Założona przez prof. Struvego „Biblioteka filozoficzna“ ograniczała się na ogłaszaniu nielicznych zresztą, przekładów dzieł klasycznych, zasadniczych w rozwoju wiedzy filozoficznej. Po za pracami prof. Struvego z których: „Wstęp do filozofii“ i „Historia logiki jako teorii poznania w Polsce“ stanowią poważny wyraz postępu badań filozoficznych, szukających oparcia we wskazaniach i metodach naukowych, nie spotykamy wybitniejszych, trwałej wartości prac wykonanych przez wychowalców Szkoły Głównej.

Ten treściwy i ogólnikowy z konieczności obraz działalności w zakresie nauczania i pracy naukowej profesorów i wychowawców Szkoły Głównej, uwydatnia, jako główny wynik i poważną zasługę pracowników, przygotowanie trwałego gruntu pod rozwój pracy naukowej w Warszawie i zależnych od niej duchowo obszarach—przez zaszczerpienie i ustalenie w umysłach przeświadczenia o znaczeniu i potędze wiedzy, dla rozwoju społecznego, pracy kulturalnej i trwałości bytu narodowego. Odtąd bodźce społeczno-narodowe odgrywające tak poważną rolę w młodych, gorętszych i głębszych duszach, przy wyborze kierunków pracy zawodowej, zwracać będą coraz częściej te dusze ku pracy naukowej, ukazującej najpoważniejsze i najszersze pole do rozwinięcia uzdolnień i ziszczenia najpodnioślejszych dążeń ich serc i umysłów.

Występujące, wraz ze współczesnym przekształceniem społecznym, rozwojem rolnictwa, przemysłu, handlu, komunikacji, potrzeby umysłowe, konieczność coraz większego udziału nauki jako czynnika i kierownika tej wzmagającej się różnokierunkowej pracy, wywołały tworzenie ofiarnością społeczną podtrzymywanych instytucji, pracowni i wydawnictw, dających trwale oparcie pozbawionej opieki państwowej nauce polskiej.

Chociaż potrzeby instytucji naukowych polskich w dalszych dzielnicach ogołacały ciągle ognisko warszawskie z wydatnych, wysoko uzdolnionych uczonych, to jednakże coraz chętniejsze garnięcie się młodzieży ku pracy naukowej i rosnąca wytrwałość w obranym raz kierunku studyów, wytworzyły w pokoleniu rozpoczynającym swą działalność w ostatnim dziesiątku ubiegłego stulecia, poważne grono pracowników—przeważnie badaczy przyrody—odczuwające potrzebę zespolenia się i zorganizowania dla umożliwienia ciągłej, celowej, owocnej działalności naukowej.

Pierwszym wyrazem tej dążności były skupienie się w sekcji przyrodniczej Tow. Ogrodniczego. Świadomość tego stanu rzeczy i pragnienie zadość uczynienia tak doniosłej potrzebie życia narodowego jaką stanowi stałe, silne ognisko pracy naukowej, pobudziło grono b. profesorów Szkoły Głównej biorących czynny udział w życiu społecznym, do zawiązania w r. 1907, wobec umożliwiających to zamierzenie warunków, Towarzystwa Naukowego, którego stolica kraju była pozbawioną przez trzy ćwierci wieku od r. 1831. Skupiając w trzech wydziałach nowej instytucji, obok pozostałych przy życiu nielicznych przedstawicieli ciała profesorskiego Szkoły

Głównej i pokolenia przez nich wychowanego, liczniejszy o wiele zastęp młodszych, poważnie uzdolnionych pracowników, uzupełniła wszechnica Wielopolskiego tym czynem, rozpoczęte przed 50 laty dzieło przygotowania fundamentów pod trwały rozwój pracy naukowej polskiej. Choć ten poważny zastęp młodszych uprawiaczów nauki odbywał swe studia w obcych wszechnicach to jednakże, pobudkami i celami swej pracy, zostaje on w ścisłym związku duchowym z dążeniami, którym dała początek i wytknęła kierunek Szkoła Główna. Hasło pod którym jej wychowawcy rozpoczęli około r. 1870 swą działalność: „Wiedza jest potęgą“ spełniło swe zadanie; przekształciwszy umysłowość ogółu przygotowało grunt pod trwały rozwój pracy naukowej twórczej. Nową ideą kierowniczą zdobywającą obecnie przewagę w naszej umysłowości jest potęga czynu, konieczność pracy twórczej, jako wyrazu rosnącej w duszach energii woli świadomej zadań społecznych. Idea ta dla której grunt przygotowały w umysłach dzieła Supińskiego, poparta wymownie przez Szczepanowskiego czynem i słowem, znalazła swe najszersze, najgłębsze i najwymowniejsze rozwinięcie jako filozofia kultury w „Legendzie Młodej Polski“ i innych dziełach jej niepospolitego autora. Idea ta wywiera coraz silniejszy wpływ na współczesne życie duchowe i działalność kulturalną. Przeciwdziała ona skutecznie współzawodnictwu poezji, która w swym neoromantycznym rozkwicie u schyłku wieku XIX, oładnęła chwilowo umysłowością naszą, czarując i odurzając ją odtwarzaniem rozpaczliwego pesymizmu przeczulonych dusz i ukazując w ucieczce przed życiem jedyne wyzwolenie z piekła strasznej rzeczywistości. Jednakże organizująca się na różnych polach praca kulturalna, coraz żywszy udział garnących się do tej pracy młodszych sił i warstw społecznych, stwierdza rosnącą w naszym życiu duchowym przewagę nowej idei a zarazem w naszej umysłowości wytwarza coraz przyjaźniejszą dla pracy naukowej atmosferę i coraz silniejsze dla jej rozwoju podłoże. To też schodzący z pola pracy naukowej i społecznej, zgromadzeni tu poraz ostatni zapewne, w tak uroczystej chwili, kierownicy i wychowawcy utworzonej przed pół wiekiem wszechnicy—patrzac na budzące tak piękne nadzieje dzieła i zamierzenia młodego Towarzystwa Naukowego, rozpoczynającego, po pięcioleciu trudnej pracy przygotowawczej — przy pomnożonych, dzięki poparciu społeczeństwa środkach, — nowy okres szerszej i owocniejszej zapewne działalno-

ści,—ze spokojem i ufnością przekazują swym następcom, liczniejszym, lepiej przygotowanym i w pomyślniejszych pracującym warunkach, ważny i podniosły obowiązek podźwignięcia nauki polskiej, na stanowisko odpowiednie znaczeniu dziejowemu narodu, który wydał wszechludzkiej doniosłości gieniusze: Kopernika i Mickiewicza i posiada w tradycjach swej przeszłości, w swym dorobku cywilizacyjnym, a nadewszystko w rosnących świeżych, młodych siłach nowych warstw społecznych, garnących się do pracy kulturalnej i życia narodowego, podstawy niewzruszone do osiągnięcia, spotęgowaną pracą, poważnego stanowiska wśród współzawodniczących ze sobą ludów świata.

Nauka polska, która z pomocą świadomego jej ważności społeczeństwa zdobywa dziś dla siebie trwale warunki ciągłego rozwoju, stanie się niewątpliwie pochodnią przyświecającą wielkiemu zbiorowemu dziełu pracy kulturalnej od której wyników zależy będzie nasza lepsza przyszłość narodowa. Cel ten osiągniemy zespalając w naszych duszach światło wiedzy z energią— ku dobru społecznemu skierowanej — woli.

4. **J. Rotstadt**: Badania nad cytologią płynu mózgowo-rdzeniowego 642—652
 „ Résumé: Observations sur la cytologie du liquide cérébro-spinal 652—663
5. **Teofil Simchowicz**: Badania doświadczalne nad zmianami w układzie nerwowym, w zależności od gruczołów z wydzieliną wewnętrzną. 663—670
 „ Résumé: Études expérimentales sur les altérations dans le système nerveux, dépendant des glandes à sécrétion interne. 670—678
6. **Maurycy Bornstein**: Badania doświadczalne i anatomo-patologiczne nad uciskiem rdzenia 678—687
 „ Résumé: Recherches expérimentales et anatomopathologiques sur la compression de la moelle épinière. 687—697
7. **Kazim. Oczesalski i Stefan Sterling**: Badania doświadczalne nad wpływem upustów i zastrzykiwań krwi do otrzewnej na ilość i odporność krwinek czerwonych 697—705
8. **Sławomir Miklaszewski**: Gleby typowe w gubernii Kowieńskiej (Część II) 705—713
 „ Résumé: Les sols typiques dans le gouvernement de Kowno (II) 714—732
9. **Sławomir Miklaszewski**: Bielice nadrzeczne (lössy rzekome) w powiecie Nowogródzkim gub. Mińskiej 732—739
 „ Résumé: Les bielica's des plateaux (préten dues löss) dans l'arondissement de Nowogródek gouv. Mińsk 739—744
- Od redakcyi I—II.

**Sprawozdanie roczne ze stanu i działalności Towarzystwa
 Naukowego Warszawskiego**

Za rok piąty od 1 lipca 1911 r. do 30 czerwca 1912 r. 1—131

Redaktor i Wydawca

Jan Tur.

Adres Redakcyi: Kaliksta № 8 (w lokalu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Cena zeszytu 9-go kop. **50.**

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.